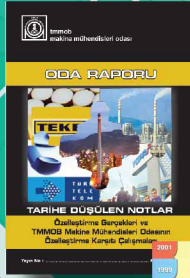

t m m o b
m a k i n a
m ü h e n d i s l e r i
o d a s ı

ODA RAPORU

Yayın No: MM0/714

**TMMOB MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI'NIN
KAMUSAL ÜRETİM, KAMUSAL HİZMET,
KAMUSAL DENETİM SAVUNUSU VE
SERBESTLEŞTİRME-ÖZELLEŞTİRMELERE
KARŞI MÜCADELESİ ODA RAPORU**

tmmob
makina mühendisleri odası

ODA RAPORU

TMMOB MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI'NIN KAMUSAL ÜRETİM, KAMUSAL HİZMET, KAMUSAL DENETİM SAVUNUSU VE SERBESTLEŞTİRME- ÖZELLEŞTİRMELERE KARŞI MÜCADELESİ ODA RAPORU

Mayıs 2020

Yayın No: MMO/714

tmmob

makina mühendisleri odası

Meşrutiyet Caddesi No: 19 Kat: 6

Tel: (0 312) 425 21 41 ◆ Faks: (0 312) 417 86 21

e-posta: mmo@mmo.org.tr

<http://www.mmo.org.tr>

YAYIN NO: MMO/714

ISBN: 978-605-01-1368-6

Bu yapının yayın hakkı Makina Mühendisleri Odası'na aittir. Kitabın hiçbir bölümü MMO'nun izni olmadan değiştirilemez, elektronik, mekanik vb. yollarla kopya edilip kullanılamaz. Kaynak gösterilmek kaydı ile alıntı yapılabilir.

Mayıs 2020 / Ankara

SUNUŞ

Bu rapor TMMOB'nin 22-23 Kasım 2019 tarihlerinde düzenlediği Kamucu Politikalar Sempozyumu'na hazırlık çalışmaları sırasında gündemimize girmiş ve 48. Olağan Genel Kurulumuz öncesinde son halini almıştır.

Türkiye 40 yıl önce başlayan neoliberal dönüşüm sürecinin tepe noktasına siyasi İslamcı bir rejim değişikliği ile gelmiş bulunuyor. Mevcut siyasi iktidar emperyalist devletler ile Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu gibi uluslararası sömürüyü düzenleyen kuruluşların ynlen-dirmesiyle başlayan kamusal üretim, hizmet, denetim faaliyetlerinin ve kamuya ait varlık, arazi, taşınmaz vb. her şeyin serbestleştirilmesi ve özelleştirilmesini en hızlı uygulayan iktidar olmuştur.

Böylece Cumhuriyetin ilk dönemlerinden itibaren ülke ekonomisine çok önemli katkıları olan kamu iktisadi kuruluşları ve kamu hizmetleri yerli ve yabancı sermaye glerine açılmıştır. Dokumadan gıdaya, madencilikten enerjiye, iletişimden ulaşıma, eğitimden sağlığa, yerel yönetimlerden hizmet sektörlerine dek bütün kamu işletmelerinin sermayeye sunulmasıyla aynı zamanda sanayileşme ve bağımsızlıktan bir kez daha vazgeçilmiştir.

TMMOB Makina Mühendisleri Odası ise bağımsızlığımızın ve kamucu politikaların savunulma-sını mesleki etkinliklerinin merkezine yerleştirmiş kamu kurumu niteliğinde bir meslek kurulu-şu olarak; ülkemizi, halkımızı, sanayimizi yoksullaştıran; mühendisliği değersizleştiren, mes-lektaşlarımızı meslek alanları dışı çalışmaya, işsizlik ve yoksullaşmaya iten eden bu sürece sessiz kalmamıştır.

Odamız serbestleştirme ve özelleştirmelerin ülkemizin/halkımızın ekonomik birikimlerinin yerli-yabancı sermaye egemenliği lehine talan edilmesi olduğu görüşünü her zaman ileri sr-müştür. Odamız bu yönde Oda görüşleri/raporlar oluşturmuş; Oda etkinlikleri, açtığı davalar ve güncel basın açıklamalarıyla kamunun ekonomik gücünün, kamusal hizmet ve denetimler ile sosyal devletin tasfiyesine her zaman karşı çıkmıştır. TMMOB Makina Mühendisleri Oda-sı'nın Kamusal retim, Kamusal Hizmet, Kamusal Denetim Savunusu ve Serbestleştirme-zelleştirmelere Karşı Mücadelesi Oda Raporu gerek bu çalışmaları gerekse serbestleştirme-zelleştirme sürecindeki mevzuat değişikliklerini zet olarak topluca yansitmaktadır.

Türkiye tarihi ile Odamız tarihinin yakın dönem kesitini ve yurtsever demokratik mesleki di-rencimizi yansıtan bu çalışmayı 48. Olağan Genel Kurulumuz vesilesiyle üyelerimiz ve kamuo-yuna sunduğumuz için mutluyuz.

Çalışmamız iki ayrı dokümandan oluşmaktadır. İlki, basımı da yapılan bu rapordur. Diğeri ise bu raporda yalnızca başlıkları belirtilen, kamusal üretim-hizmet-denetim içerikli basın açıkla-

maları ve merkezi etkinliklerin sonuç bildirilerinden bazılarının yer aldığı “Açıklamalar” başlıklı ek pdf dosyasıdır.

Bu çalışmaya yansıyan etkinliklerimizde emeği bulunan bütün üyelerimiz, yöneticilerimiz ve çalışanlarımıza teşekkür ediyoruz.

Bu vesileyle özelleştirmeleri durdurmak için Anayasa Mahkemesi’nde davalar açan, Erdemir özelleştirmesini durdurmak için dava açtığımızda Oda Başkanımızı ziyaret ederek desteğini bildiren Anayasa hukukçusu ve Kamu İşletmeciliği Girişimi Merkezi (KİGEM) kurucusu Mümtaz Soysal’ı saygıyla anıyoruz.

Mayıs 2020

**TMMOB Makina Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu**

Mümtaz Soysal (15.09.1929-11.11.2019)

İÇİNDEKİLER

TMMOB MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI'NIN ÖZELLEŞTİRMELERE KARŞI AÇTIĞI DAVALAR	1
İLGİLİ ODA RAPORLARI	4
KAMUSAL ÜRETİM-HİZMET-DENETİM İÇERİKLİ BASIN AÇIKLAMALARI VE MERKEZİ ETKİNLİKLERİN SONUÇ BİLDİRİLERİNİN BAZILARININ BAŞLIKLARI	17
DÜNDEN BUGÜNE TÜRKİYE'DE SERBESTLEŞTİRME VE ÖZELLEŞTİRME SÜRECİ....	30
Genel Yaklaşım	30
Serbestleştirme ve Özelleştirme Sürecinde Öne Çıkan Mevzuat Düzenlemelerinden Bazıları.....	32
Ara Sonuç	55
TÜRKİYE SELÜLOZ VE KÂĞIT FABRİKALARI AŞ (SEKA) ÖZELLEŞTİRMESİ	58
SEKA İşletmelerinin Kuruluşu.....	58
SEKA'nın Özelleştirilmesi	59
Günümüzde kâğıt sektörü	61
Dünya Kâğıt Sanayi ve Türkiye'nin Konumu	63
SEKA Mücadelesi	65
ENERJİ ALANINDAKİ SERBESTLEŞTİRME VE ÖZELLEŞTİRMELER	66
Serbestleştirme-Özelleştirme Tarihçesi	67
Elektrik Piyasasında Yeniden Yapılandırma	69
Nükleer Santral Konusu.....	74
Ara Sonuç	74
Serbestleştirme ve Özelleştirmelere Karşı MMO'nun Mücadelesi	77
ERDEMİR ÖZELLEŞTİRMESİ	79
ERDEMİR'in Kuruluşu.....	79
ERDEMİR'in Özelleştirmesine Yönelik Odamızın Dikkat Çektiği Hususlar	80
Odamızın Hukuk Mücadelesi	88
Özelleştirme Sonrası	89
TÜRK TELEKOM ÖZELLEŞTİRMESİ VE ODAMIZIN TUTUMU	91
ARAÇ MUAYENE İSTASYONLARI/HİZMETİ ÖZELLEŞTİRMESİ	94
Özelleştirme Süreci	94
Kamu Zarara Uğratıldı.....	96
Odamızın Hukuk Mücadelesi	97
TÜRK HAVA YOLLARI (THY) ÖZELLEŞTİRMESİ	100
Özelleştirme Öncesi THY.....	100
Özelleştirme Süreci ve Odamızın Tutumu	100

DEMİRYOLU ULAŞIMI ÖZELLEŞTİRMESİ	103
TCDD'nin Yeniden Yapılandırılması Süreci, Kamucu Yaklaşımın Tasfiyesi	103
Ara Sonuç ve Odamızın Tutumu	107
SERBESTLEŞTİRME-ÖZELLEŞTİRME VE KURALSIZLAŞTIRMANIN YENİ TÜREVİ: “KAMU ÖZEL İŞBİRLİĞİ” PROJELERİ	110
SONUÇ: YENİDEN KAMUSAL ÜRETİM, KAMU İŞLETMECİLİĞİ, KAMUSAL HİZMET, KAMUSAL DENETİM VE YENİDEN KALKINMA PLANLAMASI.....	115
EK DOSYA: TMMOB MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI'NIN KAMUCU POLİTİKALAR, SERBESTLEŞTİRME-ÖZELLEŞTİRMELER ÜZERİNE YAPTIĞI BASIN AÇIKLAMALARI VE DÜZENLEDİĞİ MERKEZİ ETKİNLİKLERİN SONUÇ BİLDİRİLERİNDEN BAZI ÖRNEKLER (www.mmo.org.tr adresinden ulaşabilirsiniz)	

TMMOB MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI'NIN ÖZELLEŞTİRMELERE KARŞI AÇTIĞI DAVALAR

Özelleştirme talanına karşı açtığımız davalarla ilgili özet bilgiler aşağıdadır.

Araç Muayene İstasyonlarının Açılması, İşletilmesi ve Araç Muayenesi Hakkında Yönetmelik'in iptali.

Araç Muayene İstasyonlarının Özelleştirilmesine İlişkin İhale İlanı ve Bu İlanı Dayanak Karar'ın iptali.

Özelleştirme İhalesinin Onaylanmasına İlişkin Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı'nın iptali.

Araç Muayene İstasyonları/Hizmetinin Özelleştirme Yoluyla Devrine İzin Veren Rekabet Kurulu Kararı'nın iptali.

Özelleştirme Yüksek Kurulu'nca Alınan İkinci Onay Kararı'nın iptali.

Rekabet Kurulu'nun Devir İşlemine İkinci Kez İzin Verme Kararı'nın iptali.

Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları TAŞ (ERDEMİR) sermayesindeki % 46.12 oranındaki kamu hissesinin ihaleyle blok satışının iptali.

ERDEMİR sermayesindeki % 46.12 oranındaki kamu hissesinin, ihaleyle blok satışına onay veren Rekabet Kurulu ve Özelleştirme Yüksek Kurulu kararlarının yürütmesinin durdurulması ve iptalleri.

ERDEMİR hisselerini devralan Ataer Holding AŞ'nin % 46,12 oranındaki hissesinin ARCELOR S.A'ya devrinin uygunluğuna ilişkin Özelleştirme Yüksek Kurulu'nca verilen Karar'ın iptali.

ERDEMİR sermayesindeki % 46,12 oranındaki kamu hissesinin ve Kalkınma Bankası'nın yüzde 3,81 oranındaki hissesinin özelleştirme yoluyla satışına izin veren Rekabet Kurulu Kararı'nın, Kanun'da öngörülen usule aykırı olarak 7 kişi yerine 8 kişinin katılımıyla alındığı gerekçesiyle, Danıştay 13. Dairesi tarafından verilen yürütmenin durdurulması kararı üzerine, Rekabet Kurulu tarafından verilen ikinci izin Kararı'nın iptali.

Başkent Doğalgaz Dağıtım AŞ'nin % 100'üne tekabül eden hisselerinin blok satış yöntemi özelleştirilmesine ilişkin Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi'nin kararlarının iptali.

Başkent Doğalgaz Dağıtım AŞ'nin % 100'üne tekabül eden hisselerinin blok satış yöntemiyle özelleştirilmesine ilişkin olarak Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi'nin Kararlarına istinaden Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından blok satış yöntemiyle satışına (devrine), izin veren Rekabet Kurulu Kararı'nın yürütmesinin durdurulması ve iptali.

Başkent Doğalgaz Dağıtım AŞ'nin % 80 hissesine tekabül eden Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığına (Belediye) ait hisselerin özelleştirme kapsam ve programına alınmasına ve satış yöntemiyle özelleştirilmesine ilişkin Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı'nın yürütmesinin durdurulması ve iptali.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın Başkent Doğalgaz Dağıtım AŞ'de bulunan % 80 oranındaki kamu hissesinin satış yöntemiyle özelleştirilmesine ilişkin ihale işleminin yürütmesinin durdurulması ve iptali.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ve iştiraklerine ait İZGAZ/İzmit Gaz Dağıtım Sanayi ve Ticaret AŞ'nin % 100'üne tekabül eden hisselerinin blok olarak satış yöntemi ile özelleştirilmesine ilişkin ihale ilanı ve bu ilanın dayanağı olan Kocaeli Büyükşehir Belediye Meclisinin kararının yürütülmelerinin durdurulması ve iptalleri.

İZGAZ'ın % 100'üne tekabül eden hisselerinin blok olarak satış yöntemi ile özelleştirilmesine ilişkin Kocaeli Büyükşehir Belediye Meclisinin Kararı'na istinaden Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından yapılan ihale sonrasında devrine izin veren Rekabet Kurulu Kararı'nın yürütmesinin durdurulması ve iptali.

Baymina Suez Doğalgaz Yakıtlı Kombine Çevrim Santraline doğalgaz ileten ve BOTAS'ın mülkiyetinde olan yüksek basınç hattının özelleştirme sürecindeki Başkent Doğal Gaz Dağıtım AŞ'ye devrine ilişkin Yüksek Planlama Kurulu (YPK)'nun Kararının yürütmesinin durdurulması ve iptali.

İstanbul İli Avrupa yakasını kapsayan bölgede faaliyet gösteren Boğaziçi Elektrik Dağıtım AŞ'nin % 100 oranındaki kamu hisselerinin blok olarak satış yöntemiyle özelleştirilmesine ilişkin ihale işleminin yürütmesinin durdurulması iptali.

İzmir, Manisa illerini kapsayan bölgede faaliyet gösteren Gediz Elektrik Dağıtım AŞ'nin % 100 oranındaki kamu hisselerinin blok olarak satış yöntemiyle özelleştirilmesine ilişkin ihale işleminin yürütmesinin iptali.

Kırklareli, Edirne ve Tekirdağ illerini kapsayan bölgede faaliyet gösteren Trakya Elektrik Dağıtım AŞ'nin % 100 oranındaki kamu hisselerinin blok olarak satış yöntemiyle özelleştirilmesine ilişkin ihale işleminin yürütmesinin durdurulması ve iptali

Diyarbakır, Şanlıurfa, Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak illerini kapsayan bölgede faaliyet gösteren Dicle Elektrik Dağıtım AŞ'nin % 100 oranındaki kamu hisselerinin blok olarak satış yöntemiyle özelleştirilmesine ilişkin ihale işleminin yürütmesinin durdurulması ve iptali.

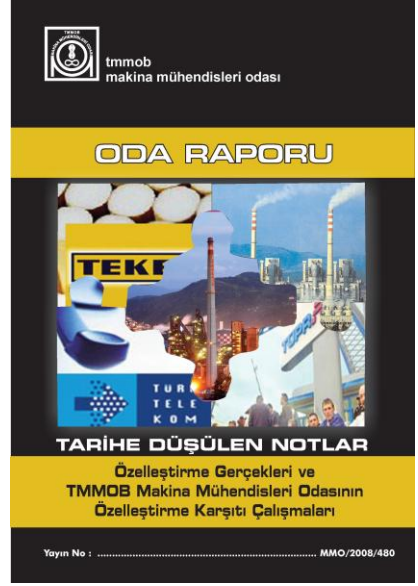
İstanbul ili Anadolu yakasını kapsayan bölgede faaliyet gösteren İstanbul Anadolu Yakası Elektrik Dağıtım AŞ'nin % 100 oranındaki kamu hisselerinin blok olarak satış yöntemiyle özelleştirilmesine ilişkin ihale işleminin iptali.

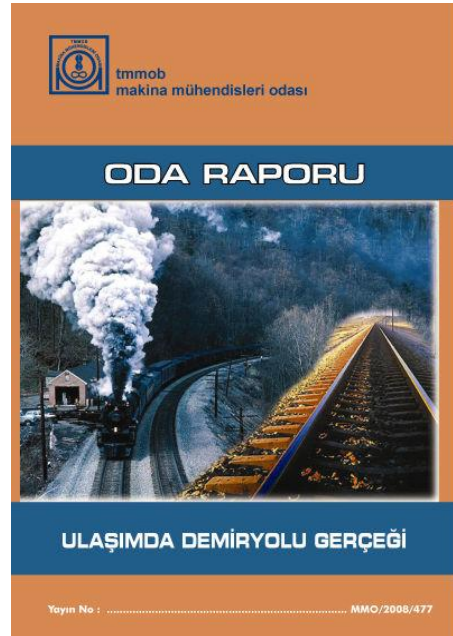
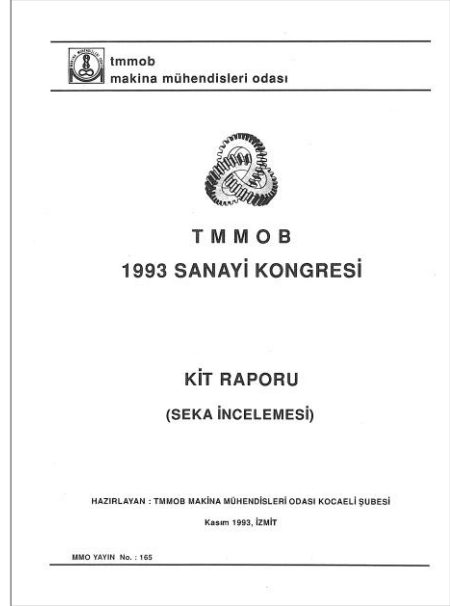
Adana, Mersin, Gaziantep, Kilis, Hatay ve Osmaniye illerini kapsayan bölgede faaliyet gösteren Toroslar Elektrik Dağıtım AŞ'nin % 100 oranındaki kamu hisselerinin blok olarak satış yöntemiyle özelleştirilmesine ilişkin ihale işleminin iptali.

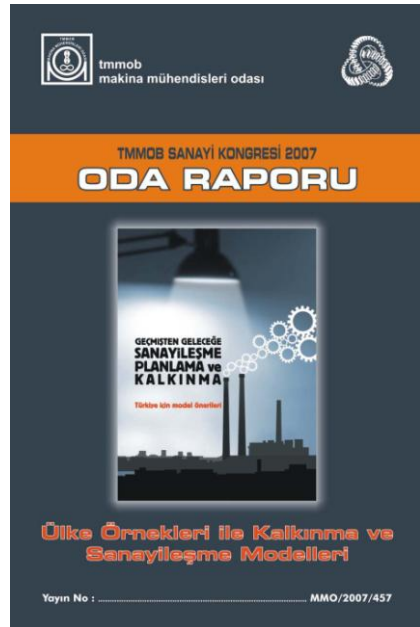
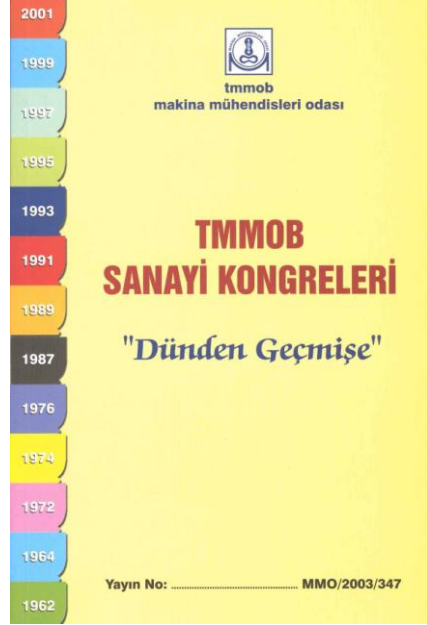
Karayolları Genel Müdürlüğü'nün (KGM) sorumluluğunda olan ve yapım, bakım, onarım ve işletimini üstlendiği; bağlantı yolları ile birlikte Edirne–İstanbul–Ankara Otoyolu, Pozantı–Tarsus–Mersin Otoyolu, Tarsus–Adana–Gaziantep Otoyolu, Toprakkale–İskenderun Otoyolu, Gaziantep–Şanlıurfa Otoyolu, İzmir–Çeşme Otoyolu, İzmir–Aydın Otoyolu, İzmir ve Ankara Çevre Otoyolu, Boğaziçi Köprüsü, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü ve Çevre Otoyolu ve bunlar üzerindeki hizmet tesisleri, bakım ve işletme tesisleri, ücret toplama merkezleri ve diğer mal ve hizmet üretim birimleri ile varlıkların tek paket halinde birlikte ve fiili teslim tarihinden itibaren 25 yıl süre ile “İşletme Haklarının Verilmesi” yöntemi ile özelleştirilmesine ilişkin Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın ihale ilanının ve bu ilana dayanak teşkil eden Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın kapsama alma-programa alma kararlarının iptali.

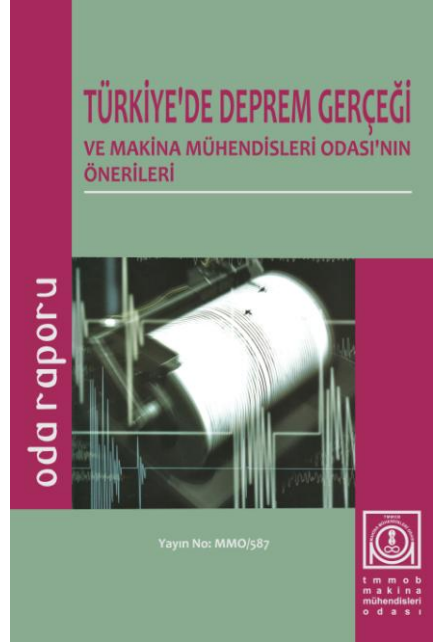
Odamız ayrıca TÜPRAŞ ve TELEKOM davalarına müdahil olmuş; TMMOB'nin TBB, TMMOB ve TTB ile Akkuyu Nükleer Güç Santrali Projesi ÇED Olumlu Kararı İle ÇED Yönetmeliğinin Geçici Maddesinin İptali İstemiyle Danıştay'da Dava açmasına katkıda bulunmuştur.

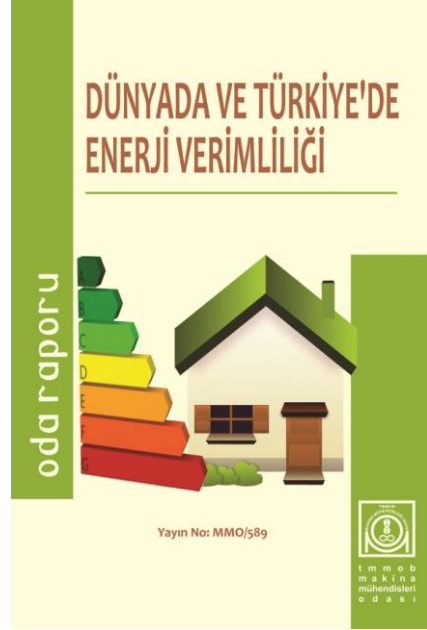
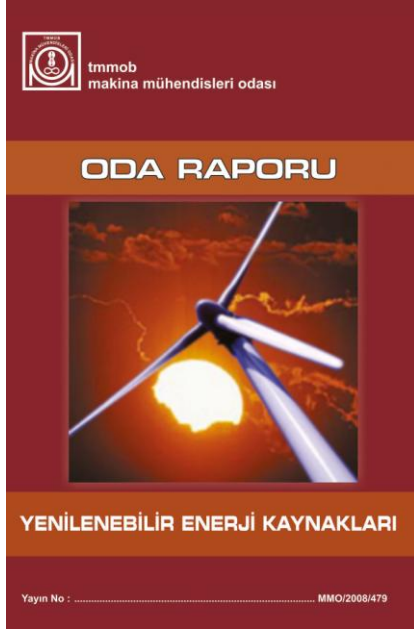
İLGİLİ ODA RAPORLARI

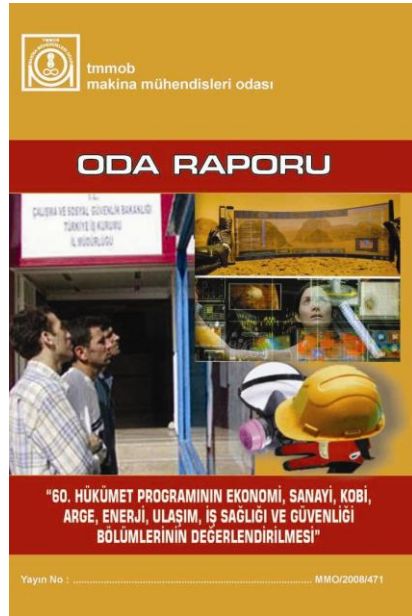
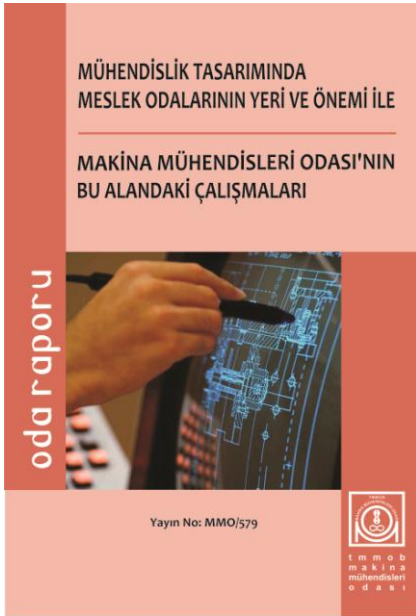
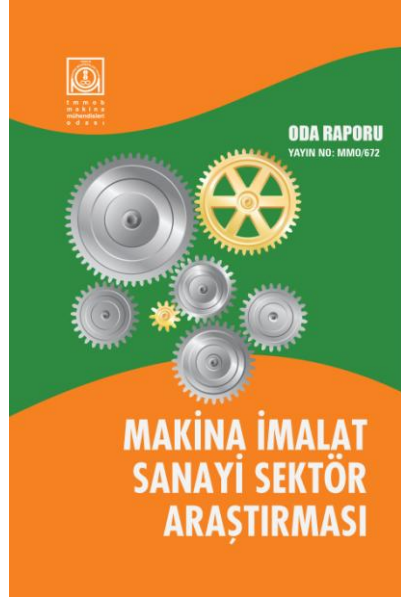

TELEKOM üzerine EMO ve HABER-SEN ile ortak raporumuz yanı sıra birçok Oda Raporu yayınladık. Bu raporların bazıları doğrudan kamusal üretim ve hizmetin savunusunu yapmakta, bazıları ise ele alınan konuların ancak kamusal üretim-hizmet ve denetim ile toplum yararına olacağını savurmaktadır. İlgili Oda Raporlarımız şunlardır:

KİT’lerin Özelleştirilmesi ve SEKA Gerçeği Oda Raporu. Yayın Tarih ve No: 2003/351

ERDEMİR Gerçeği Oda Raporu. Yayın Tarih ve No: 2006/418
<https://sanayi.mmo.org.tr/wp-content/uploads/2018/06/ErdemirGer%C3%A7e%C4%9FiRaporu.pdf>

Özelleştirme Gerçekleri Oda Raporu. Yayın Tarih ve No: 2006/419
<https://sanayi.mmo.org.tr/wp-content/uploads/2018/06/%C3%96zelle%C5%9FirmeGer%C3%A7ekleriRaporu.pdf>

Tarihe Düşülen Notlar/TMMOB Makina Mühendisleri Odası’nın Özelleştirme Karşıtı Çalışmaları Oda Raporu. Yayın Tarih ve No: 2008/480
<https://www.mmo.org.tr/kitaplar/tarihe-dusulen-notlar-ozellestirme-gercekleri-ve-tmmob-mmonun-ozellestirme-karsiti>

TMMOB Makina Mühendisleri Odası’nın “AKP İktidarının Meslek Alanlarımızda Yarattığı Tahribat” Üzerine Oda Raporu. (TMMOB yayını “Mesleğimiz, Meslek Alanlarımız, Haklarımız Üzerine AKP İktidarının Tahribatı Raporu”nun içinde: <https://www.tmmob.org.tr/yayin/akp-tahribati-raporu> içinde.)

TMMOB Makina Mühendisleri Odası’nın “3046 Sayılı Bazı Kanun ve KHK’lerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK” Uyarınca Yayımlanan 644 Sayılı “Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK” Hakkındaki Görüşleri. Yayın Tarihi: 2011.
<https://www.mmo.org.tr/kitaplar/cevre-ve-sehircilik-bakanliginin-teskilat-ve-gorevleri-hakkinda-khk-uzerine-oda-gorusu>

TMMOB Makina Mühendisleri Odası’nın 648 (ve 649) Sayılı KHK Üzerine Görüşleri. 2011

Enerji üzerine raporlarımız:

Türkiye’nin Doğal Gaz Temin ve Tüketim Politikalarının Değerlendirilmesi.
Yayın Tarih ve No: 2006/408, 2008/469

<https://www.mmo.org.tr/kitaplar/turkiyenin-dogal-gaz-temin-ve-tuketim-politikalarinin-degerlendirilmesi-raporu>

Yenilenebilir Enerji Kaynakları. Yayın Tarih ve No: 2006/417, 2008/479
<https://www.mmo.org.tr/kitaplar/yenilenebilir-enerji-kaynaklari>

Dünyada ve Türkiye’de Enerji Verimliliği. Yayın Tarih ve No: 2008/475, 2012/589
<https://www.mmo.org.tr/kitaplar/dunyada-ve-turkiyede-enerji-verimliliği-0>

Türkiye’nin Enerji Görünümü. Yayın Tarih ve No: 2010/528, 2012/588, 2014/616, 2018/691
<https://www.mmo.org.tr/kitaplar/turkiyenin-enerji-gorunumu-2018>

Enerji Ekipmanları Yerli Üretimi Durum Değerlendirmesi ve Öneriler. Yayın Tarih ve No: 2014/621
<https://www.mmo.org.tr/kitaplar/enerji-ekipmanlari-yerli-urtetimi-durum-degerlendirmesi-ve-oneriler-oda-raporu>

Türkiye’de Termik Santraller. Yayın Tarih ve No: 2010/526, 2017/668
<https://www.mmo.org.tr/kitaplar/turkiyede-termik-santraller-2017-oda-raporu>

Elektrik Dağıtım Şirketlerinin Özelleştirilmesiyle İlgili Deklarasyon. Yayın Tarihi: 21.08.2010
<https://www.mmo.org.tr/merkez/haber/elektrik-dagitim-sirketlerinin-ozellestirilmesiyle-ilgili-oda-deklarasyonu>

Enerji ile İlgili Temel Referans Belgelerine Yönelik Bir Değerlendirme ve Çözümleme Çalışması. Yayın Tarihi: 13.07.2015
https://www1.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/370070ff714324b_ek.pdf?dergi=1558

Yerel Yönetimler ve Enerji Bildirgesi. Yayın Tarihi: 12.04.2018
<https://www.mmo.org.tr/kitaplar/orta-vadeli-program-ve-hukümet-programinin-degerlendirilmesi-2014-216>

Elektrik ve Doğal Gaz Fiyatlarına Yapılan Son Zamların Analizi. Yayın Tarihi: 13.08.2018
<https://www.mmo.org.tr/merkez/basin-aciklamasi/elektrik-ve-dogalgaza-yapilan-zamlar-izlenen-disa-bagimli-enerji>

Elektrik ve Doğal Gaz Fiyatları ve Zamları İnceleme Raporu. Yayın Tarihi 18.10.2018
<https://www.mmo.org.tr/merkez/basin-aciklamasi/elektrik-ve-dogal-gaz-fiyatları-ve-zamları-inceleme-raporu-aciklandi>

2018 Yılı Elektrik ve Doğalgaz Fiyatları, Tarife Uygulamaları, Maliyetleri Artıran Etkenler ve Yapılması Gerekenler Üzerine Oda Raporu. Yayın Tarih

ve No: 2019/701-1 <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/2018-yili-elektrik-ve-dogalgaz-fiyatlari-tarife-uygulamalari-maliyetleri-artiran-etkenler>

2019 Temmuz Ayı İtbarı ile Elektrik ve Doğalgaz Fiyatları, Tarife Uygulamaları, Maliyetleri Artıran Etkenler ve Yapılması Gerekenler Üzerine. Yayın Tarih ve No: 2019/701-2 <https://www.mmo.org.tr/merkez/basin-aciklamasi/elektrik-ve-gaz-fiyat-artistarini-irdeleyen-oda-raporu-aciklandi>

Oda Enerji Çalışma Grubu Başkanı Oğuz Türkyılmaz'ın *TMMOB Kamucu Politikalar Semyomu*'na sunduğu “Enerjide Toplum Çıkarları İçin Kamucu Planlama, Yatırım, Üretim, Denetim Politikaları ve Uygulamaları” başlıklı bildiri <https://enerji.mmo.org.tr/wp-content/uploads/2019/12/O%C4%9EUZ-T%C3%9CRKYILMAZ-TMMOB-KAMUCU-POL%C4%B0T%C4%B0KALAR-%C3%87ALI%C5%9ETAYI-SUNUM.pdf>

Ulaşım ve Trafik Politikalarında Planlama Gerekliği Oda Raporu. Yayın Tarih ve No: 2006/414, 2008/473, 2010/524, 2012/585, 2014/615, 2016/658, 2018/695 <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/ulasim-ve-trafik-politikalarinda-planlama-gerekligi-2>

Ulaşımında Demiryolu Gerçeği Oda Raporu. Yayın Tarih ve No: 2008/477, 2010/527, 2012/592, 2014/619, 2018/661, 2019/703-3 <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/ulasimda-demiryolu-gercegi-3>

Türkiye’de Deprem Gerçeği ve TMMOB Makina Mühendisleri Odası’nın Önerileri Oda Raporu. Yayın Tarih ve No: 2010/523, 2012/587 <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/turkiyede-deprem-gercegi-ve-tmmob-makina-muhendisleri-odasinin-onerileri>

LPG CNG’ye Dönüştürülen Araçlarda Denetim Uygulamaları. Yayın Tarih ve No: 2006/4132, 2008/476, 2010/535, 2012/581, 2014/618, <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/lpgcngye-donusturulmus-araclarda-denetim-uygulamalari-1>

Asansörlerde Durum Raporu, Uygulamalar ve Yapılması Gerekenler. Yayın Tarih ve No: 2006/415, 2008/472, 2010/525, 2012/586, 2014/614, 2016/657

Mühendislik Tasarımında Meslek Odalarının Yeri ve Önemi ile Makina Mühendisleri Odası’nın Bu Alandaki Çalışmaları Yayın Tarihi ve No: 2006/416, 2008/474, 2010/537, 2012/579 <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/muhendislik-tasariminda-meslek-odalarinin-yeri-ve-onemi-ile-mmonin-bu-alandaki-calismalari>

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Oda Raporu. Yayın Tarihi ve No: 2006/420, 2008/478, 2010/529, 2012/590, 2014/617, 2016/660, 2017/670, 2018/689
<https://www.mmo.org.tr/kitaplar/isci-sagligi-ve-guvenligi-1>

60. Hükümet Programının Ekonomi, Sanayi, KOBİ, Ar-Ge, Enerji, Ulaşım, İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümlerinin Değerlendirilmesi Oda Raporu. Yayın Tarih ve No: 2008/471

Hükümet Programının Ekonomi, Sanayi, KOBİ, Ar-Ge, Enerji, Ulaşım, İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümlerinin Değerlendirilmesi Oda Raporu. Yayın Tarih ve No: 2010/536

Orta Vadeli Program ve 60. Hükümet Programının Ekonomi, Sanayi, KOBİ, Ar-Ge, Enerji, Ulaşım, Bölümlerinin Değerlendirilmesi (2014-2016) Oda Raporu. Yayın Tarih ve No: 2010/582, 2014/620 <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/orta-vadeli-program-ve-hukümet-programinin-değerlendirilmesi-2014-216>

TMMOB Sanayi Kongrelerine sunulan raporlar:

Demir-Çelik Sanayi Sektör Raporu. Yayın Tarih ve No: 1991/149-8 ve 166
<https://www.mmo.org.tr/kitaplar/1991-sanayi-kongresi-demir-celik-sanayi-sektor-raporu>

Elektronik Sanayii Sektör Raporu. Yayın Tarih ve No: 1991/149-4
<https://sanayi.mmo.org.tr/wp-content/uploads/2018/08/mmo-a.-91-elektronik.pdf>

Makine Yapım Sanayii Sektör Raporu. Yayın Tarih ve No: 1991/149-5
<https://sanayi.mmo.org.tr/wp-content/uploads/2018/08/mmo-91-makina-yapim.pdf>

Kamu Sektöründe Devletin Rolü: KİT'ler: Değerlendirme Öneriler ve Özelleştirme. Yayın Tarih ve No: 1993/162 https://sanayi.mmo.org.tr/wp-content/uploads/2018/06/93-sanayi-kongresi-b.k-3.cilt_compressed.pdf

KİT Raporu (SEKA İncelemesi). Yayın Tarih ve No: 1993/165
<https://sanayi.mmo.org.tr/wp-content/uploads/2018/07/93-kongre-kit-rapor.pdf>

Dünden Bugüne TMMOB Sanayi Kongreleri Yayın Tarih ve No: 2003/347
<https://www.mmo.org.tr/kitaplar/tmmob-sanayi-kongreleri>

Makina İmalat Sanayi Sektör Araştırması. Yayın Tarih ve No: 2004/359, 2006/412, 2008/467, 2010/532, 2012/591, 2017/672
<https://www.mmo.org.tr/kitaplar/makina-imalat-sanayi-sektor-arastirmasi-0>

C

TMMOB Sanayi Kongresi 2005'e Doğru/AB Sürecinde Türkiye Sanayisi. Yayın Tarih ve No: 2005/406 <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/tmmob-sanayi-kongresi-2005e-dogru-ab-surecinde-turkiye-sanayisi>

TMMOB Sanayi Kongresi 2005'e Doğru Vizyon 2023 ve Sanayileşme. Yayın Tarih ve No: 2005/406 <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/tmmob-sanayi-kongresi-2005e-dogru-vizyon-2023-ve-sanayilesme>

Ülke Örnekleri ile Kalkınma ve Sanayileşme Modelleri. Yayın Tarih ve No: 2007/457 <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/ulke-ornekleri-ile-kalkinma-ve-sanayilesme-modelleri>

45 Yıllık Kongre Öyküleri/TMMOB Sanayi Kongrelerinde Önerilenler ve Gerçekleşenler. Yayın Tarih ve No: 2007/458 <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/tmmob-sanayi-kongresi-2007-45-yillik-kongre-oykuleri>

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (KOBİ'ler). Yayın Tarih ve No: 2008/468, 2010/531, 2012/583, 2017/677 <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/kucuk-ve-orta-olcekli-sanayi-isletmeleri-kobiler-1>

Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri, Endüstri Bölgeleri ve Teknoparklar. Yayın Tarih ve No: 2010/530, 2012/584, 2017/675 <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/organize-sanayi-bolgeleri-kucuk-sanayi-siteleri-ve-teknoparklar>

Türkiye Sanayinde Öncelikli Sektörler ve Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı. Yayın Tarih ve No: 2010/533 <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/alan-arastirmasi-i-turkiye-sanayinde-ocelikli-sektorler-ve-bolgesel-kalkinma-yaklasimi>

Türkiye'de Kalkınma ve İstihdam Odaklı Sanayileşme İçin Planlama Önerileri. Yayın Tarih ve No: 2010/534 <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/alan-arastirmasi-ii-turkiyede-kalkinma-ve-istihdam-odakli-sanayilesme-icin-planlama>

İstihdam Yoğun Sektörler. Yayın Tarih ve No: 2011/573 <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/tmmob-sanayi-kongresi-2011-alan-arastirmalari-istihdam-yogun-sektorler>

Dünden Bugüne Türkiye'nin Sanayileşme Süreci Yayın Tarih ve No: 2015/651 <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/dunden-bugune-turkiyenin-sanayilesme-sureci>

Dünya’da ve Türkiye’de Ar-Ge Faaliyetleri. Yayın Tarih ve No: 2018/696
<https://www.mmo.org.tr/kitaplar/dunyada-ve-turkiyede-ar-ge-faaliyetleri>

Ayrıca Odamızın Enerji Çalışma Grubu, TMMOB’nin Temmuz 2019’da yayınladığı “Akkuyu Nükleer Güç Santrali Güncel Durum Raporu”na (<https://www.tmmob.org.tr/yayin/tmmob-akkuyu-nukleer-guc-santrali-guncel-durum-raporu>) katkılarda bulunmuştur.

Sanayinin Sorunları ve Analizleri başlıklı güncel değerlendirmeler de Oda Bülteni eki olarak her ay düzenli olarak yayınlanmaktadır. Bültenlere <https://www.mmo.org.tr/search/node/Sanayinin%20Sorunlar%C4%B1%20ve%20Analizleri> bağlantısı üzerinden ulaşılabilir. İlk 12 sayı ise toplu olarak basılmıştır (2015/652 nolu yayın): <https://www.mmo.org.tr/kitaplar/sanayinin-sorunlari-ve-analizleri>. “Özelleştirmenin 30’uncu Yılında Satılan, Kapatılan Sanayi KİT’leri” başlıklı bülten (tam metin olarak) bu bağlantıdaki yayının içinde altıncı sırada yer almakta;, basın özeti ise “Açıklamalar” adlı ekli dosyada bulunmaktadır.

Bu Oda Raporları, ilgili kongre, kurultay sempozyum etkinliklerimiz ile bu etkinliklerin sonuç bildirimleri ve ilgili basın açıklamalarımızın hepsi kamu işletmeciliği, kamusal üretim-hizmet-denetim savunusu ve gerekliliğine işaret etmiştir.

KAMUSAL ÜRETİM-HİZMET-DENETİM İÇERİKLİ BASIN AÇIKLAMALARI VE MERKEZİ ETKİNLİKLERİN SONUÇ BİLDİRİLERİNDEN BAZILARININ BAŞLIKLARI

Not: Metinleri “Açıklamalar” adlı ekli dosyada bulunmaktadır. Odamızın düzenlediği kongre, kurultay, sempozyumlarının sayısı 50’yi aşmıştır. Bu nedenle buraya bu etkinliklerin sonuç bildirimlerinden örnekleme amacıyla seçme yapılarak sadece bazıları alınmıştır.

2002

Eylül 2002 SEKA’yı Özelleştirme ve Kapatma İnadını AKP de Sürdürmektedir

2003

08.05.2003 AKP İktidarı Devleti Küçültme Bahanesi ile Tüm Kamu Hizmetlerini Özelleştiriyor ve Geleceğimizi Karartmaya Çalışıyor

16.05.2003 ETİBANK’ın Parçalanarak Özelleştirmesi Üzerine

04.11.2003 AKP İktidarı IMF, DTÖ ve DB Programları Çerçevesinde Sosyal Devleti Yok Ediyor

2004

06.02.2004 CARGİLL Emperyalist Talanın Yeni Bir Adıdır

06.02.2004 Özelleştirme Talanına Son Verilsin! TÜPRAŞ’ın Özelleştirilmesi Durdurulsun!

03.05.2004 IMF, DTÖ, DB Temsilcisi Gibi Davranan AKP Hükümeti, Kamusal Alanın Talan Edilmesiyle Birlikte Yeraltı/Yerüstü Doğal Kaynaklarımızı Emperyalist Tekellere Peşkeş Çekmek İçin Çalışmalarını Hızlı Bir Şekilde Sürdürüyor

21.05.2004 AKP İktidarı Kamusal Alanlarımızı Hızlı Bir Biçimde Talan Etmeye Devam Ediyor

26.11.2004 Araç Muayene İstasyonları/Hizmetinin Özelleştirilmesi Kamu ve Toplum Güvenliğini Tehdit Ediyor

12.12.2004 50. Yılında Odamız, Özelleştirmeler ve Sanayileşme Üzerine

21.12.2004 Araç Muayenesinde Haksız Rekabet ve Tekelleşme Gündemde. Makina Mühendisleri Odası Yargıya Başvurdu.

2005

09.01.2005 Türkiye'nin Doğal Gaz Temin ve Tüketim Politikaları Üzerine Oda Raporu açıklandı

19.01.2005 Sosyal Devlete Bir Darbe Daha! Köy Hizmetleri'nin Kapatılmasıyla Türkiye'nin Kılcal Damarlarından Biri Daha Kesiliyor!

26.04.2005 Makina Mühendisleri Odası, IMF Yasalarına Karşı KESK ve YAPI-YOL SEN'in Yanındadır

28.04.2005 Sendikalar ve Odalarla Yapılan Ortak Açıklama: Çağrımızdır! Özelleştirme Saldırılarını Durdurabiliriz!

31.05.2005 Sosyal Yıkım Yasaları ve "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasa Tasarısı"na Hayır

02.06.2005 Danıştay 8. Dairesi, Odamızın Açtığı Dava Üzerine "Araç Muayene İstasyonları/Hizmeti"nin Devir Yoluyla Özelleştirilmesini Anayasa'ya Aykırı Bularak, "Karayolları Trafik Kanunu'nun" İlgili 35. Maddesinin İptali İçin Anayasa Mahkemesi'ne Başvurulmasını Kararlaştırdı

04.06.2005 Yeni ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları/Enerji Yönetimi Sempozyumu Sonuç Bildirgesi

09.06.2005 Makina Mühendisleri Odası, Seydişehir Alüminyum Tesislerinin Özelleştirilmesine Karşı ETİ/Seydişehir Alüminyum İşçilerinin Yanındadır

10.06.2005 Makina Mühendisleri Odası, TELEKOM ve TÜPRAŞ'ın Özelleştirilmesine Karşı Duran HABER-SEN ve PETROL-İŞ'i Destekliyor

16.06.2005 Makina Mühendisleri Odası "Özelleştirmeye Hayır" Diyen Erdemir Çalışanları ve Halkını Destekliyor

30.06.2005 Güneş Enerjisi Sistemleri Sempozyumu Ve Sergisi Sonuç Bildirgesi

05.07.2005 III. Ulusal Uçak, Havacılık ve Uzay Mühendisliği Kurultayı Sonuç Bildirgesi

- 19.07.2005 TÜRK TELEKOM ve Diğer Stratejik Kuruluşlara İlişkin Gerçekler Özelleştirmeci Yaklaşımları Alt Edecektir
- 22.07.2005 Makina Mühendisleri Odası, Pamukova Faciasının Yıldönümünde Ulaşım Politikalarının Kamu ve Toplum Yararları Doğrultusunda Düzenlenmesini Öneriyor
- 17.08.2005 HABER-SEN, EMO ve MMO Başkanlarının Yaptığı Ortak Basın Açıklaması: Özelleştirmeler Durdurulmalı, TÜRK TELEKOM'un Satışı İptal Edilmelidir!
- 29.08.2005 Araç Muayene İstasyonları/Hizmetinin Özelleştirme Yoluyla Devrini Düzenleyen Karayolları Trafik Kanunu'nun 8. ve 35. Maddelerinde Yapılan Değişiklikler, Hizmetin Özelleştirme Sürecine İlişkin Hukuka Aykırılıkları Ortadan Kaldırmamıştır
- 09.11.2005 Danıştay 13. Dairesi, Makina Mühendisleri Odası'nın Açtığı Davada, Araç Muayene İstasyonları/Hizmetinin Özelleştirilmesine İlişkin İhale Sonucunda, Devre İzin Veren Rekabet Kurulu Kararlarının Yürütülmesinin Durdurulmasını Kararlaştırdı
- 22.12.2005 Araç Muayene İstasyonlarında Makina Mühendislerinin İstihdamının Gerekliliği, Özelleştirmeyle Keşfedilecek Bir Husus Değil, Zorunlu Bir Standarttır
- 27.12.2005 TMMOB Sanayi Kongresi 2005 Sonuç Bildirisi
- 30.12.2005 Anayasa Mahkemesi'nin Araç Muayene İstasyonlarının Özelleştirilmesiyle İlgili CHP'nin Başvurusuna Yönelik Verdiği Karar, Konuyla İlgili Hukuki Süreci Sonlandırmamıştır

2006

- 02.02.2006 MMO, ERDEMİR Özelleştirmesine Yönelik İhalenin Onayına İlişkin Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararının Kamu Yararına ve Hukuka Aykırılıkları Nedeniyle İptali ve Yürütmesinin Durdurulması İstemiyle Danıştay'da Dava Açtı
- 01.03.2006 Yangından Mal Kurtarıncasına Yapılan Özelleştirmelere Karşı Kamu Yararını Gözeten Hukuk Mücadelemiz Sürecektir
- 10.05.2006 ERDEMİR Özelleştirmesinde Devire İzin Veren Rekabet Kurulu Kararı'nın Yürütmesi Danıştay 13. Dairesi Tarafından Durdurulmuştur. Danıştay'ın Bu Kararı ile ERDEMİR'in Devri Yasal Dayanaktan Yoksun Kalmıştır. ERDEMİR Derhal Kamuya İade Edilmelidir

- 17.07.2006 Enerji Alanında Yaşanan Sorunların Kökeninde Türkiye'ye Dayatılan Özelleştirme, Ticarileştirme, Serbestleştirme ve Kamu Örgütlenmesinin Parçalanarak Zayıflatılması Bulunmaktadır. Elektrik Kesintileri ve Enerji Darboğazıyla Karşılaşmamak İçin Kamusal Planlama ve Denetim Zorunludur
- 18.07.2006 ERDEMİR Özelleştirmesinde Devire İzin Veren Rekabet Kurulu Kararından Sonra, Danıştay 13. Dairesi'nce Satışa Onay Veren Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararının Yürütmesi de Durdurulmuştur. ERDEMİR'in Devrinin Yasal Dayanaktan Yoksun Kaldığı Bir Kez Daha Kanıtlanmıştır. Yineliyoruz: ERDEMİR Derhal Kamuya İade Edilmelidir
- 24.07.2006 TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Pamukova Faciasının Yıldönümünde, Ulaşım Politikalarının Kamu ve Toplum Yararları Doğrultusunda Düzenlenmesini, Demiryolu Taşımacılığının Geliştirilmesi ve Kombine Taşımacılığın Uygulanmasını Öneriyor.
- 31.07.2006 EGO Özelleştirmesi Üzerine
- 01.08.2006 İGDAŞ Özelleştirmesi Üzerine
- 17.08.2006 Mühendislik ve Türkiye'nin Dışa Bağımlılığı Üzerine
- 23.08.2006 ERDEMİR Özelleştirmesi Üzerine

2007

- 03.04.2007 Ankara Metrosu ve EGO'nun Doğal Gaz Politikaları Üzerine
- 05.05.2007 Uluslararası Doğal Gaz Kongresi 2007 Sonuç Bildirgesi
- 26.05.2007 EGO'nun Özelleştirilmesi Ankara Halkına Acı Faturalar Çıkaracaktır
- 19.06.2007 I. Enerji Verimliliği Kongresi Sonuç Bildirgesi
- 11.07.2007 HABER-SEN ve EMO ile Birlikte Yapılan Ortak Açıklama: Seçim Öncesinde Çağrı: Telekom'u Geri Alın!
- 16.07.2007 Genel Seçimler Öncesi Hukuksuzluklar Artmakta, Araç Muayene İstasyonları/ Hizmetinin Özelleştirilmesinde Yargı Süreci Baypas Edilmek İstenmektedir. PETKİM ve TÜRK TELEKOM Dâhil Özelleştirilmeleri Yargı Sürecinde Olan Bütün İşletmeler Kamu Tarafından Geri Alınmalı, İstisnasız Bütün Özelleştirmeler Durdurulmalı, Ülke, Kamu ve Toplum Çıkarlarını Esas Alan Bir Kamulaştırma Programı Başlatılmalıdır

- 19.09.2007 Hükümet Programı, Odamız Raporunca Gerek Meslek ve Uzmanlık Alanlarımız Kapsamındaki Ekonomi, Sanayi, Enerji, Ulaşım, İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümleri, Gerekse Toplumsal Gereksinimler Açısından Eksik, Hatalı ve Yanlış Bulunmuştur
- 11.10.2007 Enerji Verimliliği Sanayiden Ulaşım, Kamu ve Toplum Dek Bütünlüklü Olarak Uygulanmalıdır
- 16.10.2007 TMMOB Makina Mühendisleri Odası Türk Telekom Grevini Desteklemektedir. Türk Telekom'da Özelleştirmenin Sonuçları Ortaya Çıkmaya Başlamıştır. Yabancı Sermaye Kârına Kâr Katmak İstemektedir
- 05.11.2007 V. GAP ve Sanayi Kongresi Sonuç Bildirisi
- 11.11.2007 Enerji Sorununun Çözümü Doğrultusunda BOTAŞ ve TPAO Birleşmeli, Aynı Şekilde Elektrik Üretim, İletim ve Dağıtım Kuruluşları Tekleşmelidir
- 14.11.2007 HABER-SEN, EMO ve MMO'dan Telekom Çalışanlarına Çağrı: Greve Sahip Çıkalım!
- 16.11.2007 Araç Muayene İstasyonları/Hizmetinin Özelleştirilmesine Karşı MMO'nun Yürüttüğü Hukuk Mücadelesi
- 01.12.2007 Demir Çelik Sektörü Uluslararası Basınç Altında
- 31.12.2007 TMMOB Sanayi Kongresi 2007 Sonuç Bildirisi

2008

- 02.01.2008 Elektrik Zammı Kamu Gelirlerini Artırmak İçin Değil, Yapılacak Özelleştirmelerle TEDAŞ ve EÜAŞ'a El Koyacak Olan Sermaye Güçlerinin Kârlarını Güvenceye Almak İçindir
- 23.02.2008 Tarih TEKEL Dâhil Bütün Özelleştirmeleri Türkiye'ye Karşı İşlenen Bir Suç Olarak Kaydedecektir!
- 05.03.2008 Elektrik Sektöründe 4628 Sayılı Yasayla Dayatılan Sistem Çalışmamıştır
- 30.04.2008 TMMOB Makina Mühendisleri Odası Başkent Doğalgaz Dağıtım AŞ Özelleştirme İhalesinin Yürütmesinin Durdurulması ve İptali İstemiyle Danıştay'da Dava Açtı
- 02.05.2008 Danıştay ERDEMİR Özelleştirmesinde Satışa Onay Veren Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararını İptal Etti

- 15.05.2008 Kamuoyunda “İstihdam Paketi” Olarak Anılan Yasa Tasarısı ile İş Sağlığı ve Güvenliği Alanının Piyasalaştırılması Amaçlanmakta, Bu Alana Yönelik Danıştay Kararları Devre Dışı Bırakılmaktadır
- 20.06.2008 Demir Çelik Sektörü Üzerine
- 20.06.2008 Türkiye’nin Doğal Gaz Temin ve Tüketim Politikalarının Değerlendirilmesi Oda Raporu açıklandı
- 18.07.2008 TMMOB Makina Mühendisleri Odası Başkent Doğalgaz Dağıtım AŞ Özelleştirmesinin Ardından, İZGAZ Özelleştirmesine İlişkin Kocaeli Belediye Meclisi Kararı ve İhale İlanının Yürütmesinin Durdurulması ve İptali İstemiyle Danıştay’da Bir Dava Daha Açtı
- 22.07.2008 Ulaşımında Demiryolu Gerçeği Oda Raporumuzun Saptamalarına Göre Pamukova Faciası “İmaj” Uğruna Yaşanan Bir Katliamdır
- 02.08.2008 Enerjide Yüzde 73 Oranındaki Dışa Bağımlılık ve Serbestleştirme, Özelleştirme Uygulamalarının Sonucu Olan Zincirleme Zam Yağmuru Başlamıştır
- 07.08.2008 Ulaşım Politikaları, Bütün Ulaşım Türlerinin Tek Bir Taşıma Zinciri Oluşturacak Şekilde Entegre Edilmesine Yönelik Kombine Taşımacılığı Esas Almalıdır
- 21.08.2008 İZGAZ Özelleştirmesiyle İlgili Dünya Gazetesi Yazarı Taylan ERTEN’e Gönderilen Açıklama
- 11.09.2008 12 Eylül Uyguladığı Şiddet, Neoliberal Ekonomik Sosyal Politikalar ve Beslediği Gericilik ile Türkiye Toplumunu Geleceksizleştirmiştir
- 18.09.2008 Mühendis ve Mimar Örgütülüğünün 100., TMMOB Örgütülüğünün 54. Yılında Gıdadan, Kentleşme, Sanayileşme ve Tarıma Dek Mühendislik-Mimarlık-Şehir Plancılığı Uygulamalarında Bilimsel-Teknik Ölçütler ile Meslek Örgütlerinin Ulusal/Uluslararası Standartlar Doğrultusundaki “Mesleki Denetim Esasları”, Bütün Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Benimsenmelidir
- 01.11.2008 Enerji Zamlarına İlişkin EMO ve MMO Yönetim Kurulu Başkanlarının Ortak Basın Toplantısında Yaptıkları Açıklama
- 01.11.2008 Enerjide Halk İçin Yeni Bir Döneme Girilmiştir. Doğalgaz Fiyat Artışı, Son Yüzde 23.85’lik Zamla On Bir Ayda Yüzde 82.15 Oranına Ulaşmıştır

- 17.11.2008 TBMM Gündemindeki Kamu İhale Yasası'nda Değişiklik Öngören Tasarı ile Kamu İhale Sisteminin Serbestleştirilip Kuralsızlaştırılması Amaçlanmaktadır
- 02.12.2008 Başbakan Meslek Odalarını Eleştiriyor Ancak Bilinmeli ki Meslek Odaları Kentlere Dair Yanlış Planların Onay Makamı Değil, Çağdaş Yaşamın Güvencesi Olan Kamusal Kurumlardır
- 29.12.2008 2009 Bütçesi, Mevcut Ekonomik Durgunluk ve Krizin Yaratacağı Dev Sorunları Pas Geçmektedir

2009

- 05.01.2009 Cumhuriyet Gazetesinin Başkent Doğal Gaz AŞ Uygulamaları Üzerine Oda Yönetim Kurulu Başkanı Emin KORAMAZ ile Yaptığı Söyleşi
- 06.01.2009 Rusya'dan Batı Hattından Yapılan Doğalgaz Sevkiyatının Kesintiye Uğraması Enerji Politikalarında Dışa Bağımlılığın Yarattığı Sonuçları Köktenci Bir Şekilde Değerlendirmeye Yol Açmalıdır
- 26.02.2009 Bergama Ovacık Çamköy Mevkiindeki Altın Madeninin Yargı Kararlarına Rağmen İşletilmesine Karşı TMMOB'nin Hukuku, Yöre Halkını ve Bilirkişileri Koruyan Açıklamasına Koza Altın İşletmeleri'nin Verdiği Yakışıksız Yanıt, Haksız Kazanç Hırsı ile Hazırlanmıştır
- 20.03.2009 ERDEMİR'de "Kriz Fırsatçılığı" ile Başlayan İşten Çıkarmalar Durdurulmalı, Yargı Kararlarına Karşın Özelleştirilen ve Zarar Etmeye Başlayan İşletme Kamuya Devredilmelidir
- 09.05.2009 Çalışma Yaşamının Bütününe Kapsamayan İş Sağlığı ve Güvenliği Politikaları Gözden Geçirilmeyi Bekliyor
- 21.07.2009 Ulaşımında Demiryolu Gerçeği Oda Raporumuzun Saptamalarına Göre, Türkiye 1950'den Bu Yana Demiryolu Yapımı, Yolcu ve Yük Taşımacılığı ve Çalışan Sayısında Sürekli Olarak Geriliyor
- 26.05.2009 Emek Örgütlerinin 26 Mayıs Eylemlerini Destekliyoruz
- 24.07.2009 V. Ulusal Uçak, Havacılık ve Uzay Mühendisliği Kurultayı Sonuç Bildirisi
- 09.11.2009 Cumhuriyet Gazetesinin Oda Yönetim Kurulu Başkanı Emin KORAMAZ ile Ankara'daki Doğalgaz Uygulamaları ve Doğalgaz

Kullanımında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar Üzerine Yaptığı
Söyleşi

24.11.2009 TMMOB Makina ve Maden Mühendisleri Odalarının Birlikte
Düzenlediği Türkiye 2. Maden Makinaları Sempozyumu Sonuç
Bildirisi

2010

07.01.2010 V. Makina Tasarım ve İmalat Teknolojileri Kongresi Sonuç
Bildirisi

13.01.2010 TMMOB Sanayi Kongresi 2009 Sonuç Bildirisi

16.07.2010 Karayolları Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki
Kanun ile Serbestleştirme, Özelleştirmeler Lehine Yeni Bir
Düzenleme Daha Yapıldı

05.08.2010 MMO Örgütlülüğü Eşitlikçi, Özgürlükçü Demokratik Bir Anayasa
Gerekliliğine İşaret Ederak Mevcut Anayasa Değişikliği Paketine
“Hayır” Demektedir

17.08.2010 Şaibeli Başkent Doğal Gaz Dağıtım AŞ Özelleştirme İhalesi İptal
Edilmeli ve Bu Şirket BOTAŞ’a Devredilmelidir

21.08.2010 TMMOB Makina Mühendisleri Odası’nın Elektrik Dağıtım
Şirketlerinin Özelleştirilmesiyle İlgili Deklarasyonu

21.08.2010 TMMOB’ye bağlı 18 Odanın Yönetim Kurulu Başkanlarının Ortak
Açıklaması: 12 Eylül Anayasası’na da AKP’nin Anayasası’na da
“Hayır”

28.09.2010 BOTAŞ’ın Mülkiyetindeki Yüksek Basınç Hattı, Yüksek Planlama
Kurulu Kararı’yla Özelleştirme İhalesinin Hemen Öncesinde
Başkent Doğalgaz Dağıtım AŞ’ye Devredilmiştir. MMO, Yasalara
ve Hukuka Aykırı YPK Kararının İptali İçin Danıştay’a Dava
Açmıştır.

20.10.2010 TMMOB Makina Mühendisleri Odası Elektrik Dağıtım ve
Doğalgaz Dağıtım Özelleştirmelerini Yargıya Taşdı

2011

11.01.2011 TMMOB Makina Mühendisleri Odası’nın “Yenilenebilir Enerji
Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına
İlişkin Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” Hakkında
Değerlendirmesi

- 27.01.2011 Torba Yasa Tasarısı Çalışanların Aleyhine, Sermayenin Lehine Düzenlemeler İçermektedir
- 15.02.2011 TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Başkent Doğalgaz Dağıtım AŞ'nin Özelleştirme Yoluyla Devrine İzin Veren Rekabet Kurulu Kararı ile Satışa Onay Veren Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararlarını Yargıya Taşdı
- 26.04.2011 V. Demir Çelik Kongresi Sonuç Bildirisi
- 16.09.2011 Mesleğimize ve Örgütümüze Sahip Çıkıyoruz. Makina Mühendisleri Odası Üyeleri, 19 Eylül TMMOB Mühendis, Mimar ve Şehir Plancıları Dayanışma Günü'nde Alanlarda Olacak
- 04.10.2011 Enerjide Dışa Bağımlılık ve Özelleştirme Politikaları Sürdürüldükçe Yeni Zamlar Gelecek, Elektrik ve Doğalgaz Fiyatları Daha da Artacaktır.
- 29.12.2011 2012 Bütçesi Toplumsal Gereksinimler Doğrultusunda Hazırlanmamıştır
- 20.12.2012 Köprü ve Otoyol Özelleştirmesi, Kamusal Varlık ve Hizmetlerin Sermayeye Peşkeş Çekilmesinin Son Hamlesidir
- 31.12.2011 TMMOB Sanayi Kongresi 2011 Sonuç Bildirisi

2013

- 09.02.2013 Afşin-Elbistan Kömür Ocağındaki Faciadan Bu Yana İki Yıl Geçti. Yetkililer Hala Neden Susuyor? (TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası, Jeoloji Mühendisleri Odası, Maden Mühendisleri Odası, Makina Mühendisleri Odası)
- 25.03.2013 HABER-SEN ve EMO ile Birlikte Yapılan Ortak Açıklama: Posta Hizmetleri Kanun Tasarısı Geri Çekilsin!
- 03.04.2013 MMO, Demiryolu Çalışanları Platformu'nun Haklı İstemlerini Destekliyor
- 03/04.05.2013 VII. Ulusal Uçak, Havacılık ve Uzay Mühendisliği Kurultayı Sonuç Bildirisi
- 04.07.2013 Onuncu Kalkınma Planı (2014–2018), Gerçek Bir Kalkınma Planının Taşınması Gereken Planlama, Yatırım, Kalkınma Ögelerinden Yoksundur

- 11.07.2013 Baskı ve Hukuksuzluklara Karşı Mesleğimize ve Örgütümüze Sahip Çıkmaya Devam Edeceğiz
- 25.12.2013 TMMOB Sanayi Kongresi 2013 Sonuç Bildirisi

2014

- 14.05.2014 Kaza Değil İş Cinayeti! Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Derhal İstifa Etmelidir
- 05.06.2014 Kentsel-Kırsal Çevre, Sanayi, Ulaşım, Enerji Politikaları Rant Yağmasından Arındırılmalıdır
- 30.10.2014 Artık Yeter! Durdurun Bu Denetimsizliği, Durdurun Bu Cinayetleri! Kamu İşletmeciliği ve Kamusal Denetim Egemen Olmalıdır
- 11.12.2014 Odalardan Ortak Açıklama: AKP İktidarı, Yeni Bir Torba Yasa Tasarısı ile Kamusal Alanlara El Koyma ve Rant Süreçlerinin Önündeki Son Engelleri Kaldırma Hazırlığında
- 15.12.2014 AKP Diktasına Boyun Eğmeyeceğiz! TMMOB Yasası Dâhil Birçok Yasada Değişiklik Yapmayı Öngören Torba Yasa Tasarısı, Kamusal Alanların Ranta Açılmasına ve Kamusal Denetimi Yok Etmeye Yöneliktir
- 26.12.2014 İktidar TMMOB'yi ve Bağlı Odalarını "İdari ve Mali Denetim" Görünümünü Altında Daha Fazla Kıskaç Almayı Amaçlıyor!

2015

- 03.02.2015 Ocak 2015 İtibarıyla Türkiye'nin Enerji Görünümü: Enerji Politikaları Artan Bağımlılık Çıkmazında
- 12.03.2015 TMMOB Makina Mühendisleri Odası, 13 Mart'ta Sağlık Emekçilerinin Grevi ile Dayanışma İçinde Olacaktır
- 10.04.2015 31 Martta Çöken Yalnızca Elektrik Sistemi Değil, Aynı Zamanda AKP'nin Enerji Politikasıdır. Özelleştirmeler Durdurulmalı, Enerji Sektörünün Faaliyetlerini Planlayan, Geliştiren, Denetleyen, Üretim İçin Güvence Olan Kamu Varlığı Korunmalı ve Geliştirilmelidir
- 11.05.2015 Sanayide KİT'lerin Tasfiyesi: 30 Yılda 36 Sanayi KİT'i 25 Milyar Dolara Satıldı, 112 Kamu İşletmesi Kapatıldı.

- 01.07.2015 TMMOB'ye Bağlı 24 Oda'dan Ortak Açıklama: Ne İktidarın Baskıları Ne de Yandaş Medyasının Yalan ve Tehditleri Bizleri Kamusal, Toplumsal, Mesleki Yararları Savunmaktan Alıkoyamaz
- 13.07.2015 On Üç Yıldır Enerjide Dışa Bağımlılığı Artıran, Kamusal Varlık ve Faaliyetleri Özel Tekellere Sunan AKP Hiçbir Şey Olmamışçasına Tekrar İktidara Gelmemelidir
- 17.08.2015 TMMOB'ye Bağlı Odaların Görev ve Yetki Alanına Giren Kamusal Nitelikli Mesleki Denetim, Yeterlilik, Eğitim ve Belgelendirmeye Dayalı Yeni Bir Yapı Denetimi Modeli Benimsenmelidir
- 05.10.2015 Trafik Cinayetlerinin Asıl Sorumlusu Kamusal Eğitim ve Denetim ile Mühendislik Hizmetlerini Devre Dışı Bırakan Siyasal İktidardır

2016

- 20.01.2016 Büyük Sanayide Yabancıların Hâkimiyeti Artıyor
- 11.10.2016 Mega Projeler Olarak Açıklanan Kamu-Özel İşbirliği Projeleri, Bütçeye Ağır Yükler Getirmeye Aday, Banka Sistemini Zorluyor, Ağır Kamusal Bedeller Ödetiyor

2017

- 07.02.2017 Varlık Fonu Üzerinden Kamu Kaynakları Tüketilmekte, Toplum Yoksullaştırılmaktadır
- 06.05.2017 IX. Ulusal Uçak, Havacılık ve Uzay Mühendisliği Kurultayı Sonuç Bildirisi
- 09.12.2017 TMMOB Sanayi Kongresi 2017 Sonuç Bildirisi

2018

- 24.02.2018 Özelleştirmelere, Sanayisizleşmeye, Çiftçinin Yıkımına Karşı Çıkmak Yurtsever Bir Görevdir
- 05.04.2018 Enerji Yönetimi Ciddiyet İster!/Siyasi Güç Gösterileri ve Gösterişli Temel Atma Törenleri ile Nükleer Santral Yatırımlarının Daha da Yoğunlaştıracağı Dışa Bağımlılık ve Yaratacağı Devasa Sorunlar Gizlenebilir mi?
- 12.04.2018 Yerel Yönetimler ve Enerji Bildirgesi Açıklandı
- 30.07.2018 TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası, Kimya Mühendisleri Odası, Maden Mühendisleri Odası, Makina Mühendisleri

Odası'ndan Ortak Açıklama: Yatağan Termik Santralindeki Kazanın Nedeni Bakım, Onarım, Yenileme Çalışmalarının Yapılmaması ve Kamusal Denetim Eksikliğidir

- 13.08.2018 Elektrik ve Doğal Gaza Yapılan Zamlar İzlenen Dışa Bağımlı Enerji Politikalarının Sonucudur. Enerji Politikaları Toplum Çıkarlarını Esas Almalı ve Kamusal Planlamaya Dayalı Olarak Düzenlenmelidir
- 18.10.2018 Elektrik ve Doğal Gaz Zamlarının Etkisi ile Yıllık Enflasyonun Yüzde 30'ları Aşması Şaşırtıcı Olmayacaktır
- 13.12.2018 Ankara'daki "Kaza" Yüksek Hızlı Trenlere Dair Benimsenen İmaj Politikasının Yanlışlığını Göstermektedir

2019

- 26.02.2019 2018 Yılında Elektrik ve Doğalgaz Fiyatlarında Yapılan Artışlar Enflasyonun Çok Üzerinde
- 03.05.2019 İş Kazaları ve İş Cinayetlerinde Sürekli Artış Var
- 04.06.2019 Çevre Tahribatı ve Sömürüsüne Son!
- 17.07.2019 2019 Temmuz Ayı İtibarı ile Elektrik ve Doğalgaz Fiyatları, Tarife Uygulamaları, Maliyetleri Artıran Etkenler ve Yapılması Gerekenler Üzerine Oda Raporu
- 19.07.2019 Ulaşımında Demiryolu Gerçeği Oda Raporu"Kaza" Gibi Sunulan Pamukova ve Diğer Demiryolu Cinayetleri, Kamu İşletmeciliği ve Mühendislik Bilimlerinin Gereklerinin Terk Edilmesinden Kaynaklanıyor
- 31.07.2019 Artış Gösteren Fabrika/Tesis Yangınlarını Önlemek İçin Endüstriyel Yangın Güvenliği Önlemleri ve Kamusal Denetim Şarttır
- 02.08.2019 Zamların Sonu Gelmiyor: Elektriğe Yapılan Zamdan Bir Ay Sonra Bir Zam da Doğal Gaza Yapıldı
- 16.08.2019 17 Ağustos 1999 Marmara Depreminden Dersler Çıkarılmalı ve Depremlere Karşı Etkili Önlemler Almak İçin TMMOB'ye Bağlı Odaların Görev ve Yetki Alanına Giren Kamusal Mesleki Denetim, Yeterlilik, Eğitim ve Belgelendirmeye Dayalı Yeni Bir Yapı Denetimi Modeli Benimsenmeli
- 02.09.2019 Yurttaşlara 30 Ağustos Sürprizi: Doğal Gaza Bir Ay İçinde İkinci Zam

- 04.09.2019 Okul Servis Araçlarına Yönelik Güvenlik, Mevzuat, Denetim Eksikleri Bulunmaktadır ve Bunlar Mutlaka Kamusal Denetim Yaklaşımıyla Giderilmelidir
- 11.09.2019 12 Eylül'ün 39. Yıldönümünde Faşizme ve Gericiliğe Karşı Mücadele Güncel Bir Görevdir
- 18.09.2019 Mesleklerimizi ve Meslek Örgütlerimizi Ülke, Halk ve Meslektaş Yararına Savunmaya Devam Edeceğiz
- 25.09.2019 Asansörlerin Kamusal Denetimini Kaldırmak ve Periyodik Kontrolleri Piyasaya Açmak Kabul Edilemez
- 02.10.2019 Oda TV'nin, Deprem ve Enerji Konuları Üzerine Oda Enerji Çalışma Grubu Başkanı Oğuz Türkyılmaz ile Yaptığı Söyleşi
- 25.10.2019 2020 Yılı Merkezi Yönetim Bütçesi Kara Delikleri Kapatmaya Yöneliktir
- 28.10.2019 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Kutlu Olsun!
- 22.11.2019 Oda Enerji Çalışma Grubu Başkanı Oğuz Türkyılmaz'ın *TMMOB Kamucu Politikalar Semyomu*'na sunduğu "*Enerjide Toplum Çıkarları İçin Kamucu Planlama, Yatırım, Üretim, Denetim Politikaları ve Uygulamaları*" başlıklı bildiri
- 24.12.2019 TMMOB Sanayi Kongresi 2019 Sonuç Bildirisi

2020

- 13.01.2020 Gücünüzü "Cinayeti Gördüm" Diyenlere Değil, Cinayet İşleyenlere Karşı Gösterin!
- 13.01.2020 VIII. Güneş Enerjisi Sistemleri Sempozyumu Sonuç Bildirisi
- 16.01.2020 Çalıştırılmasına İzin Verilen Kömür Santralleri ile İlgili Kuşku Veren Karar ve Uygulamalar; Yanıt Bekleyen Sorular
- 11.02.2020 Demokrasi Şenliği Atmosferinde Yapılan Şube Genel Kurullarımızda Mühendisliğin Vazgeçilmezliği Savunuldu, Gericiliğe "Geçit Yok" Denildi

DÜNDEN BUGÜNE TÜRKİYE'DE SERBESTLEŞTİRME VE ÖZELLEŞTİRME SÜRECİ

Genel Yaklaşım

Dünyada ve ülkemizde serbestleştirme ve özelleştirme uygulamaları kırk yılı aşkın bir süredir devam ederken, bu uygulamaların ekonomik, sosyal alanlarda olumsuz sonuçlar vermesi üzerine özelleştirme aleyhine sesler yükselmekte, yeni bir mülkiyet ilişkisi tartışmasını gündeme getirmektedir.

Özelleştirmeler gerçekte *serbestleştirme/liberalizasyon* sürecinin bir unsurudur. Bu nedenle raporumuzda özelleştirme, serbestleştirme-özelleştirme bağlamındaki düzenlemelerle birlikte ele alınmıştır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, birçok kamusal hizmet doğrudan özelleştirme konusu olmaksızın serbestleştirmeler yoluyla piyasaya açılmakta veya piyasa işleyişi yönlendirmesine tabi kılınmaktadır. Örneğin Odamızın LPG'li kullanıma dönüştürülen araçlar ve asansörlerde yaptığı denetimler, Odamız ve TMMOB'ye bağlı Odaların mesleki denetimleri ile sayısız kamusal hizmet de serbestleştirme, piyasa çıkarlarına tabi kılınma yoluyla kamu hizmeti olmaktan çıkarılmaktadır. Bu nedenle de serbestleştirme, ticarileştirme, piyasaya açma bağlamının ihmal edilmemesi gerektiğini düşünüyoruz.

Özel olarak özelleştirme ise 'dar' anlamda, "Devletin iktisadi faaliyetlerini gerçekleştiren kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT'lerin) mülkiyetinin veya işletme haklarının özel sektöre devredilmesi"; 'geniş' anlamda ise "devletin iktisadi faaliyetlerinin azaltılması ya da bu fonksiyonunun tümüyle serbest piyasa koşullarına devredilmesi" olarak da tanımlanmaktadır. 'Geniş' anlamdaki özelleştirme: a) Kamu İktisadi Teşebbüslerinin (KİT'lerin) yönetim ve mülkiyetinin özel kesime devredilmesi, b) Kamu hizmetlerinin özel kesime ihale edilmesi, c) Kamu hizmetlerinin fiyatlandırılması, d) Kurumsal serbestleşmenin (deregülasyon) sağlanması gibi dört temel alanı kapsamaktadır.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de bazı dönemlerde sermaye birikim modelinin temel taşları olan KİT'ler, gerek 1929 Büyük Bunalımı sonrası çözüm arayışlarının bir sonucu gerekse Türkiye'nin özgül kalkınma planlaması gereksiniminin ürünü olarak oluşturulmuştur.

Devletin ekonomik yaşam içindeki doğrudan düzenleyici ve girişimci olarak yer almasını öngören bu politikanın bir parçası olarak kurulan KİT'ler, sanayi yatırım ve üretim faaliyetlerinin yürütülmesinde, altyapı oluşturulmasında, sermaye ve bilgi birikimine katkı sağlanmasında ve genel anlamda ekonomiye yön verilmesinde kilit rol üstlenmiştir.

1970'lerin ortalarına dek Keynesyen politikalar eşliğinde baş döndürücü büyüme hızlarına sahip olan kapitalist dünya, aynı zamanda artan uluslararası rekabet ve kâr oranlarındaki kaçınılmaz düşüş sonucu içinde bulunduğu "Altın Çağ"ın sonlarına yaklaşıyordu. Kapitalizmin 1970'lerde içine girmiş olduğu bunalım, 1970'lerin sonları itibarıyla neoliberal politikalara geçişi mümkün kılmıştır. Baskı ve antidemokratik yöntemlerle dayatılan serbestleştirme, özelleştirme, esnekleştirme ve kuralsızlaştırma, söz konusu neoliberal politikalara geçişte önemli bir rol oynamıştır.

Kapitalizm 1929 Bunalımından sonra bu bunalımı aşmayı nasıl KİT'lerde ve İkinci Dünya Savaşı sonrası karma ekonomili kalkınma süreçlerinde gördüyse, 1970'lerdeki bunalımı üzerine de çözümü KİT'lerin özelleştirilmesinde, kamunun yönetiminde olan bu işletmelerin sermaye güçlerinin sınırsız egemenliğine sunulmasında görmüştür.

Emperyalist devletlerin uluslararası sermayeye yeni sömürü alanları açmak üzere gelişmekte olan ülkelere kendi programlarını dayattıkları bir dönem yaşandığı bugün daha bir netlikle görülmektedir. Bu programlar ile az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ulus-devlet yapılanmaları geriletilmiş, kamusal işletme, varlık ve hizmetler serbestleştirme-özelleştirme, küçültme, kapatma vb. yollarla işlevsizleştirilmiştir. Borç yükü altındaki gelişmekte olan ülkelere Dünya Bankası, IMF, AB, OECD, Dünya Ticaret Örgütü vb. tarafından dayatılan politikalarla, ulusal düzenlemeler küresel piyasa kurallarına bağımlı kılınmıştır. Egemen güçler, uluslararası sermayenin önündeki engelleri kaldırmak amacıyla neoliberal politikalar doğrultusunda devleti yeniden yapılandırmakta ve serbestleştirme-özelleştirme politikalarıyla süreç yeniden biçimlendirilmektedir.

Türkiye'de özelleştirme uygulamalarının neoliberal programlara uygun olarak yürütülmesi amacıyla 1985 yılında *Özelleştirme Ana Planı* hazırlanmasına karar verilmiştir. Açılan uluslararası ihale sonucu Morgan Guaranty Trust Company of New York firması, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Sınai Yatırım

ve Kredi Bankası, Yatırım Finansman AŞ ve Price Waterhouse/Muhaş AŞ görevlendirilmiştir.

Türkiye’de özelleştirme önceliklerinde ulusötesi sermaye güçlerinin etkinliğine geniş olanaklar tanınması ilk sırada yer almıştır. Diğer öncelikler ise şunlardır:

- Ücretlerin baskılanması, verimliliğin artırılması;
- Sermaye piyasalarının geliştirilmesi;
- Hazinesin KİT’lere sağladığı mali desteğin asgariye indirilmesi;
- KİT’ler tarafından uygulanan fiyatlandırma ve dolaylı vergilendirmenin azaltılması;
- Kamu ve özel sektör kuruluşları arasındaki dengenin özel sektör lehine değiştirilmesi;
- Yabancı yatırımların cazip kılınması için ekonomik-politik bağların güçlendirilmesi;
- Devlete gelir sağlanması!

Özelleştirme sürecinin demagojik gerekçelendirilmesinde ekonomik etkinliğin artırılması, malların ve hizmetlerin kalite, miktar ve çeşitliliğinin artırılması, modern teknoloji ve yönetim tekniklerinin yerleşmesi gibi makyaj yaklaşımlar da yer almaktadır.

Özelleştirme planının işlenmesi için hukuki altyapının uygun hale getirilmesine yönelik bir dizi adım da bu hazırlık aşamasında hayata geçirilmiştir.

Hazırlık aşamasında KİT’lerin özel hukuk hükümlerine tabi birer anonim şirket haline getirilmesi, genel müdürlerinin yönetim kurulu tarafından atanması ve bağımsız dış denetim kuruluşları tarafından denetlenmesi gibi düzenlemeler de yapılmıştır.

Serbestleştirme ve Özelleştirme Sürecinde Öne Çıkan Mevzuat Düzenlemelerinden Bazıları

Bu konuda Anayasa, yasalar, yönetmelikler ve tebliğlerde binlerce mevzuat düzenlemesi yapılmıştır. Aşağıdaki kronolojik liste ise bunların önde gelenlerini içermektedir ve bütün sektörlerle yönelik olanlarını değil öncelikli olarak serbestleştirme-özelleştirmelerin önünü açan önemli genel ve bazı özel düzenlemeler ile Odamız meslek alanlarını içeren bazı düzenlemeleri içermektedir. Bu nedenle bazı eksiklikler olacağı baştan belirtilmelidir.

İlk yasal düzenleme 1984 yılında yapılan 2983 Sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun ile yapıldı. Böylece özelleştirme çalışmalarının hazırlıklarına geniş hareket alanı ve kurumsal işleyiş kazandırılmıştır.

İkinci yasal düzenleme aynı yıl 233 Sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK)'nin 38'inci maddesi ile yapıldı. Bu düzenleme ile özelleştirme ile ilgili karar alma yetkisi Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu'na verildi.

Üçüncü düzenleme 1984 yılında 3092 Sayılı Çay Kanunu ile yapılmış ve çay tarımı, üretimi, işlenmesi ve satışı serbest bırakılmıştır.

Dördüncü düzenleme yine 1984 yılında 3096 Sayılı Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtım ve Ticareti ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanun ile TEK dışında özel sektörün elektrik üretim, iletim ve dağıtım faaliyetleri yapabilmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır.

Beşinci düzenleme 1985 yılında 2983 Sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkındaki Kanunun Baz Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun ile yapılmıştır.

1985 yılında The Morgan Bank'a "Özelleştirme Ana Planı" hazırlanmıştır. Planda KİT'lerin hızlıca satılmasına yönelik olarak bu kuruluşların sosyoekonomik görevlerinin geri alınması, kontrol mekanizmasının zayıflatılması, özelleştirme önündeki yasal engellerin kaldırılması ve bu kuruluşları alacak firmaların kârlarını garantiye alma ve çalışma rejiminin değiştirilmesi gibi konular da yer almıştır.

1986 yılında 3291 Sayılı Kanun (1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu, 3182 Sayılı Bankalar Kanunu, 2983 Sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, 2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu, 7/11/1985 Tarihli ve 3238 Sayılı Kanun, 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması ve 1177 Sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanununun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanun) ile özelleştirme kapsamının tanımlanması yapılmış, KİT'lerin özelleştirme kapsamına alınması ve uygulamaların yürütülmesine ilişkin esaslar belirlenmiş; özel kesimin tütün ve tütün mamulleri üretimi, ithalatı ve satışı yapılmasına olanak tanınmıştır.

Özelleştirme ile ilgili karar alma yetkisi Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu'ndan Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu'na; 1987 yılında ise bu Kuruldan alınarak Yüksek Planlama Kurulu'na devredilmiştir.

1987 yılında 3346 Sayılı Kanun ile Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların TBMM'ce Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile mahalli idarelerin sermayesinin yarısından fazlasını sağladıkları kurumlar ile Merkez Bankası KİT kapsamı dışında bırakıldı.

1987 yılında 304 Sayılı Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında 223 Sayılı KHK'de Değişiklik Yapılmasına Dair KHK ile; DPT, 2983 Sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanunun 10. maddesi ve diğer kanunlarla Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kuruluna verilmiş bulunan görevleri yürütmekle de görevlendirildi.

1988 yılında 308 Sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında 233 Sayılı KHK'nin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve KHK'ye Bir Madde Eklenmesine Dair KHK ile kamu kurumlarındaki sözleşmeli personelin kamu personeli statüsünden çıkarılarak özel hukuk hükümlerine göre çalıştırılan personel durumuna getirilmesi sağlandı.

1990 yılında 412 Sayılı Toplu Konut Kanununa Bazı Maddeler Eklenmesine (...) Dair KHK yayımlandı.

1990 yılında 399 Sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 Sayılı KHK'nin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair KHK ile KİT'lerde çalışan sözleşmeli personelin mali ve sosyal hakları özelleştirmeler lehine düzenlendi.

1990 yılında 412 Sayılı Toplu Konut Kanununa Bazı Maddeler Eklenmesi ve 190 Sayılı KHK'nin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK ile 414 Sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun ile 190 Sayılı KHK'nin Eki Cetvellerde ve 223 Sayılı KHK'de Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK ile; Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi (TKKOİ), Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ve Kamu Ortaklığı İdaresi (KOİ) olarak ayrılmış; Kamu Ortaklığı İdaresi, özelleştirme uygulamalarının yürütülmesi ve Kamu Ortaklığı Fonu ile Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabı'nın yönetimi konusunda görevli kılınmıştır.

1991 yılında “KİT Reformu” konusu koalisyon hükümeti protokolü ve programında yer aldı. “Türkiye Özerkleştirme, Yeniden Yapılanma ve Özelleştirme Kurumu”nun (TÖYÖK) kurulması öngörüldü.

1991 yılında 3701 Sayılı Kanun ile Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun’da ve gene aynı yıl aynı Kanunda 437 Sayılı KHK ile değişiklikler yapıldı ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı’na verilen özelleştirme ile ilgili karar alma yetkisi yeniden Yüksek Planlama Kurulu’na devredildi.

1991 yılında 470 Sayılı KHK ile aynı tarihli 473 Sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkındaki Kanunda Değişiklik yapılması Hakkındaki KHK ile özelleştirmeye ilişkin mevzuat yeniden düzenlendi.

1991 yılı Aralık ayında Dünya Bankası’nın “KİT Raporu” yayınlandı; bu rapor siyasi iktidarlar, bürokrasi ve özelleştirme yanlısı çevreler için yönlendirici bir referans metin oldu.

1992 yılında (27.04.1992 tarihinde) TÖYÖK Tasarısı Bakanlar kurulu tarafından TBMM’ye sunuldu ancak Dünya Bankası, IMF ve yerli işbirlikçilerince özelleştirme lehine daha radikal düzenlemeler istenildiği için gündeme girmedi.

1993 yılında Türk Telekomünikasyon AŞ’nin Kurulması Hakkında 509 Sayılı KHK ile Telekomünikasyon AŞ’nin (Türk Telekom) kuruluşu ve özelleştirilmesine doğru adım atıldı.

1993 yılında 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanunu, 3182 Sayılı Bankalar Kanunu, 2983 Sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, 2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu, 7/11/1985 Tarihli ve 3238 Sayılı Kanun, 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması ve 1177 Sayılı Tütün Tekeli Kanununun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanuna Ek Maddeler Eklenmesine İlişkin 513 Sayılı KHK çıkarıldı.

1993 yılında TEK, 93/4789 Sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla ikiye bölündü.

1994 yılında 3974 Sayılı ve 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanunu, 3182 Sayılı Bankalar Kanunu, 2983 Sayılı Tasarrufların Teşviki ve

Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, 2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu, 7/11/1985 Tarihli ve 3238 Sayılı Kanun, 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması ve 1177 Sayılı Tütün Tekeli Kanununun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanuna Ek Maddeler Eklenmesine İlişkin 513 Sayılı KHK'nin Değiştirilerek Kabulüne İlişkin Kanun çıkarıldı.

1994 yılında Anayasa Mahkemesinin özelleştirmelerle ilgili bazı iptal kararları üzerine, 3987 Sayılı ve Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesi ile Özelleştirme Sonucunda Doğabilecek İstihdamla İlgili Sorunların Çözümlemesine İlişkin KHK'ler Çıkarılması Amacıyla Yetki Verilmesine Dair Kanun ile hükümete üç ay süre ile özelleştirmeye ilişkin KHK çıkarma yetkisi verildi. Bu yetki ile hükümet, 530, 531, 532 ve 546 Sayılı KHK'ler ile yeni düzenlemeler yaptı.

1994 yılında Anayasa Mahkemesi'nin elektrik alanındaki özelleştirme iptaline karşı yukarıda anılan 3291 Sayılı Kanuna TEK'in özelleştirilmesine ilişkin hükümler ekleyen 531 Sayılı KHK çıkarıldı ve su kullanım haklarını DSI'ye verme yoluyla su da özelleştirme kapsamına alındı.

1994 yılında 3996 Sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtırılması Hakkında Kanun ile yap-işlet-devret modelinin uygulanabilmesi için gerekli hukuki altyapı kuruldu ve su kullanım haklarını DSI'ye verme yoluyla su da özelleştirme kapsamına alındı.

1994 yılında PTT'nin haberleşme hizmetlerinin ayrılması ve Türk Telekomünikasyon AŞ'nin (Türk Telekom) kuruluşu ve özelleştirilmesine ilişkin 509 Sayılı KHK'nin Anayasa Mahkemesince iptali üzerine 4000 Sayılı Kanun ile 406 Sayılı Telgraf ve Telefon Kanununun Bir Maddesinin ve Bu Kanuna Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun ile özelleştirme lehine yeni düzenlemeler yapıldı.

1994 yılında 5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu, 29/2/1984 Tarihli ve 2983 Sayılı, 28/5/1986 Tarihli ve 3291 Sayılı Kanunlar ile 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında KHK'de Değişiklik Yapılması ve 30/5/1994 Tarihli ve 531 Sayılı KHK'ye Geçici Madde Eklenmesine Dair 546 Sayılı KHK çıkarıldı.

1994 yılında, Anayasa Mahkemesi'nin bazı KHK'leri iptal etmesi üzerine, özelleştirme ve İşletme Hakkı Devri Modeline ilişkin mevzuat kapsamında 4046

Sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve KHK'lerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yeni bir ana düzenleme yapıldı. Bu, özelleştirmeye ilişkin en kapsamlı düzenleme olarak anılmaktadır. Bu Kanun ile getirilen yeni düzenlemeler arasında Özelleştirme Yüksek Kurulu, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve bir Özelleştirme Fonu oluşturulmuş; özelleştirmenin kapsamı genişletilmiş, KHK'ler ile bunlara ait kurum ve payları yanı sıra diğer kamu kurum ve kuruluşlarının da özelleştirilebilmesine ve yerel yönetimlerce yapılacak özelleştirmelere yönelik düzenlemeler yapıldı. Kanun, üzerinde daha sonra yapılan birçok değişiklik ve ekler, özelleştirmelere yeni dayanaklar sunmuştur. (Özelleştirme İdaresi, KİT, KİT statüsünde olmayan ve hisselerinin çoğunluğu devlete ait iştirakler, Hazine'ye ait paylar, genel ve katma bütçeli idarelerin doğrudan hizmeti ile ilgili olmayan varlıkların özelleştirilmesi uygulamalarını da yapabilme olanağı ile donatılmıştır.)

1995 yılında 4046 Sayılı Özelleştirme Kanununun bazı maddelerinin Anayasa Mahkemesince iptali üzerine 4105 Sayılı Kanun ile 4046 Sayılı Kanunda özelleştirme uygulamaları lehine yeni düzenlemeler yapıldı.

1995 yılında 4107 Sayılı Telgraf ve Telefon Kanununa Bazı Ek Maddeler Eklenmesine, Bazı Kanun ve KHK'lerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Türk Telekom özelleştirmesiyle ilgili Anayasa Mahkemesi'nin verdiği iptal kararına karşı, özelleştirme lehine yeni bir düzenleme yapıldı.

1996 yılında 4161 Sayılı Telefon ve Telgraf Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Türk Telekom ve GSM Hatlarının özelleştirme işlemlerine dair yeni düzenlemeler (ve daha sonra 2000, 2008, 2010 ve 2013 yıllarında da değişiklikler) yapıldı.

1997 yılında 4046 Sayılı Özelleştirme Kanununun bazı maddelerinin ve bazı KHK'lerin Anayasa Mahkemesince iptali üzerine 4232 Sayılı Kanun Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve KHK'lerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile İmar Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile serbestleştirme ve özelleştirmeler lehine yeni değişiklikler yapıldı.

1997 yılında 4283 Sayılı Yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile yerli ve yabancı sermayeye mülkiyetleri kendilerine ait olmak üzere termik santral kurma ve işletme izni verilmesi ile enerji satışına dair esas ve usuller belirlendi.

Ancak mevzuata ilişkin düzenlemeler bitmemiş, özelleştirmeye ilişkin yetkili kuruluşlarla ilgili hükümler sürekli olarak değiştirilip geliştirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin 4046 Sayılı Kanun'un bazı maddelerini 31.01.1997 ve 09.04.1997 tarihli kararları ile iptali üzerine bu Kanunda 4105, 4108 ve 4232 Sayılı Kanunlar ile bazı değişiklikler yapılmıştır.

Bu arada, bazılarında yukarıda yer verilmiş olmakla birlikte bazı sektörlere ilişkin mevzuatlarda sürekli olarak özel düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler şunlardır:

- 20.08.1993 tarih ve 509 Sayılı KHK ile PTT'nin haberleşme hizmetlerinin ayrılmasına ilişkin düzenleme 21.10.1993 tarihli Anayasa Mahkemesi'nin Kararı ile iptal edilmiş ancak 10.06.1994 tarih ve 4000 Sayılı Kanun ile ilgili Karara karşı düzenlemeler yapılmıştır.
- Anayasa Mahkemesi'nin 22.12.1994 tarihli yeni iptal kararı ise 03.05.1997 tarih ve 4107 Sayılı Karar ile boşa çıkarılmıştır.
- 4000 ve 4107 Sayılı Kanunların bazı hükümleri Anayasa Mahkemesi'nce 22.12.1994 tarih ve 28.12.1996 tarihli kararları ile ayrıca iptal edilmiş; buna karşı da yeni düzenlemeler yapılmıştır.
- Aynı şekilde TEK'in özelleştirilmesine yönelik 13.08.1993 tarihli 513 Sayılı KHK ile 3921 Sayılı Kanuna ekler yapılarak TEK iki ayrı şirket olarak örgütlenmiş, bu hükümler daha sonra 22.02.1994 tarih ve 3974 Sayılı Kanun ile kabul edilerek 3291 Sayılı Kanuna eklenmiş; Anayasa Mahkemesi'nin 09.12.1994 tarihli Kararı ile iptali üzerine ise 3921 Sayılı Kanun ile özelleştirme yapma olanağı ortadan kalkmıştır.
- Ancak bu duruma karşı "Yap-İşlet-Devret" modeline ilişkin 08.06.1994 tarih ve 3996 Sayılı Kanun ile ve daha sonra da 16.07.1997 tarih ve 4283 Sayılı "Yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanun" ile yerli ve yabancı sermayeye, mülkiyetleri kendilerine ait olmak üzere termik santral kurma ve işletme izni verilmiş, bu konuya ilişkin esas ve usuller belirlenmiştir.
- Ayrıca 4046 Sayılı Kanun'un 10. ve Geçici 8. maddesi gereğince "Kamu Ortaklığı Fonu'na yapılan aktarmalar hariç Özelleştirme Fonu'ndan genel bütçeye kaynak aktarılmaz" ibaresi, 4046 Sayılı Kanun'un 10. maddesi, 4568 Sayılı Kanun ile 01.01.2001 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere

“Özelleştirme Fonu’nun nakit fazlası, Hazine’nin iç ve dış ödemelerinde kullanılmak üzere Hazine hesaplarına intikal ettirilir” şeklinde değiştirilmiş, Geçici 8. maddesi ise yürürlükten kaldırılmıştır.

1998 yılında Yap-İşlet-Devret modeli kapsamında 3465 Sayılı Karayolları Genel Müdürlüğü Dışındaki Kuruluşların Erişme Kontrollü Karayolu (Otoyol) Yapımı, Bakımı ve İşletilmesi ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanun çıkarılmıştır.

1999 yılında 4493 Sayılı Kanun ile Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkındaki 3996 Sayılı Kanun’da değişiklik yapılarak Kanun kapsamı “*enerji, iletim, iletim, dağıtım ve ticareti*” faaliyetleri de dâhil edilmek suretiyle genişletilmiş; “*YPK’ca belirlenen İdare ile sermaye şirketi veya yabancı şirket arasında yapılacak sözleşme, özel hukuk hükümlerine tabidir*” hükmü getirilerek Kanun kapsamındaki yatırım ve hizmetlerin özel hukuk sözleşmeleri çerçevesinde yaptırılacağı belirtilmiştir.

Yine 1999 yılında 4492 Sayılı Kanun ile Danıştay Kanunu ve İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun bazı maddelerinde değişikliğe gidilerek, Danıştay’ın kamu hizmeti, imtiyaz sözleşmelerindeki inceleme yetkisi tahkim yolu öngörülme yen sözleşmelerle sınırlandı.

Özelleştirmelere yönelik yasal düzenlemelerin yetersiz kaldığı ortaya çıkınca yeni Anayasal düzenlemelere de gidildi ve 1999 yılında yapılan bir değişiklikle “özelleştirme” kavramı Anayasa’ya girdi. 1924 anayasasından beri Anayasa’da bulunan “Devletleştirme”ye ilişkin Anayasal hüküm, 1982 Anayasası’nın 47. maddesinde şöyleydi: “*Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir. Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma tarzı ve usulleri kanunla düzenlenir.*” 47. maddenin bu hükümleri aynen kalmak üzere, 13.08.1999 tarih ve 4446 Sayılı Yasanın 1. maddesiyle eklenen hükümler ise şöyledir: “*Devletin, kamu iktisadi teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzelkişilerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların özelleştirilmesine ilişkin esas ve usuller kanunla gösterilir. Devlet, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişileri tarafından yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzelkişilere yaptırabileceği ve devredebileceği kanunla belirlenir.*” Böylece “özelleştirme” kavramı anayasaya taşınmış ve 4046 Sayılı Yasa daha etkin kılınmıştır.

Yine 13.08.1999 tarih ve 4446 Sayılı Kanun ile Anayasa’nın 125. maddesinin birinci fıkrasının sonuna “*Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve*

sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların milli veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir”, hükmü eklendi. Anayasa’nın 155. maddesinin ikinci fıkrası ise *“Danıştay, davaları görmek, Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını incelemek, idari uyuşmazlıkları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir”* şeklinde değiştirildi.

Bu düzenlemeler ile Anayasa’ya ilk kez özelleştirme kavramının girmesi yanı sıra kamu hizmetlerinin “özel sözleşmeler”le yaptırılabilmesine ve bu hizmetlerle ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden kaynaklanabilecek uyuşmazlıkların uluslararası tahkim yoluyla çözülmesine olanak sağlanmış ve Danıştay’ın görevleri arasında bulunan imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerindeki “inceleme” yetkisi, “görüş bildirme”ye dönüştürülmüştür. (Hatırlanacağı üzere 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan Anayasa değişikliği ile Danıştay’ın yerindelik inceleme ve hatta görüş bildirme yetkisi de tamamen yok edildi.)

1999 yılında 4493 Sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 3996 Sayılı Kanunun kapsamı *“enerji, iletim, iletim, dağıtım ve ticareti”* faaliyetleri dâhil edilerek genişletildi.

Yine 1999 yılında İşletme Hakkı Devri Modeli kapsamında 4458 Sayılı Gümrük Kanununun 218/A Maddesine yapılan ek ile *“Bakanlık, 8/6/1994 tarihli ve 3996 Sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetler- in Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun uyarınca yaptırarak işletme hakkını verdiği gümrük kapıları ve/veya lojistik merkezlerini, işletme süresi bittikten sonra 30 yılı geçmemek üzere, 24/11/1994 tarihli ve 4046 Sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanunun 18 inci maddesinde belirtilen kiralama ve/veya işletme hakkının verilmesi yöntemleri ile 3996 Sayılı Kanun ve bu Kanunun uygulanmasına ilişkin ikincil mevzuattaki görevlendirme usullerini kıyas yoluyla uygulayarak devredebilir”* hükmü getirildi.

2000 yılında 4501 Sayılı Kamu Hizmetleri İle İlgili İmtiyaz Şartlaşma ve Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim Yoluna Başvurulması Halinde Uyulması Gereken İlkelere Dair Kanun ile imtiyaz sözleşmelerinde tahkim ve uluslararası tahkim koşulları düzenlendi.

2001 yılında KÖİ'ye İlişkin Borç Üstlenimi ve Mali Hususlardaki Mevzuat kapsamında 4706 Sayılı Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çıkarıldı.

2001 yılında Hazineye Ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanun, 3 Mart 1340 (1924) Tarihli ve 431 Sayılı Kanunla Hazineye Kalan Taşınmaz Mallardan Bazılarının Zilyedlerine Devri Hakkında Kanun İle Mülga 2613 ve 766 Sayılı Kanunlarla Hazine Adına Tescil Edilen Miktar Fazlalıklarının İlgililerine Devrine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2001 yılında, AB Elektrik Mevzuatı ile uyum sürecinde 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu çıkarıldı. Kanun ile özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösterecek bir elektrik piyasası oluşturulması ve bu piyasada “bağımsız” bir düzenleme ve denetimin sağlanması için yeni bir yapı olarak Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumu ve Kurulu oluşturuldu. Kanun elektrik üretim, iletim, dağıtım, satış, ithalat ve ihracatı ve elektrik alanındaki serbestleştirme ve özelleştirmelerde izlenecek usulleri kapsadı.

2001 yılında 4646 Sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu ile Elektrik Piyasası Kanunu'nda değişiklik yapıldı ve doğal gaz sektörü de Enerji Piyasası Üst Kurulu'na bağlandı. Bu Kanun ile kentsel doğal gaz dağıtım hizmetlerinin özelleştirilmesi, BOTAŞ'ın doğal gaz alım sözleşmelerinin özel sektöre devri ve BOTAŞ'ın küçültülerek yalnızca iletim şirketi olarak faaliyet göstermesi öngörüldü.

Aynı tarihte 4693 Sayılı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2001 yılında 4647 Sayılı [Türk Sivil Havacılık Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun](#) çıkarıldı. Bu Kanunun ardından yürürlüğe sokulan bir anlaşma ile ABD'nin havayollarına ve ABD havayollarının küresel ittifaklarında yer alan Avrupalı ve diğer büyük havayollarına sınırsız uçuş hakları verildi. Bütün uçuş hatlarına giriş serbestisi, sınırsız kapasite ve uçuş sıklığı, bilet fiyatlarında tam serbestlik ve ülkemiz havaalanlarında kendi personelleriyle yer hizmetlerini gerçekleştirebilme olanağı tanınan bu anlaşma ile ülkemiz sivil havacılığına ciddi bir darbe vuruldu.

2001 yılında 4634 Sayılı Şeker Kanunu ile serbestleştirme, özelleştirmeye yönelik düzenleme yapıldı.

2001 yılında 4685 Sayılı Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması İle Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı KHK’de Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile özelleştirme yönünde yeni bir düzenleme yapıldı.

2002 yılında 4733 Sayılı Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması İle Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı KHK’de Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile bir düzenleme daha yapıldı.

2002 yılında KÖİ’ye İlişkin Borç Üstlenimi ve Mali Hususlardaki Mevzuat kapsamında 4702 Sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile Hazine Garantileri ve Borç Üstlenimi konularında düzenleme yapıldı.

Yine 2002 yılında 4736 Sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çıkarıldı.

2003 yılında özelleştirmenin ivmelendirilmesi amacıyla 4971 Sayılı Bazı Kanunlarda ve Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK’de Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile özelleştirme süreci yeni yönetsel ve hukuki kolaylaştırıcılıklara kavuşturuldu.

2003 yılında Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı TBMM’ye sunuldu. Tasarı Dünya Bankası, IMF, Dünya Ticaret Örgütü ve AB’ye uyum çerçevesinde gündeme gelmiştir. Tasarı ile devletin asli ve sürekli görevleri adalet, iç ve dış güvenlik, maliye, dış ticaret, uluslararası ilişkiler ve din hizmetleri ile sınırlandırılarak kamunun mal ve hizmet üretimindeki etkinliğinin daraltılması, kamu hizmetlerinin toplumsal yarar yerine kâr güdüsünü esas alan sermayeye serbestleştirme-özelleştirme yoluyla teslim edilmesi hedeflendi. Bunların bir kısmı onlarca yasa değişikliğiyle zaman içinde gerçekleşti; bir kısmı da halen tedrici olarak yapılmaktadır. Kamu Yönetimi temel reformu olarak tanımlanan düzenlemeleri üçlü sacayağına dayanmıştır. Birincisi devletin asli ve sürekli işlerini belirleyen, devredilecek hizmet alanlarını ve istihdam edilecek personeli belirleyen “Kamu Yönetimi Temel Kanunu”dur. İkincisi “Yerel Yönetim Reformu”dur ve Belediye Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu ile Mahalli İdareler Kanunu’ndan oluşan paket düzenleme, piyasa koşullarına göre hizmet ticaretinin

belediyelerce yapılması veya belediyelerce şirketlere yaptırılmasını hedeflemiştir. Üçüncüsü de çalışma yaşamını düzenleyen yasalar ve “Personel Rejimi Reformu”dur. Bu süreç ile kamu hizmetlerini “yerelleşme” adı altında tasfiye ederek ve bu hizmetleri yapan çalışanları da devlet memurluğundan çıkarmak hedeflenmiştir. Yerel nitelikteki hizmetlerin kamu yararı gözetilmeksizin piyasa koşullarına göre ücretlendirilmesi ve bu ücretin de o hizmetlerden yararlananlara ödetilmesi anlayışı benimsenmiştir. Kamu hizmeti niteliğindeki birçok hizmet ya parçalanarak ya da toptan piyasa hizmetlerine dönüştürülmektedir. Özellikle altyapı yatırımlarında finansman sorununun çözümü olarak borçlanma yolu sonuna kadar açılarak, kamusal planlama ve kamu hizmetlerinin kamu kaynaklarından karşılanması anlayışı terk edilmekte, yerel kamu hizmetlerinin de piyasaya açılmasının temellerini atılmaktadır. Kamu mülkiyetindeki arazilerin yerel yönetimlere devri bu arazilerin özel mülkiyet havuzuna aktarılmasının bir ön adımıdır. Ayrıca kamuda istihdam politikasında da önemli değişiklikler ile yerel yönetimlerde istihdam edilecek memur ve daimi işçilerin sayısı en aza indirilerek sözleşmeli personel istihdamı ve geçici işçiliğin yaygınlaştırılması, istihdamın esnekleştirilmesi ve iş güvencesinin ortadan kaldırılması öngörülmüştür.

Kamusal hizmetlerin üretilmesinde “devletin kamusal çıkarların ve faydaların sağlanması” görevinin temsilini üstlenen 657 Sayılı Kanuna tabi olarak çalışan uzun süreli-kadrolu memurların, özel firmalardakine benzer bir personel rejimine dâhil edilmesine; işin, işyerinin, mesai saatinin, ücretin, çalışma süresinin özel sektörün güvencesiz ve kuralsız çalışma anlayışına dönüştürülmesi için yapılan yasal düzenlemelerin de bu dönemde süreci yöneten ulusötesi sermaye güçlerinin önerileri arasında yer aldığını ve aşama aşama gerçekleştirildiğini belirtmeliyiz.

2003 yılında çıkarılan 4857 Sayılı İş Kanunu ve daha sonra bu Kanun üzerindeki birçok değişiklik ile çalışma hayatına yönelik özü “esnekleşme ve serbestleştirme” olan düzenlemeler yapıldı.

2003 yılında 4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu ile yabancı yatırımcıların haklarının korunması, doğrudan yabancı yatırımların gerçekleştirilmesinde izin ve onay sisteminin bilgilendirme sistemine dönüştürülmesi ve yurtdışından ülkemize sıcak para akışı ve yurtdışına finansal transfer serbestisi getirildi.

2003 yılında 4947 Sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Teşkilatı Kanunu ile AKP iktidarı döneminde çıkarılmaya devam edecek olan diğer yasalar ile birlikte sağlık ve sosyal güvenlik alanında kamusal hizmet anlayışına son verilmesi ve bu hizmetlerin ticarileştirilmesine yol açıldı.

2003 yılında çıkarılan 4925 Sayılı Karayolu Taşıma Kanunu, “taşımaların kamu yararını gözeterek tarzda ve serbest rekabet ortamında yapılması” yaklaşımı ile ulaşım alanındaki serbestleştirme ve özelleştirme düzenlemelerine temel oluşturdu.

2003 yılında 4955 Sayılı Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması İle Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4040 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı KHK’de Değişiklik Yapılmasına Dair Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun çıkarıldı.

2003 yılında 4968 Sayılı ve 540 Sayılı Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK’de Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çıkarıldı.

2003 yılında 4971 Sayılı Bazı Kanunlarda ve Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK’de Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çıkarıldı.

2003 yılında 5015 Sayılı Petrol Piyasası Kanunu çıkarıldı.

2004 yılında 5071 Sayılı Telgraf ve Telefon Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2004 yılında 5228 Sayılı Bazı Kanunlarda ve 178 Sayılı KHK’de Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü mülkiyetinde bulunan gayrimenkuller ve iştirak paylarının satışının ÖİB tarafından yapılması sağlandı. Aynı Kanun ile 2918 Sayılı Trafik Kanunu’un 35. maddesi 5228 Sayılı Kanunun 45. maddesiyle değiştirilmiş, 01.01.2005 tarihinden geçerli olmak üzere Araç Muayene İstasyonları/Hizmetinin yetki verilen gerçek veya tüzel kişilere ait muayene istasyonlarında yürütüleceğine hükmedilmiş ve böylece özelleştirme sürecine hukuki dayanak oluşturulmuştur.

2004 yılında 5148 Sayılı ve Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve KHK’lerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Kamu İhale Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çıkarıldı. (Günümüze

kadarkilerle birlikte Kamu İhale Kanunu'nda 200'e yakın değişiklik yapılmıştır.)

2004 yılında 5173 Sayılı İller Bankası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2004 yılında 5177 Sayılı Maden Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun çıkarıldı.

2004 yılında 5197 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu çıkarıldı.

2004 yılında 5198 Sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu, Sosyal Sigortalar Kanunu ve Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çıkarıldı.

2004 yılında 5215 Sayılı Belediyeler Kanunu ile 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu çıkarıldı.

2004 yılında 5220 Sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2004 yılında 5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çıkarıldı.

2004 yılında 5227 Sayılı Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun çıkarıldı.

Ancak bütün bu değişiklikler de yetmemiş ve özelleştirmelerin karşılaştığı hukuki engelleri aşmak amacıyla 2005 yılında 5335 Sayılı Bazı Kanun ve KHK'lerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 33. Maddesi ile İşletme Hakkı Devri Modeli kapsamında yapılan bir değişiklik ile, "Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü (DHMI) işletiminde bulunan hava alanları ile işletme dönemlerinin sonundan itibaren yap-işlet-devret modeli çerçevesinde yaptırarak işletimini özel sektöre verdiği terminalleri ve/veya hizmetin bütünlüğü yönünden gerek gördüğü diğer tesisleri; 4046 Sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 18 inci maddesinin (A) fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde belirtilen kiralama ve/veya işletme hakkının verilmesi yöntemlerini kullanarak ihale yoluyla özel hukuk tüzel kişilerine 49 yılı geçmemek üzere devredebilir" hükmü getirildi.

Yine aynı Kanununun 32. Maddesi ile TCDD Genel Müdürlüğünün mülkiyetindeki “işletmecilik fazlası taşınmazların” belirlenmesine ve bu taşınmazların satışına karar verilmesine TCDD Yönetim Kurulu yetkili kılındı ve ayrıca “TCDD Yönetim Kurulunca uygun görülenler 4046 Sayılı Kanun çerçevesinde özelleştirilmek üzere Özelleştirme İdaresi Başkanlığına bildirilir. Bunun üzerine söz konusu taşınmazlar Özelleştirme Yüksek Kurulunca özelleştirme kapsam ve programına alınır” hükmü getirildi.

2005 yılında 5286 Sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Kaldırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü yok edildi; ilgili birimleri İstanbul ve Kocaeli illerinde büyükşehir belediyelerine, diğer illerde il özel idarelerine, iskân konularına ilişkin hizmetler Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na bağlandı. Böylece Anayasa'nın 44, 45 ve 166. maddeleri ile devlete yüklenen görevler fiilen kamu görevleri olmaktan çıkarılarak yerelleştirme adı altında ticarileştirilerek özelleştirme sürecine tabi kılındı.

2005 yılında 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile birçok konuda yönetim ve denetim özel idareye devredilerek toplumu yakından ilgilendiren temel konularda ulusal planlamaya ve denetime son verildi. Kanun özellikle altyapı yatırımlarında finansman sorununun çözümü olarak borçlanma yolunu sonuna kadar açarak, kamusal planlama ve kamu hizmetlerinin kamu kaynaklarından karşılanması anlayışını terk etmiş, yerel kamu hizmetlerinin piyasaya açılmasının iktisadi temellerini atmıştır. İl özel idaresi yatırımlarının Yap-İşlet-Devret Modeli ile yapılmasını düzenleyen, işletme ve iştiraklerin özelleştirilmesi kararlarını verme görevini İl Genel Meclislerine aktaran Kanun, kamu personeli rejiminde “performansa” dayalı ölçütleri ve çevre, sağlık, hukuk gibi kamusal öneme sahip alanlarda sözleşmeli personel çalıştırılabileceğini hükme bağlayarak esnekleştirici düzenlemeleri de içermiştir. İdari ve mali özerkliğe sahip olan ve piyasa araçlarını (iç-dış borç, özelleştirme, bütçe, şirket, imtiyaz vb.) kullanacak şekilde yetkilendirilen il özel idareleri, bu yasa ile ticari bir aktör haline getirilmiştir.

2005 yılında çıkarılan 5393 Sayılı Belediye Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu ile benzer yönelimlere uygun olarak AKP iktidarı tarafından yapılan diğer yerel yönetim düzenlemeleri gibi, kamu hizmetlerinin tasfiyesine ve yerel yönetimlerin piyasacı bir anlayışa uygun yapılandırılmasına yönelik düzenlemeler içermiştir. Ana amaç yerel birimlerde “yerel hizmetlerin özelleştirilmesi ve ticarileştirilmesine” uygun bir dönüşümü sağlamaktır.

2005 yılında 5355 Sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu ile kamu yönetimi ve yerel yönetimlere yönelik AKP iktidarında çıkarılan diğer yasalara paralel şekilde hizmetlerin piyasacı anlayışla yürütülmesi hedeflenmiş; birliklerin temel altyapı hizmetlerini şirketleşerek yürütmesi ve birlik yatırımlarının Yap-İşlet veya Yap-İşlet-Devret Modeli ile yapılmasını ve karar yetkisinin birlik meclisine verilmesini düzenlemiştir.

2005 yılında Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun çıkarıldı.

2005 yılında Araç Muayene İstasyonları/Hizmetinin özelleştirme yoluyla devrini düzenlemeye yönelik olarak 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 8. ve 35. maddelerinde değişiklikler yapıldı.

Yine 2005 yılında 4046 Sayılı Kanunda yeni değişiklikler yapılarak 5398 Sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve KHK'lerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Böylece 4046 Sayılı kanunun adı "*Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun*" olarak değiştirilmiş, bu kanunun birçok maddesi yeniden düzenlenmiş; *3194 Sayılı İmar Kanunu, 3621 Sayılı Kıyı Kanunu, 406 Sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu, 5015 Sayılı Petrol Piyasası Kanunu, 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu, 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu, 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu, 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu, 4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu*'nda değişiklikler yapılmıştır. Bu Kanun ile mevcut özelleştirme uygulamalarında (Telekom, Araç Muayene İstasyonları/Hizmeti, elektrik dağıtım vb.) yaşanan hukuki sorunları aşmak için 30 maddelik kapsamlı bir değişiklik yapılmıştır.

Bu süreçte;

- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 3096 Sayılı Kanun çerçevesinde, elektrik üretimi, iletimi ve dağıtımını ile ilgili olan özelleştirme uygulamalarında;
- Ulaştırma Bakanlığı, 406 Sayılı Telefon ve Telgraf Kanunu'na ek olarak çıkarılan 4161 Sayılı Kanun çerçevesinde, TÜRK TELEKOM ve GSM hatlarının özelleştirme işlemlerinde;

- DSİ de “yap-işlet-devret” modeline ilişkin 08.06.1994 tarih ve 3996 Sayılı Kanuna bir madde eklenmesiyle su kullanım haklarını verme itibarıyla

özelleştirmelerde önemli roller üstlenmiştir.

2006 yılında 5494 Sayılı Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile “*Denizlerin iki yakasını denizaltından birbirine bağlayan her türlü ulaşım ile ilişkin tüp ve tünel gibi ulaşım altyapı işlerini, yap-işlet-devret modeli de dahil olmak üzere plânlamak, yapmak veya yaptırmak; bunlarla ilgili proje ve şartnameleri hazırlamak, hazırlatmak, incelemek, incelettirmek ve onamak, yapımı tamamlananları ilgili kuruluşlara devretmek, işletme safhasına ait güvenlik, bakım ve onarım işlerine ilişkin esasları belirlemek ve gerekli tedbirleri almak*” şeklindeki ek ile ulaştırma sektöründe özelleştirme ve serbestleştirmeye yönelik bir düzenleme yapıldı.

2006 yılında 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ile “*esnek yönetim ve serbest yerel dinamikler*” anlayışına dayandırılan bölgesel kalkınma yaklaşımı “*küresel rekabete*” endekslenmiş; kamu öncülüğünde gerçekleştirilen ulusal/merkezi-bölgesel kalkınma düşüncesini tamamen dışlama yönünde yeni bir adım atılmış ve yerli-yabancı özel yatırımcılara en iyi koşullar altında çalışma olanağı sunulması için bir araç olmuştur.

Yine 2006 yılında 5523 Sayılı Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı Kurulması Hakkında Kanun ile “*yatırımların izin ve onay işlemlerini ilgili kurum ve kuruluşlar ile kalkınma ajansları nezdinde yatırımcılar adına yürütmek ve sonuçlandırmak*” işleviyle yabancı sermaye yatırımlarını korumak ve kolaylaştırmaya yönelik bir düzenleme yapılmıştır.

2006 yılında 5478 Sayılı Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması İle Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı KHK’de Değişiklik Yapılmasına Dair Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun ile yeni bir düzenleme daha yapıldı.

2006 yılında 5491 Sayılı Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, AKP iktidarının değişik alanlarda yaptığı düzenlemelerin ortak fikrini oluşturan “*kamu hizmetlerinin tasfiye edilmesi ve ticarileştirilmesi*” anlayışını yansıtmış;

ÇED Yönetmeliği kapsamındaki hükümlere uyması gerektiği halde çevreyi kirleten şirketler bu değişikliklerle affedilmiş; “*Petrol, jeotermal kaynaklar ve maden arama faaliyetleri, Çevresel Etki Değerlendirmesi kapsamı dışındadır*” hükmü ile çevre üzerinde telafisi olmayan zararların yaşanmasına açık kapı bırakılmıştır.

2006 yılında 5524 Sayılı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun çıkarıldı.

2006 yılında 5539 Sayılı Yap-İşlet Modeli İle Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi İle Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile enerji alanında bir düzenleme daha yapıldı.

2006 yılında 5545 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu çıkarıldı.

2006 yılında 5557 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çıkarıldı.

2007 yılında 5576 Sayılı Petrol Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2007 yılında 5574 Sayılı Türk Petrol Kanunu çıkarıldı.

2007 yılında 5669 Sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çıkarıldı.

2007 yılında 5610 Sayılı Toplu Konut Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 5609 Sayılı Gecekondu Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ve 5608 Sayılı İskân Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2007 yılında 5594 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Belediye Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu ve Mahallî İdare Birlikleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çıkarıldı.

2007 yılında 5675 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu ve Belediye Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 5673 Sayılı Köy Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2007 yılında 5654 Sayılı Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi İle Enerji Satışına İlişkin Kanun çıkarıldı. Aynı ad ile 5710 Sayılı Kanun da aynı yıl içinde çıkarıldı.

2008 yılında 4375 Sayılı Kamu İhale Kanunu ile Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu'nda değişiklik yapılarak kamu ihale sisteminin serbestleştirilip kural dışılaştırılması yönünde bir değişiklik daha yapıldı. Böylece kamu ihale sistemi, usulsüzlük, yolsuzluk, mühendislik-mimarlık kapsamında bilimsel-teknik kriterlerden yoksunluk ve piyasa lehine belirlenecek keyfi kararlarla ihalelerin istenilen kişi, firma ve gruplara verilmesi yoluyla kamu ihale düzeninin tasfiye edilmesine yönelik yeni bir içeriğe doğru değişti.

2008 yılında İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile “az insanla çok iş” yaklaşımı uyarınca “iş piyasasının esnekleştirilmesi”, “zorunlu istihdam yüklerinin hafifletilmesi” ve “işgücü maliyetlerinin düşürülmesi” hedeflendi. Kanun ile asıl işveren-alt işveren ilişkisi ve taşeronlaşma, işçi sağlığı ve iş güvenliği örgütlenmesinde değişiklik ve piyasalaştırma; İş Güvenliği Mühendisliğinin kapsamının daraltılması ve piyasalaştırılması, işyeri kurma izninin kaldırılması, İşsizlik Sigortası Fonu'nun amaç dışı kullanımı, sigorta pirim ödemelerinde işverenlerin kayırılması ve kreş hizmetlerinin piyasalaştırılmasının önü açıldı.

2008 yılında 5793 Sayılı Bazı Kanun ve KHK'lerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Milli Eğitim Temel Kanunu'nda değişiklik yapılmış ve Milli Eğitim Bakanlığına tahsisli Hazine mülkiyetindeki taşınmazlardan Bakanlığın uygun gördüklerinin özelleştirilmesinin yolu açılmıştır. Bu değişiklikte kamusal eğitimin geliştirilmesi için elzem olan olanak ve mülkiyet hakları daha da budanmıştır. Yine bu Kanun ile 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nda yapılan değişiklikte üniversite içi harcamalarda kârlılık gözetin yaklaşımının önü açılmış; rektörler, rektör yardımcıları ve öğretim görevlilerinin döner sermayeyi hareketli hale getirdikleri ölçüde pay almalarının önü açılmıştır. Kanun ile; *“Özelleştirme programındaki kuruluşlara ait veya kuruluş lehine irtifak ve/veya kullanım hakkı alınmış arsa ve araziler ile özel kanunlar uyarınca özelleştirilmek üzere özelleştirme programına alınan arsa ve arazilerin, 3621 Sayılı Kıyı Kanunu veya 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu kapsamında kalan yerler dahil olmak üzere genel ve özel kanun hükümleri kapsamında yer alan tüm alanlarda (...) her tür ve ölçekte plan, imar planı ile değişiklik ve revizyonları müellifi Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca yapılarak veya yaptırılarak Özelleştirme Yüksek Kurulunca onaylanmak ve Resmi*

Gazetede yayımlanmak suretiyle kesinleşir” hükmü getirilerek özelleştirilmesi planlanan kuruluşların imar politikalarının kamunun elindeyken belirlenmesi, kurumlara ait yatırımların devlet tarafından karşılandıktan sonra satışının gerçekleştirilmesi ve ÖİB’in etkinlik alanını genişletici bir değişiklik de yapılmıştır.

2008 yılında 5748 Sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çıkarıldı.

2008 yılında 5754 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2008 yılında 5752 Sayılı Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması İle Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı KHK’de Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çıkarıldı.

2008 yılında 5801 Sayılı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile bir değişiklik daha yapıldı.

2008 yılında KÖİ’ye İlişkin Borç Üstlenimi ve Mali Hususlardaki Mevzuat kapsamında 5762 Sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtılması Hakkında Kanun İle Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2008 yılında 5784 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile bir değişiklik daha yapıldı.

2009 yılında 5835 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2009 yılında 5920 Sayılı İş Kanunu, İşsizlik Sigortası Kanunu ve Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2010 yılında 5953 Sayılı Arsa Üretimi ve Değerlendirilmesi Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2010 yılında Yap-Kirala-Devret modeli kapsamında 351 Sayılı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kanunu'nda değişiklikler yapıldı.

2010 yılında KÖİ'ye İlişkin Borç Üstlenimi ve Mali Hususlardaki Mevzuat kapsamında 4706 Sayılı Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 6001 Sayılı Karayolları Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun ile serbestleştirme, özelleştirmeler lehine yeni bir düzenleme daha yapıldı. Bu Kanun ile Karayolları Genel Müdürlüğü'nün (KGM) teşkilat ve görevleri, kamusal hizmet üretiminin tasfiyesi ve yasa gerekçesinde belirtilen “*liberalleşme ve özelleştirme*” yönünde değiştirildi. KGM yapmakla yükümlü bulunduğu karayolu, otoyolu, bakım ve işletme tesislerini yapım, onarım ve işletme görevlerini doğrudan kendisi yapmaktan uzaklaştırılarak; “*yaptırmak, işlet-tirmek, onarımını yaptırmak, kiralamak, şirketlere ortak olmak*” gibi yeni görev tanımlarıyla ulaşım piyasaya açıldı. KGM hizmet üretimi ve gelirlerini devredici yöntemlerle serbestleştirme ve özelleştirmelerin yeni bir adresi oldu. Böylece köprü ve otoyollar, bakım istasyonları, tesisler ve hizmet binaları dâhil 30 milyon m² civarındaki taşınmazın özelleştirilmesinin önü açıldı. KGM'nin teşkilat yapısı ve personel politikası da bu yapıya uygun olarak değiştirildi; eski yasadaki bazı kadroların iptali, çalışan sayısının azaltılması ve statü değişimi ile çalışan kıyımı ve kadrolaşmanın önü açıldı.

Yine bu Kanunda Orman Kanunu'na eklenen bir madde ile KGM, Yap-İşlet-Devret Modeli ile özelleştirme uygulamaları kapsamında ormanlara müdahale edebilir; kamu arazileri ve orman alanlarındaki tesisleri özelleştirebilir, orman arazilerini dilediği gibi kullanabilir ve İstanbul'da 3. Boğaz Köprüsü güzergâhındaki 900 hektarlık orman alanını tahrip edebilir konuma sokuldu.

Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'a yapılan bir ek madde ile de başta Ankara ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi olmak üzere metro ve raylı sistem projelerinde başarısızlığa uğramış bazı Büyükşehir Belediyeleri kurtarılmış; bu projelerin “Bakanlar Kurulunca yapımının üstlenilmesine karar verilenleri” önce Bakanlığa devredilmiş ve yapımlarının tamamlanmasından sonra “maliyet bedeli üzerinden” özelleştirilebileceği yönünde bir düzenleme yapılmıştır.

2010 yılında 5999 Sayılı Kamulaştırma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2010 yılında 5995 Sayılı Maden Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2010 yılında 5982 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Anayasa'nın "*Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır*" şeklindeki 125. maddesinin dördüncü fıkrasının birinci cümlesi, "*Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz*" şeklinde ve organlarını özelleştirme, serbestleştirme işlemlerinde baskı altına almaya yönelik olarak değiştirildi. Gerek bu madde gerekse Anayasa Mahkemesi ile Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ile ilgili değişiklikler, yargıyı mutlak bir şekilde yürütme hakimiyetine sokma ve serbestleştirme-özelleştirme sürecinin üst yapısını pekiştirici yönde bir işlevi olmuştur.

2011 yılında 5346 Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile enerji üretimi ve dağıtımının denetimini özel şirketlere devretmenin önü açıldı.

2011 yılında 6223 Sayılı Kamu Hizmetlerinin Düzenli, Etkin ve Verimli Bir Şekilde Yürütülmesini Sağlamak Üzere Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilat, Görev ve Yetkileri ile Kamu Görevlilerine İlişkin Konularda Yetki Kanunu; onun ardından 3046 Sayılı Bazı Kanun ve KHK'lerde Değişiklik Yapılmasına Dair KHK ile 632 ve 666 Sayılılar arasındaki 34 KHK ile 258 Kanunda değişiklik yapılmış, Bakanlıkların kanunları değiştirilmiş, kamu yönetimi otoriter tekeli bir yönde yeniden düzenlenmiş ve gerek mühendislik, mimarlık, şehir plancılığı gerekse TMMOB mevzuatının Anayasa ve yasalara açık aykırılık oluşturacak bir şekilde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından düzenlenmesi öngörülmüştür. Düzenlemeler arasında Devlet Planlama Teşkilatı-DPT'nin kapatılıp Kalkınma Bakanlığı'nın kurulması da yer almıştır. Bu düzenlemelerle yerel yönetimlerin yapı, ruhsat vb. yetkilerini Bakanlık üstlenmiş, tüm çevre, milli parklar, koruma alanları, doğal sit alanları vb. talana açılmış, kentsel dönüşüm merkezleştirilmiş, kamuda sözleşmeli personel dışı "uzmanlığa" geçilmiş, kırsal alan İmar Kanunu kapsamının dışına çıkarılmış, mera, yaylak ve kışlaklar imara ve turizme açılmış, Yapı Denetimi Kanunu'nun denetim kapsamı daraltılmış, denetimsiz yapılaşmanın sınırları genişletilmiştir.

2011 yılında 655 Sayılı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK ile de demiryolu işletmeciliğini tamamlayan her türlü iş ve hizmetin üçüncü şahıslarca yapılabilmesi önündeki yasal engeller kaldırıldı.

2012 yılında 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ile 2011 yılındaki KHK'lerin içeriği ve rant politikaları doğrultusunda düzenlemeler yapıldı.

2012 yılında 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile kamusal denetim daha da gevşetildi.

2012 yılında KÖİ'ye İlişkin Borç Üstlenimi ve Mali Hususlardaki Mevzuat kapsamında 6288 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu İle Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanunda ve Kamu İhale Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2013 yılında Yap-Kirala-Devret modeli kapsamında 6428 Sayılı Sağlık Bakanlığınca Kamu Özel İşbirliği Modeli ile Tesis Yaptırılması, Yenilenmesi ve Hizmet Alınması Hakkında Kanun çıkarıldı.

2013 yılında KÖİ'ye İlişkin Borç Üstlenimi ve Mali Hususlardaki Mevzuat kapsamında Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile Hazine Garantileri ve Borç Üstlenimi konularında yeni düzenlemeler yapıldı.

2013 yılında 6475 Sayılı Posta Hizmetleri Kanunu ile PTT şirketleştirilerek AŞ'ye dönüştürüldü. Böylece özelleştirme sürecinin ve çalışanların iş güvencelerini ortadan kaldırmanın bir aşaması tamamlandı.

2013 yılında 4628 Sayılı Kanunu büyük ölçüde değiştiren 6446 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu yürürlüğe girdi.

Yine 2013 yılında Türkiye Demiryolu Ulaştırmasının Serbestleştirilmesi Hakkında Kanun ile demiryolu taşımacılığı hizmetlerinin rekabete dayalı esaslar çerçevesinde yeniden yapılandırılması yoluyla TCDD'nin parçalanarak şirketleştirilmesi, ulaşım ağının serbestleştirilerek özelleştirilmesi, kamu hizmeti anlayışı yerine sermaye-piyasa çıkarlarını gözeten işletme modellerinin esas

alınması, TCDD taşınmazlarının satılması ve çalışanların esnek-güvencesiz çalışma formuna geçirilmesinin önu tamamen açıldı.

2016 yılında 6741 Sayılı Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketinin Kurulması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile ülkenin neredeyse bütün kamusal kaynak ve varlıklarına iktidarın el koymasının önu açıldı. Fonun gelirleri kamu kaynakları, kamu varlıkları, İşsizlik Fonu ve özelleştirme gelirlerinden oluşuyor. Şirket her türlü kamusal denetimden muaf tutuldu.

2017 yılında OHAL koşullarında yeni bir KHK ile, aralarında Borsa İstanbul AŞ, BOTAŞ, ÇAY-KUR, Eti Maden İşletmeleri, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na ait At Yarışları lisansları, Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü (Piyango, Hemen-Kazan, Sayısal Loto, Şans Topu, On Numara ve Süper Loto oyunları ve ilgili mevzuat çerçevesinde izin verilebilecek olan benzer şans oyunlarına ilişkin lisanslar), PTT AŞ, Ziraat Bankası AŞ, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TELEKOM), THY, Türkiye Halk Bankası AŞ, Türkiye Petrolleri AO (TPAO), Türkiye Uydu Haberleşme ve İşletme (TÜRKSAT) AŞ'nin Hazine'ye ait hisseleri ile Antalya, Aydın, İstanbul, İzmir, Muğla ve Isparta başta olmak üzere birçok ildeki kamu arazileri ve ayrıca İşsizlik Sigortası Fonu birikimi, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı gelirleri ve Savunma Sanayii Fonu'nun 3 milyar TL nakiti ve bu kamu kurum ve kuruluşunun sermayelerinde bulunan Hazine'ye ait hisseler Varlık Fonu'na devredildi.

16 Nisan 2017 Anayasa değişikliği referandumunun ardından yapılan 24 Haziran 2018 seçimleri sonucunda ülkemizin anayasal rejimi, parlamenter sistemi ve kamu idari yapısında köklü değişiklikler öngören düzenlemeler yürürlüğe girmeye başlamıştır. Bu düzenlemeler 24 Haziran seçimlerinden sonra yayımlanan 700, 701, 702, 703 Sayılı KHK'ler ile Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri, Cumhurbaşkanı Kararları ve Genelgesi ile yapılmaktadır. "Başkanlık Rejimi"ne yönelik bu düzenlemeler arasında "*Özelleştirme Yüksek Kurulunca görülmekte olan işlerin Cumhurbaşkanı veya yetkilendireceği makam tarafından sonuçlandırılır*" hükmü de bulunmaktadır.

Ara Sonuç

Böylece Cumhuriyetten bugüne kadar ülke ekonomisine çok önemli katkıları olan kamu kurum ve kuruluşları ile KİT'ler ve kamu hizmetleri birer birer yerli ve yabancı tekellere ve giderek bugünkü iktidarın yandaşlarına sunulmuştur. Siyasi iktidarların madencilikten enerjiye, iletişimden ulaşıma, eğitimden,

sağlığa, yerel yönetimlerden hizmet sektörlerine dek bütün toplumsal ekonomik üretim, kaynak ve varlıkların talan edilmesi yönünde uluslararası tekeller ve yerli temsilcilerinin isteklerini karşıladığı bu süreçte aynı zamanda sanayileşme ve bağımsızlıktan bir kez daha vazgeçilmiş; yabancı sermaye hakimiyeti pekişmiş; işsizlik artmış; rant ve talan politikaları büyük sanayiden çevre ve kırsal alanlara kadar yayılmış; ülkemiz ve halkımız yoksullaştırılmıştır.

Özelleştirmeler, sermaye şirketleri ve yabancı sermaye lehine yapılan Kurumlar Vergisi düzenlemeleriyle vergi oranı 1994'te % 46'dan % 25'e; 2006 yılında % 20'ye; gelir vergisi en üst dilim oranı ise % 35'e düşürülmüştür. Kurumlar Vergisinin yıllar içinde indirilmesi ve KİT'lerin özelleştirilmesi sonucu bütçe gelirlerinde kurumlar vergisi oranının çok düşmesi ile büyük sermayeye tanınan vergi muafiyet ve indirimler sonucunda hem kamu gelirleri azalmış hem de vergi politikası çalışanlar başta olmak üzere halkın sırtına yıkılmıştır.

KİT'ler ve özelleştirme programına alınan kuruluşlarda istihdam edilenlerin toplam sayısı 1985 yılından 2018 yılı üçüncü çeyreğine kadar 653 binden 109 bin kişiye düşmüştür. İstihdam edilenlere yönelik giderlerin oranı 2000 yılında yüzde 29 iken 2017 sonunda yüzde 9,3'e düşmüştür.

Özelleştirmeler ile başta birçok KİT olmak üzere çok sayıda kamu arsası, varlığı, lisans hakkı satıldı. KİT sisteminin Türkiye milli gelirine katkısı 1985'te yüzde 6,2 iken yüzde 1'in altına geriledi. Özelleştirme uygulamasının yüzde 90'ı AKP'nin iktidar olduğu 2002 sonrasında gerçekleşti.

İmalat sanayiinde faaliyet gösteren KİT'ler, enerji üreticisi ve dağıtıcısı KİT'ler ve madencilik sektöründeki kamu işletmeleri tamamen elden çıkarıldı.

Özelleştirme gelirlerinde en büyük pay sahibi sanayi kuruluşları, EÜAŞ, TÜPRAŞ, ERDEMİR, TEKEL ve PETKİM oldular. KİT sanayi kuruluşlarının satışının yanı sıra Anadolu'nun özellikle az gelişmiş illerine dağılmış yüzlerce kamu işletmesi de kapatılarak KİT'lerin tasfiye süreci sürdürüldü.

1970'li yıllarda yapılan kamu yatırımlarının yüzde 30'u sanayi sektörüne aitti. 1980 sonrası ise kamunun sanayiye yatırımı neredeyse durduruldu ve payı hızla azaldı. Kamu yatırımları ağırlıklı karayolu odaklı ulaştırma ile inşaat sektörlerine kaydırılırken sanayiye yapılan kamu yatırımlarının payı yüzde 1'in altına indi. Kamu kesiminin sanayiden uzaklaştırılmasıyla, toplam imalat sanayi içinde de KİT'lerin yeri hızla daraldı.

Bu büyük tasfiyenin ardından, KİT'lere sanayide, enerjide yatırım kapıları kapatıldı. Ancak, onlardan doğan açık, özel sektör yatırımlarıyla kapatılamadığı için Türkiye hem sanayisizleşme sorunu yaşamaya başladı, hem de enerji arzı güvensizliği sorunu ile karşı karşıya kaldı.

Özelleştirmeden elde edilen 70 milyar doları aşan gelirin büyük kısmı Hazine'ye aktarıldı ve kamu açıklarının daraltılmasında kullanıldı. Serbestleştirme-özelleştirme sisteminin faiz giderlerine, borç taksitlerine, ÖİB bürokrasisine ve danışmanlık giderlerine de büyük meblağlar harcandı.

Kesintiye uğratılan sanayileşme sorunsalının çözülmesi için KİT'lerden yeniden mutlaka yararlanılmalı ve gelecek yılların ekonomi politikaları saptanırken son 35-40 yılın muhasebesi iyi yapılmalıdır. Kamu işletmeciliği potansiyeli planlama, kalkınma, sanayileşmeye, istihdama, bölüşüme yaptığı katkılarla yeniden hatırlanmalı ve KİT'ler tereddütsüz bir şekilde yeniden sanayinin ana aktörü olmalıdır.

TÜRKİYE SELÜLOZ VE KÂĞIT FABRİKALARI AŞ/SEKA ÖZELLEŞTİRMESİ

Odamız kâğıt ve mukavva ürünleri sanayii üzerine Ulusal Kâğıt Sempozyumları düzenlemiş, özel olarak SEKA üzerine raporlar yayınlamıştır.

SEKA İşletmelerinin Kuruluşu

SEKA'nın kuruluş, gelişim ve tasfiye süreci aşağıda özetlenmiştir.

Ülkemizde ilk kâğıt üretimi 1936 yılında İzmit'te kurulan fabrika ile başlamıştır. İlk kâğıt karton fabrikası olan SEKA İzmit tesisi 10.000 ton/yıl kapasite ile kurulmuş daha sonra eklenen fabrika ve tesislerle 5 kâğıt, 2 oluklu mukavva 1 selüloz ve 1 klor-alkali fabrikasına kavuşarak entegre bir tesis haline gelmiştir. 1980 yılına gelindiğinde kapasite 140.000 ton/yıl'a ulaşmıştır.

İlgili tüm kamu işletmelerinin SEKA'ya ait olduğu sektörde kamu yatırımları özellikle 1970'li yıllarda ve 1980'lerin ilk yarısında hızla artmış, ancak daha sonra neredeyse tamamen durdurulmuştur.

SEKA İşletmelerinin Kuruluşu

1934	Sümerbank'a kâğıt fabrikası kurma/işletme yetkisi verildi.
1936	İzmit'te Cumhuriyet döneminin ilk kâğıdı üretildi.
1938	Klor-Alkali Fabrikası'nın temeli atıldı.
1944	İzmit Saman ve Paçavra Selülozu Fabrikaları işletmeye alındı.
1944	İzmit İkinci Kâğıt Fabrikası işletmeye alındı.
1944	İzmit Selüloz Sanayii Müessesesi Çırac Okulu açıldı.
1945	Odon Selülozu ve Klor-Alkali Fabrikaları işletmeye alındı.
1961	SEKA Dördüncü Kâğıt Fabrikası işletmeye alındı.
1967	SEKA Aksu Müessesesi'nin temeli atıldı. Giresun Kâğıt Fabrikası üretime başladı
1967	SEKA Dalaman Müessesesi'nin temeli atıldı.
1970	SEKA Çaycuma Müessesesi Selüloz Tesisi faaliyete başladı.
1970	SEKA Çaycuma Müessesesi Kraft Kâğıdı Tesisi faaliyete başladı.
1970	SEKA Aksu Kâğıt Fabrikası üretime alındı
1970	SEKA Afyon, Akdeniz, Balıkesir Müesseseleri kuruldu.
1976	SEKA Kastamonu Müessesesi kuruldu.
1976	SEKA Balıkesir Fabrikasının temeli atıldı
1976	SEKA Kastamonu Fabrikasının temeli atıldı.

Ülkemizdeki kâğıt sektörü, ulusal kalkınma tercihi doğrultusunda SEKA ile 1980 başlarına dek özdeşleşmiştir. 1980’li yılların başından bu yana uygulanan ekonomi politikalarının önemli bir aracı olan özelleştirme politikası SEKA’da da uygulanmış, Özelleştirme Yüksek Kurulu’nun 06.12.1997 tarih ve 1997/54 Sayılı kararı ile özelleştirme kapsamına, 15.07.1998 tarih ve 1998/51 Sayılı Karar ile de Özelleştirme Programı’na alınmıştır.

SEKA’nın özelleştirilmesi

Yöntem olarak varlık satışının benimsenmesi nedeniyle, 24.11.1998 tarihinde Ana Sözleşme’de değişiklik yapılmış; Müesseseler İşletmeye; KİT statüsü Anonim Şirket statüsüne dönüştürülmüştür.

21.12.1998 tarihinde yapılan sözleşme gereği Jaakko Pöyry ve Ata Yatırım Menkul Kıymetler AŞ Konsorsiyumu’ndan danışmanlık hizmetleri satın alınmış, ilanın çıkmasından önce SEKA arsaları ve arazileri üzerinde gayrimenkul değerlendirmesi yapılarak taşınmazlar satışa hazır hale getirilmiştir. Böylece SEKA Kamu Hukuku alanından çıkarılarak Özel Hukuk kurallarına bağlanmış kamu kuruluşu niteliği ortadan kaldırılarak şirketleştirilmiş ve özelleştirilmesinin yolu açılmıştır.

SEKA İşletmelerinin Özelleştirilme Süreci

1993	SEKA İzmit İşletmesine ait Oluklu Mukavva Fabrikası özelleştirildi.
1995	SEKA İzmit İşletmesine ait Selüloz Fabrikası özelleştirildi
1995	SEKA İzmit İşletmesi fidanlık arazisi devredildi
1997	SEKA özelleştirme kapsamına alındı
2000	SEKA Bolu İşletmesi özelleştirildi
2002	SEKA Dalaman İşletmesi özelleştirildi
2003	SEKA Afyon İşletmesi özelleştirildi
2003	SEKA Çaycuma İşletmesi özelleştirildi
2003	SEKA Balıkesir İşletmesi özelleştirildi
2003	SEKA Aksu İşletmesi özelleştirildi
2003	SEKA Kastamonu İşletmesi özelleştirildi
2003	SEKA Çaycuma İşletmesi özelleştirildi
2003	SEKA Taşucu Tersane Alanı özelleştirildi
2004	SEKA Karacasu İşletmesi özelleştirildi
2004	SEKA Akkuş İşletmesi özelleştirildi
2004	SEKA Ardanuç İşletmesi Ardanuç Belediyesine devredildi

Özelleştirme sürecinde yukarıdaki işletmeler yanı sıra Bolu İşletmesi Sosyal Tesis ve Lojmanları, Yibitaş Kraft Torba San. AŞ'deki % 10 hissesi ile bazı gayrimenkuller, DOSTEL Alüminyum Sülfat Sanayi AŞ'deki iştirak hisseleri, Ankara Alım Satım Müdürlüğü Binası ile bütün taşınmaz ve arsa varlık satışları ve/veya devir işlemleri de yapmıştır.

SEKA'ya bağlı Dalaman İşletmesi 2002 yılında 40 milyon dolara özelleştirilmiştir. 2003 yılında Balıkesir İşletmesi 1,1, Afyon İşletmesi 3,1, Çaycuma İşletmesi 15,1, Akdeniz İşletmesi 109,9 milyon dolara özelleştirilmiştir. 2004 yılında da Kastamonu İşletmesi 9, Giresun İşletmesi 3,4 milyon dolara özelleştirilmiştir. Tüm özelleştirmelerde varlık satışı yöntemi tercih edilmiştir. Bu işletmeler gerçek değerinin çok altında, tüm varlıkları ile birlikte elden çıkarılmış; kamu yararı ölçütü, diğer özelleştirme örneklerinde olduğu gibi göz ardı edilmiştir. SEKA Balıkesir İşletmesi'nin satışı konusundaki kamuoyuna mal olmuş bilgi ve belgeler, yolsuzlukla birlikte anılan özelleştirme girişimlerinin açık bir örneğini oluşturmuştur.

Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 14.09.1998 tarih ve 1998/71 Sayılı kararı ile SEKA İzmit İşletmesinin kapatılması ve arsalarının yeşil alan, spor alanı, otel alanı ve lüks konut olarak İzmit Büyükşehir Belediyesi'nce yapılan İmar Planı doğrultusunda düzenlenmesi kaydı ile bu düzenleme içerisinde yer alan yeşil alanların ve spor alanlarının İzmit Büyükşehir Belediyesi'ne devri yapılmıştır. Ancak bu karar Kocaeli halkının, SEKA çalışanlarının ve demokratik kitle örgütlerinin yoğun tepkisi ile karşılandığından özelleştirme işlemi 28.10.1998 tarih ve 1998/84 Sayılı Karar ile bir ay sonra iptal edilmiştir. Fakat SEKA İzmit İşletmeleri 10 Mart 2005 tarihinde AKP hükümeti ile Türk-İş arasında yapılan protokol ile çalışanları ve tüm varlıklarıyla birlikte İzmit Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmiştir.

Özelleştirmeyi savunanlara göre “SEKA'nın kapasitesinin verimli olarak kullanılmamasından dolayı zaman içinde kâğıt üretiminde bir açık oluşmuş ve bu açık özel sektör tarafından yeni kapasiteler yaratılarak veya dışalım yoluyla doldurulmuştur. Bu nedenle SEKA İşletmeleri kamuya daha fazla yük olmamak amacıyla özelleştirilmelidir.”

Oysa gerçekler bu savların geçersizliğini gözler önüne sermiştir. Örneğin, 2001 yılı verilerine göre özel sektörde kişi başına üretim 28,4 ton iken, SEKA'da 63,7 tondur.

Özelleştirme gerekçeleri, özelleştirilen diğer KİT'lerde olduğu gibi SEKA için de 1980'li yılların başından itibaren planlı şekilde oluşturulmuş, gerekçelere haklılık kazandırmak için her yol denenmiş ve SEKA kamuoyu önünde bilinçli olarak yıpratılmıştır.

Özelleştirilen her kamu işletmesinde olduğu gibi özelleştirmenin istihdama olumsuz yansımaları SEKA'da da işsizlik olarak ortaya çıkmıştır. 1994 yılında 1.567'si memur, 6.800'ü işçi olmak üzere toplam 8.366 kişi istihdam edilirken, özelleştirme sürecinin başlaması sonrasında memur sayısı 817'ye, işçi sayısı 3.984'e, toplam sayı 4.803'e inmiştir. Diğer bir ifade ile özelleştirme SEKA'daki istihdamı yaklaşık yarı yarıya indirmiştir.

SEKA'da İstihdam Durumu

İşletme	1994			1998			2002		
	Memur	İşçi	Toplam	Memur	İşçi	Toplam	Memur	İşçi	Toplam
Genel Müdürlük	316	78	394	248	61	309	207	17	224
İzmit	213	2118	2331	174	1.676	1.850	167	1.295	1.462
Çaycuma	150	380	530	140	396	536	102	371	473
Aksu	114	325	439	96	302	398	73	343	416
Dalaman	229	828	1057	171	727	898	-	-	-
Afyon	112	708	820	91	586	677	49	330	379
Balıkesir	132	755	887	109	653	762	92	496	588
Akdeniz	156	871	1027	132	803	935	84	667	751
Kastamonu	83	486	569	64	474	538	45	465	510
Bolu	62	251	313	59	217	276	-	-	-
Toplam	1.567	6.800	8.366	1.284	5.895	7.179	819	3.984	4.803

Kaynak: DPT

Günümüzde kâğıt sektörü

SEKA özelleştirmesinden sonra, Türkiye kendi kâğıt ihtiyacını karşılama potansiyelini tamamen yitirmiş, kâğıt üretiminde dışa bağımlı ve tüketim ihtiyacını ithalat yaparak karşılar hale gelmiştir.

2017 yılı itibariyle kâğıt sanayiinde toplam girişim sayısı olup 3.479 olup, 69.987 kişi istihdam edilmektedir. Kâğıt sanayinin 2017 yılındaki üretim değeri 36,17 milyar TL'dir.

Girişim payı en yüksek alt sektör yüzde 45,79 ile oluklu kâğıt ve karton ile mamulleri alt sektörüdür. Üretim değeri olarak en yüksek paya yüzde 36,93 oranı ile yine oluklu kâğıt ve karton ile mamulleri alt sektörü sahiptir. Kâğıt sanayiinde en yüksek katma değeri ise yüzde 33,02 ile oluklu kâğıt ve karton ile mamulleri alt sektörü yaratmaktadır. Temel göstergeler itibariyle kâğıt ve karton ile kâğıttan ev eşyası, sıhhi malzemeler ve tuvalet malzemeleri yüksek pay alan diğer iki alt sektördür.

Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri Sanayinin Genel İmalat Sanayi Payındaki Gelişmeler

Yıllar	Girişim Sayısı İçinde Payı (%)	Ücretli Çalışan İçinde Pay (%)	Üretim Değeri İçinde Payı (%)	Katma Değer İçinde Payı (%)	Yatırımlar İçinde Payı (%)
2010	0,76	1,71	2,2	2,22	2,37
2011	0,77	1,67	2,11	2,25	2,24
2012	0,75	1,64	2,16	2,4	2,79
2013	0,8	1,7	2,21	2,26	2,84
2014	0,84	1,78	2,41	2,51	3,98
2015	0,86	1,84	2,5	2,45	3,66
2016	0,88	1,86	2,54	2,27	1,73
2017	0,89	1,88	2,62	2,55	2,03
2018	0,89	1,86	2,5	2,47	2,01

Kaynak: Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri İmalatı Sanayi Sektör Raporu, İSO, 2018

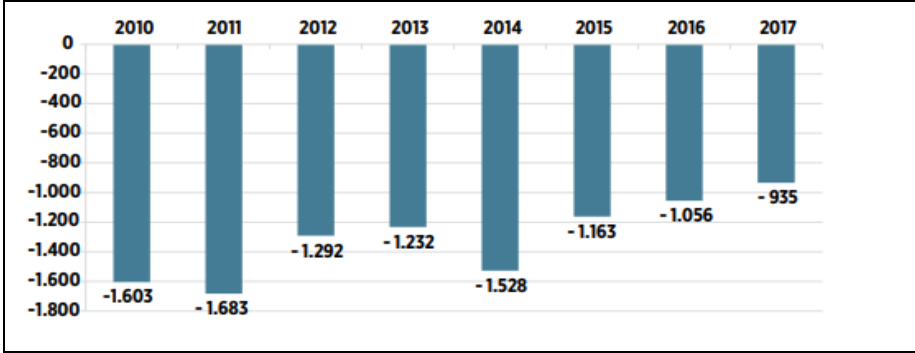
Kâğıt sanayiinin imalat sanayinin genelinden aldığı paylar şu şekildedir: Girişim sayısının imalat sanayinin geneli içindeki payı yüzde 0,89; istihdam içindeki payı yüzde 1,86; üretim değeri olarak payı ise yüzde 2,62 olmuştur.

Yaratılan katma değer içindeki payı da yüzde 2,55'tir. Kâğıt sanayiinin yatırımlar içinde 2010 yılında yüzde 2,37 olan payı 2014 yılında yüzde 3,98'e kadar yükselmiş, 2017 yılında ise yüzde 2,03 olarak gerçekleşmiştir.

Kâğıt sanayii bugün dışa bağımlıdır. Kâğıt sanayii ihracatının, Türkiye'nin toplam ihracatı içindeki payı yüzde 1,26 ile sınırlıdır. Kâğıt sanayinin ihracatı 2010 yılında 1,22 milyar dolar iken 2017 yılında 1,98 milyar dolara yükselmiştir. Aynı zamanda 2010 yılında 2,82 milyar dolar olan kâğıt ithalatı ise

2017 yılında 2,91 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Kâğıt sanayi ithalatında en büyük payı kâğıt ve kartonlar almaktadır. Diğer kâğıt ve karton ürünleri 2017 yılındaki 650 milyon dolar ithalat ile en çok ithalat yapılan ikinci ürün grubunu oluşturmaktadır.

Kâğıt Sanayi Net Döviz Kazancı (Milyon Dolar)

Kaynak: Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri İmalatı Sanayi Sektör Raporu, İSO, 2018

Dünya Kâğıt Sanayi ve Türkiye'nin Konumu

Dünya kâğıt ve karton ürünleri üretimi istikrarlı ve kademeli artışını sürdürmektedir. 2012 yılında 399,06 milyon ton olan toplam kâğıt ve karton ürünleri üretimi 2017 yılında 412,64 milyon tona ulaşmıştır.

2017 yılı itibarıyla ABD 53,5 milyon ton üretim kapasitesi ve 49,9 milyon ton üretimi ile kâğıt hamuru üretiminde dünyada ilk sırada yer almaktadır. Brezilya, Japonya ve İsveç kâğıt hamuru üretim kapasitesi ABD ardından ikinci, üçüncü ve dördüncü sırada yer almaktadır. 2017 yılı itibarıyla Çin 115 milyon ton üretim kapasitesi ve 112,6 milyon ton üretimi ile kâğıt ve kâğıt ürünlerinde ilk sırada yer almaktadır. Çin'i ABD 77,1 milyon ton üretim kapasitesi ve 71,9 milyon ton üretimi ile izlemektedir.

Dünya Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri Üreticileri Kapasite (Bin Ton)

Ülkeler	2013	2017	Değişim (%)
Çin	104.000	115.000	10,6
ABD	80.224	77.104	-4,0
Japonya	30.213	30.093	-0,4
Almanya	24.276	24.679	1,7
Hindistan	12.420	15.600	25,6
Brezilya	13.045	14.189	8,8
Finlandiya	12.649	11.790	-6,8
Kore	11.881	11.781	-0,8
İsveç	11.714	11.317	-3,4
Endonezya	10.200	11.150	9,3
Kanada	12.384	10.806	-12,7
Rusya	9.800	10.575	7,9
İtalya	9.610	9.980	3,9
Fransa	9.534	9.340	-2,0
İspanya	6.787	7.028	3,6
Meksika	5.962	6.563	10,1
Tayland	5.761	5.761	0,0
Avusturya	5.938	5.408	-8,9
Türkiye	3.818	5.171	35,4
Polonya	4.260	4.850	13,8

Kaynak: Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri İmalatı Sanayi Sektör Raporu, İSO, 2018

Türkiye'nin kâğıt ve karton ürünleri sanayii, 2017 yılında 5,17 milyon ton üretim kapasitesi ile dünya kâğıt üretim kapasitesinin yüzde 2,1'ine sahiptir. 4,35 milyon ton üretim ile dünya üretiminin yüzde 1,05'ini gerçekleştirmiştir.

Oysa özelleştirme öncesi verilere göre sektörün toplam üretim kapasitesi, 1992–1998 yılları arasında % 43 oranında artmış ve 1,8 milyon tona ulaşmıştır. Bu kapasite AB toplamının % 2'si olup, AB'nin Danimarka, Yunanistan, İrlanda, Portekiz ülkelerinin kâğıt üretim kapasitelerinden fazladır. Bu durum, özelleştirme ile birlikte kâğıt sanayiinde ülkemizin ciddi boyutlardaki kapasite ve rekabet gücündeki kaybını ortaya koymaktadır.

2017 yılı itibariyle Çin 115 milyon ton üretim kapasitesi ve 112,6 milyon ton üretimi ile kâğıt ve kâğıt ürünlerinde ilk sırada yer almaktadır. Japonya ve Almanya üretim kapasitesi ve üretimleri itibariyle Çin ve ABD'yi izleyen diğer

iki önemli üretici ülkedir. Türkiye ise listenin en sonunda 5,17 milyon ton üretimi ile yer almaktadır.

SEKA Mücadelesi

Makina Mühendisleri Odası SEKA'nın özelleştirilmesine karşı, SEKA işçileri, Selüloz-İş sendikasının ve halkın yürüttüğü mücadelede her zaman yanlarında olmuş, eylem ve etkinliklerine destek vermiştir. SEKA özelinde çıkarılan Oda Raporlarımız ile konunun önemi canlı tutulmaya çalışılmış, görüşlerimiz ilgili tüm kesimlerle paylaşılmıştır. Yine Ulusal düzeyde 1993 yılından itibaren düzenlenen Ulusal Kâğıt Sempozyumlarında konunun tarafları bir araya getirilmiş, öneriler üretilmiş ve hayata geçirilmesi için ilgili kurumlara baskı yapılmıştır.

Bu etkinliklerde özel girişimciliğin kâğıt sektörüne girdiği 1970'li yıllara kadar ülkenin gereksinim duyduğu selüloz, kâğıt ve karbon ürünlerinin yanı sıra kâğıt sanayiinin gereksinim duyduğu kalifiye eleman ve bilgi birikimini yaratan SEKA'nın özelleştirme gerekçesiyle atıl duruma getirilmesinin ve gerekli yatırımlarından yoksun bırakılmasının akılcı olmadığı, dünyada birçok örneğinin olduğu gibi kamu girişimciliğinin özellikle sektörde katma değer yaratarak varlığını sürdürebileceği, bunun için teknolojik ve yönetsel anlamda yapısal değişikliklere gereksinim olduğu vurgulanmıştır.

2018 Ağustos krizinin ardından yaşanan ve halen üren kâğıt tedarik krizi ve fiyatların aşırı artışı bu alada yürütülen kamu-toplum yararı doğrultusundaki mücadelelerin haklılığını bir kez daha göstermiştir.

ENERJİ ALANINDAKİ SERBESTLEŞTİRME VE ÖZELLEŞTİRMELER

Odamızın serbestleştirme-özelleştirme karşıtı mücadele verdiği bir diğer alan enerjidir. Diğer kamusal üretim ve hizmetlerde olduğu gibi enerji alanı da yerli ve yabancı sermaye için yeni bir ticari alan olarak yeniden örgütlenerek yani parçalanarak, küçültülerek, devirlerle özelleştirilmiş, teşvik, sübvansiyonlar ve sürekli yapılan zamlarla sermayeye kaynak aktarımının bir alanı haline getirilmiştir.

Enerji sektöründe 1980’li yıllardan bu yana izlenen özelleştirme politikaları her bakımdan kamu/toplum çıkarları aleyhine ve bir avuç özel şirketin lehine olmuş, tüketicilerden bu şirketlere malî kaynak aktarmanın alanı haline gelmiştir. Bu politikaların önemli basamakları ve önünü açtığı gelişmeler aşağıda özetlenmiştir.

1980’li yıllarda neoliberal politikalar doğrultusunda Dünya Bankası’nın Yapısal Uyum ve Sektörel Uyum Kredileri ile yürürlüğe konulan serbestleştirme-özelleştirme politikaları, diğer altyapı hizmetlerinin yanı sıra enerji sektöründe de uygulamaya geçirilmiştir. Dünya Bankası’nın enerji sektöründe önerdiği özelleştirme yöntemleri, özellikle ağ şeklinde işleyen enterkonnekte sistem ve doğal gaz boru hatları gibi sektörleri dikey ve yatay şekilde ayrıştırarak, özel sektörün ticari olarak girebileceği büyüklükte alanlara bölmek yönünde olmuştur. Dikey bölünme elektrik ve doğal gaz alanlarında üretim, iletim ve dağıtımın ayrıştırılması, yatay bölünme ise örneğin doğal gaz ve elektrik dağıtımında olduğu gibi coğrafi bölünme anlamına gelmiştir.

Bu programlar için gerekçeler de hazırlanmıştır. Bu gerekçelerin en önde gelenleri, “kamu işletmeciliği verimsizdir; ulusal nitelikteki kamu tekeline son verilip, sektörün/sectorlerin rekabete açılmasıyla kamu işletmelerinin maliye üzerinde yük oluşturmasının önüne geçilecektir” iddiaları olmuştur.

Elektrik sektörü için özelleştirme-serbestleştirme uygulamalarının gerekçeleri olarak aşağıdaki hususlar öne sürülmüştü:

- Daha rekabetçi bir piyasa oluşturulması,
- Verimliliğin artırılması,
- Yerli ve yabancı sermayenin sektöre yatırım yapmalarının sağlanması ve uzun vadeli arz güvenliği için gerekli yatırımların kamuya ek yük getirmeden teşvik edilmesi,

- Mevcut santrallerde tevsi ve modernizasyon yatırımlarının hızlandırılması,
- İletim ve dağıtım hatlarındaki kayıp ve kaçakların en az düzeye indirilmesi,
- Belirli bir süre sonunda tüketicilere elektriği istedikleri dağıtım ve/veya arz şirketinden satın alma hakkı tanınması,
- Sektörde hizmet ve ürün kalitesinin iyileştirilmesinin sağlanması,
- Gelişen teknolojinin sektörde kullanılmasını teşvik edici ortamın hazırlanması,
- Sektöre çağdaş yönetim ve organizasyon tekniklerinin girmesinin teşvik edilmesi,
- Sermaye piyasalarının gelişmesine katkıda bulunulması,
- Üretim, iletim ve dağıtımın tüm aşamalarında maliyeti düşürücü, etkinliği artırıcı ve bütün bunların elektrik fiyatlarına yansımaları sağlayan bir mekanizmanın oluşmasının sağlanması.”

Oysa özelleştirmeler sonucunda elektrik temininde ucuzluk, kalite ve yönetimde şeffaflık, kayıp-kaçığın aşağı çekilmesi vb. iddiaların hiç biri gerçekleşmemiş, elektrik ve doğal gaz fiyatları sürekli olarak artarak halkın bütçesini zorlamış, buna karşılık dağıtım ve üretim şirketleri sürekli kollanıp korunmuş ve vatandaşın sırtından ek gelirlerle donatılmışlardır.

Serbestleştirme-Özelleştirme Tarihçesi

Daha önce “Dünden Bugüne Türkiye’de Özelleştirme” bölümünün “Özelleştirme Sürecinde Öne Çıkan Bazı Mevzuat Düzenlemeleri” başlığı altında da yer verdiğimiz enerji alanındaki serbestleştirme-özelleştirmelerle ilgili bazı önemli tarihler aşağıda ayrıca belirtilmiştir.

1982: 2705 Sayılı Kanun ile Belediyeler ve Birliklerin elindeki elektrik tesisleri Türkiye Elektrik Kurumu’na (TEK) devredildi, az sayıdaki imtiyazlı şirket dışında elektrik üretimi-iletimi ve dağıtım hizmetleri bu Kurum’da toplandı. (Bu düzenleme doğrudan serbestleştirme-özelleştirmeye yönelik olmamakla birlikte 1984’ten itibaren yapılan düzenlemelerle birlikte özelleştirme bağlamında önem kazanmıştır.)

1984: 233 Sayılı KHK ile KİT'ler yeniden tanımlandı. 3096 Sayılı Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtım ve Ticareti ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanun ile TEK'in tekel statüsü kaldırıldı, TEK dışında özel sektörün elektrik üretim, iletim ve dağıtım faaliyetleri yapılabilmesine yönelik düzenlemeler yapıldı.

1993: 93/4789 Sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla TEK ikiye bölündü.

1994: 3996 Sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtırılması Hakkında Kanun ile yap-işlet-devret modelinin uygulanabilmesi için gerekli hukuki altyapı kuruldu ve su kullanım haklarını DSİ'ye verme yoluyla su da özelleştirme kapsamına alındı.

1997: 4283 Sayılı Yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile yerli ve yabancı sermayeye mülkiyetleri kendilerine ait olmak üzere termik santral kurma ve işletme izni verilmesi ile enerji satışına dair esas ve usuller belirlendi.

1999: 4493 Sayılı Kanun ile Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtırılması Hakkındaki 3996 Sayılı Kanun'da değişiklik yapıldı. Kanun kapsamı "*enerji, iletim, iletim, dağıtım ve ticareti*" faaliyetleri de dâhil edilerek genişletildi. "*YPK'ca belirlenen İdare ile sermaye şirketi veya yabancı şirket arasında yapılacak sözleşme, özel hukuk hükümlerine tabidir*" hükmü getirildi.

2000: 4501 Sayılı Kanun ile Tahkim getirildi.

2001: 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu yürürlüğe girdi. Kanun elektrik üretim, iletim, dağıtım, satış, ithalat ve ihracatı ve elektrik alanındaki serbestleştirme ve özelleştirmelerde izlenecek usulleri kapsadı.

2001: 4646 Sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu ile Elektrik Piyasası Kanunu'nda değişiklik yapıldı ve doğal gaz sektörü de Enerji Piyasası Üst Kurulu'na bağlandı. Bu Kanun ile kentsel doğal gaz dağıtım hizmetlerinin özelleştirilmesi, BOTAŞ'ın doğal gaz alım sözleşmelerinin özel sektöre devri ve BOTAŞ'ın küçültülerek yalnızca iletim şirketi olarak faaliyet göstermesi öngörüldü.

2001: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2003: 5015 Sayılı Petrol Piyasası Kanunu çıkarıldı.

2005: Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun çıkarıldı.

2007: 5576 Sayılı Petrol Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarıldı.

2007: 5574 Sayılı Türk Petrol Kanunu çıkarıldı.

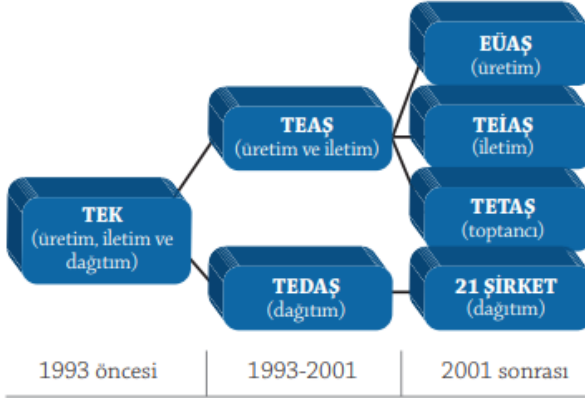
2007: 5669 Sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çıkarıldı.

2008: 5784 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile bir değişiklik daha yapıldı.

2011: 5346 Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile enerji üretimi ve dağıtımının denetimini özel şirketlere devretmenin önü açıldı.

2013: 4628 Sayılı Kanunu büyük ölçüde değiştiren 6446 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu yürürlüğe girdi.

Elektrik Piyasasında Yeniden Yapılandırma

Enerji sektörünün özelleştirilmesinin yolu sektörün idari olarak yeniden yapılandırılmasından, bir diğer ifadeyle TEK'in bölünüp, küçültülerek işlevsizleştirilmesinden geçiyordu. Bu operasyon 1993 yılında TEK'in TEAŞ ve TEDAŞ olarak ikiye bölünmesiyle başlatılmış ve böylece dağıtım şirketlerine bölünen TEDAŞ'ın satışının önü açılmaya çalışılmıştır. Bununla da

yetinilmemiş; 2001’de Dünya Bankası’nın verdiği kredilerin ön şartı olarak Bakanlar Kurulu Kararı ile TEAŞ; Türkiye Elektrik İletim A.Ş (TEDAŞ), Elektrik Üretim Anonim Şirketi (EUAŞ) ve Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Şirketi (TETAŞ) olarak üçe ayrılmıştır. Böylece sektörün merkezi planlamayı gerektiren bütünlüklü yapısı bozulmuştur.

Yine 2001 yılında, AB Elektrik Mevzuatı ile uyum sürecinde 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösterecek bir elektrik piyasası oluşturulması ve bu piyasada “bağımsız” bir düzenleme ve denetimin sağlanması için yeni bir yapı olarak Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumu ve Kurulu oluşturulmuştur. Bu Kanun, özet olarak elektrik üretim, iletim, dağıtım, satış, ithalat ve ihracatı ve elektrik alanındaki özelleştirmelerde izlenecek usulleri kapsamaktadır.

Dağıtım Şirketleri	Özelleştirme Tarihi	Satın alan şirket	Toplam Ödeme (Milyon \$)
Aydem EDAŞ - (3 province)	15/08/2008	Aydem Güneybatı And. Ener.AŞ	110,00
Başkent EDAŞ - (7province)	28/01/2009	HÖSabancı +Verbund+Enerjisa OGG	1.225,00
Sakarya EDAŞ - (4 province)	11/02/2009	Akcez OGG (Akenerji+CEZ)	600,00
Kayseri ve Cıv. Elektrik TAŞ	15/07/2009	Kayseri ve Cıvırı Elk.TAŞ	0,00
Meram EDAŞ - (6 province)	30/10/2009	Alsım Alarko AŞ. (Alarko+ Cengiz)	440,00
Osmangazi EDAŞ - (5 province)	02/06/2010	Eti Gümüş AŞ.	485,00
Uludağ EDAŞ - (4 province)	03/09/2010	Limak İnş.AŞ. (Limak+Kolin+Cengiz)	940,00
Çamlibel EDAŞ - (3 province)	03/09/2010	Kolin İnş.AŞ (Kolin+ Limak+ Cengiz)	258,50
Çoruh EDAŞ - (5 province)	01/10/2010	Aksa Elk.Perakende Satış AŞ	227,00
Yeşilirmak EDAŞ - (5 province)	30/12/2010	Çalık Enerji San.Tic.A.Ş.	441,50
Göksu EDAŞ - (2 province)	30/12/2010	AKEDAŞ Elk.Dağ.AŞ	60,00
Fırat EDAŞ - (4 province)	06/01/2011	Aksa Elk.Perakende Satış AŞ	230,25
Trakya EDAŞ - (3 province)	03/01/2012	İC İctaş İnş.San.Tic. A.Ş.	575,00
Boğaziçi EDAŞ - (İst. Eur. side)	28/05/2013	Cengiz-Kolin-Limak OGG	1.960,00
Akdeniz EDAŞ - (3 province)	28/05/2013	Cengiz-Kolin-Limak OGG	546,00
Gediz EDAŞ - (2 province)	29/05/2013	Elsan-Tümaş-Karaçay OGG	1.231,00
Dicle EDAŞ - (6 province)	28/06/2013	İşkaya Doğu OGG	387,00
Aras EDAŞ - (7 province)	28/06/2013	Kiler Alış Veriş Hizmet. Gıda AŞ	128,50
Vangölü EDAŞ - (4 province)	26/07/2013	Türkerler İnş.Tur. Maden.Enj. Üret. Tic.ve San.A.Ş.	118,00
AYEDAŞ (İst. Asia side)	31/07/2013	Enerjisa Elektrik Dağıtım A.Ş.	1.227,00
Toroslar EDAŞ - (6 province)	30/09/2013	Enerjisa Elektrik Dağıtım A.Ş.	1.725,00
SUM			12.914,75

Table 1: Date and Worth of Regional Distribution Company Privatizations

18.04.2001 tarihli Doğal Gaz Piyasası Kanunu ile doğal gaz sektörü de Enerji Piyasası Üst Kurulu’na bağlanmıştır. Bu Kanun ile üst kurulun adı Elektrik Piyasası iken, Enerji Piyasası Kurulu olarak değiştirilmiştir.

4646 Sayılı Kanundan önce, şehir içi doğal gaz dağıtımını 397 Sayılı KHK kapsamında belediye veya belediye şirketleri ile BOTAŞ tarafından yürütülmüş,

4646 Sayılı Kanunun yürürlüğe girip EPDK'nın doğal gazla ilgili yönetmelikleri hazırladığı Kanunun hazırlık döneminin sona ermesinden itibaren 2003 yılından başlayarak şehir içi dağıtım yapacak şirketler EPDK tarafından yapılan ihaleler ile belirlenmeye başlanmıştır.

4646 Sayılı Kanunun Geçici 3. maddesi ile Kanundan önce 397 Sayılı KHK kapsamında BOTAŞ, belediye veya belediye şirketlerince sürdürülen şehir içi dağıtımlarının özelleştirilmesi gündeme girmiştir.

Geçici 3. maddenin (a) fıkrası BOTAŞ'ın dağıtım faaliyetleri ile ilgilidir. Bu hüküm ile şehir içi doğal gaz dağıtım faaliyetlerinin BOTAŞ tarafından yapıldığı Bursa ve Eskişehir'deki, BURSAGAZ ve ESGAZ olarak anılan şehir içi doğal gaz dağıtım işletmelerinin özelleştirilmesi düzenlenmiştir. Bu özelleştirmeler, anılan Kanun Hükmü ve 4046 Sayılı Kanun kapsamında Özelleştirme İdaresi tarafından yapılan ihaleler sonucu yapılmıştır.

Geçici 3. maddenin (b) fıkrası ise şehir içi doğal gaz dağıtımının belediye veya belediye şirketlerince yapıldığı, İstanbul, Ankara ve İzmit şehirlerindeki doğal gaz dağıtımlarının özelleştirilmesini düzenlemeye yöneliktir.

Buna göre belediye veya şirketlerince işletilen dağıtım şebekeleri, Hazine garantili yurtdışı kredi borçlarının peşin veya vadesinde ödenmesinden itibaren üç yıl içerisinde, kamu hisselerinin en fazla % 20 kalacağı şekilde hisse devri yoluyla özelleştirilmesi öngörülmüştür. Bu konuda 25.05.2007 tarih ve 5669 Sayılı Kanun ile 3. maddeye (e) fıkrası eklenmiş, bununla özel olarak Ankara şehri içi doğal gaz dağıtımının özelleştirilmesi amaçlanmıştır.

25.05.2007 tarih ve 5669 Sayılı Kanun ile EGO Genel Müdürlüğü'ne ait doğal gaz işletmesine doğal gazla ilgili bölümlerinin ayrı bir şirkete dönüştürülmesi, bu şirketin kısa bir süre içinde özelleştirilmesi ve özelleştirme gelirleri ile BOTAŞ'a olan EGO borçlarının faizleri silinerek yalnızca anaparanın ödenmesi amacıyla Doğal Gaz Piyasası Kanunu'nda değişiklik yapılmıştır. Kanun ile özelleştirilecek kuruluşu satın alacak şirkete de 5.555 USD cent/m³ tahsil etme imkânı tanınmıştır.

Doğalgaz dağıtımından toplumdaki tüm bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda ve eşit bir şekilde yararlandırılmalarının sağlanması, sosyal devlet ilkesinin bir gereğidir. Bu yönüyle doğalgaz dağıtımını kamu hizmeti niteliğindedir ve bu hizmetin mahalli idarelerce yürütülmesi gerekmektedir. Anayasa'nın bu açık hükmüne karşın tüm kentsel kamu hizmetlerinin özelleştirilmesini ve piyasa faaliyeti haline dönüştürülmesini öngören Dünya Bankası ve IMF güdümlü uluslararası sermaye çevrelerince dayatılan serbestleştirme politikalarında ısrarcı olunmuş, yerel yönetimlere bağlı kamu kurumu niteliğindeki Kentsel Gaz

Dağıtım Kuruluşlarının özelleştirilmesi ve dağıtımın piyasa faaliyetine dönüştürülmesi sağlanmıştır.

Odamız, Doğal Gaz Piyasası Kanunu’nu, “Türkiye’nin Doğal Gaz Temin ve Tüketim Politikalarının Değerlendirilmesi” başlıklı rapor ve diğer çalışmalarında ayrıntılı bir şekilde irdeleyerek eleştirmiş, Kanunun amacının piyasanın serbestleştirilmesine yönelik olduğu belirtilerek sektördeki özelleştirmelere esastan karşı çıkmıştır. Yine aynı yasa yoluyla belediyelerin etkinliğinin azaltılması da tarafımızdan eleştirilmiştir.

Yıllardır uygulanan ithal doğalgaza dayalı dışa bağımlı enerji politikaları sonucu ülkemiz elektrik enerjisi üretiminde doğal gaza bağımlı hale gelmiş, özelleştirmelerden olan, üretimde “Yap İşlet Devret” ve “Yap İşlet” modelleri ve yüksek fiyatlı yüzde yüz alım garantili sözleşmelerle enerji maliyetleri sürekli artmıştır. Türkiye bugün elektriği en pahalıya tüketen ülkelerden biri haline gelmiştir. Yap-İşlet ve Yap-İşlet-Devret anlaşmalarındaki usulsüzlükler, özel şirketlere sağlanan milyarlarca dolarlık haksız kazançlar Sayıştay Raporlarına defalarca konu olmuştur.

Özelleştirmeler sonrasında özel sektör tarafından yapılacağı ifade edilen yenileme ve genişleme yatırımı harcamaları, beklentinin aksine önceki dönem ve yıllara göre artmış ve tarifeler yoluyla tüketiciye yansıtılmıştır.

Mevcut düzenlemelerde elektrik sektörünün yapısı serbestleştirme ve özelleştirmeler eşliğinde tam rekabete dayalı serbest piyasa olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda elektrik sektöründeki üretim, iletim, dağıtım ve satış ana faaliyetlerinin ayrıştırılıp, her birinin ayrı kurum/şirketler tarafından yerine getirilmesi nedeniyle her bir faaliyetin elektrik fiyatları artışına etkisinin olması gerekenden fazla olduğu belirtilmelidir. Elektrik üretim ve dağıtım şirketlerinin doğrudan ya da dolaylı olarak korunmaları ve yeni elektrik üretim tesislerine sınırsız izin verilmesi, korunması gereken şirketlerin sayısını artırmış ve bunun için yine elektrik fiyatlarının artırılması gündeme gelmiştir. Kontrolsüz ve hesapsız her yeni elektrik üretim tesisi bir süre sonra yeni elektrik zamlarına neden olmaktadır.

“Rasyonel işleyeceği” iddia edilen piyasa mekanizması sonucunda, hâlihazırda elektrik talebinin arz kapasitesinin gerisinde kalması ve planlama olmayışından ötürü özellikle fosil yakıt esaslı birçok santralın ölü yatırım olduğu, bu ölü yatırımların kredilerle yapıldığı, özel sektörün ödeyemediği kredi borçlarının şu veya bu şekilde yansıtılacağını görmezden gelen ve ayrıca “kapasite bedeli” adı altında bu irrasyonel yatırımlara destek çıkan enerji yönetiminin bilgisi ve becerisinin tartışmalı olduğu açıktır.

İthal kaynağa dayalı elektrik üretim politikaları adım adım terk edilmeden; serbestleştirme ve özelleştirmelerden vazgeçilmeden; yenilenebilir kaynaklara dayalı elektrik üretim altyapısı geliştirilmeden; toplum çıkarlarını esas alan kamusal planlamaya dayalı kurumsal üretim, iletim, dağıtım politikaları uygulanmadan ülke ve toplum aleyhine politika ve zamların sürdüğü ve süreceği gerçeği göz ardı edilmemelidir.

Oysa başta rüzgâr ve güneş olmak üzere ülkemizin yenilenebilir enerji kaynağı potansiyeli değerlendirilerek ithalat faturası ve maliyetler düşürülebilir. Ancak on yedi yıldır iktidarda olan siyasi kadroların yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik üretimi için belirledikleri hedef rakamlar ile bugünkü duruma ait veriler karşılaştırıldığında, yenilenebilir kaynakların yeterince değerlendirilmediği görülmektedir.

Nükleer Santral Konusu

Ülkemizde nükleer santral yapımı faaliyetleri elektrik üretmek amacı ile sunulmaktadır. Oysa bugün veya ileride başka kaynaklardan elde edilebilecek elektrik ile ihtiyacın karşılanamayacağı ve bu nedenle de nükleer santral yapmak zorunda kalındığı gibi bir durum olması gerekir. Çin, Hindistan ve benzeri bazı ülkelerin nükleer santral yapımındaki gerekçeleri budur. Ülkemizde ise böyle bir durum yoktur.

Diğer yandan nükleer santrallerin henüz çözülememiş sorunlara yol açtığı, insan hayatı ve çevre felaketi yaratma riski taşıması; bu santrallerde üretilecek enerjinin çok pahalı ve maliyetli olması; yatırım bedellerinin yüksekliği; başka ve yerli kaynaklardan da aynı elektriğin elde edilebileceği; dışa bağımlılığı artıracığı vb. nedenler gözetilince yanlış bir politika olduğu açıktır.

Nükleer santraller Türkiye'nin elektrik ihtiyacını karşılamak için gerekli değildir. Türkiye'nin mevcut ve inşa edilmekte olan elektrik üretim tesisleri önümüzdeki on beş yıl için gerekli elektriği sağlayacak kapasitededir. Daha sonraki yıllar için yeterli yenilenebilir yerli kaynaklar mevcuttur. Nükleer enerji santralleri yakıt açısından dışa bağımlılığı arttıracığından ülkenin elektrik güvenilirliğinin siyasal ayağında bir iyileşme de sağlamayacaktır. Nükleer santrallerden elde edilecek elektriğin satış fiyatı çok yüksek olduğundan ve bu santrallerden elde dilecek gelir yurtdışına gönderileceğinden ekonomik olarak Türkiye'yi dışa daha çok bağlayarak enerji güvenliliğinin ekonomik ayağına da zarar verecektir. Bu nedenlerle enerji güvenliğini azaltması söz konusudur.

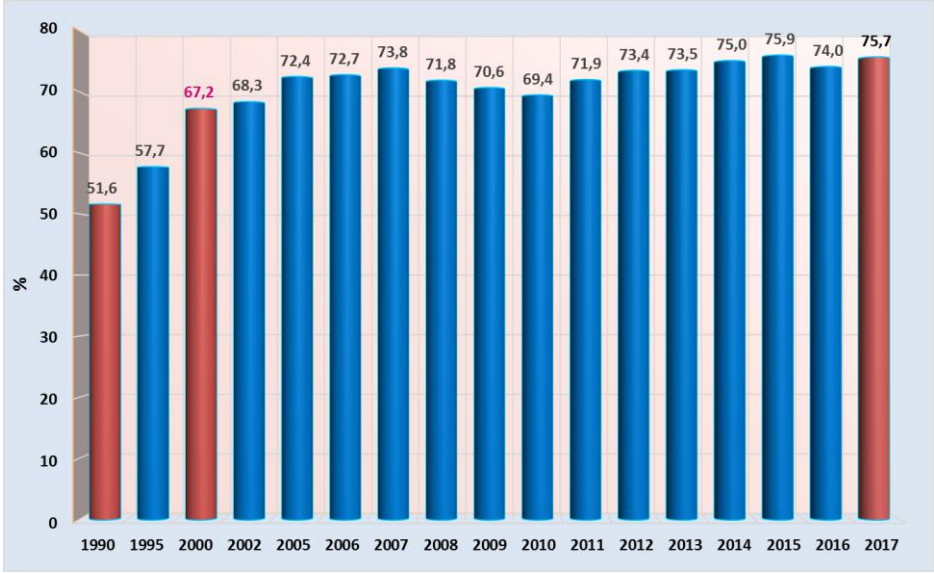
Ara Sonuç

Türkiye özellikle son dönemlerde enerji ihtiyacını esas olarak yeni enerji arzıyla karşılamaya çalışan, plansız, kamu işletmeciliğini tasfiye eden, özel sermaye çıkarlarını gözeten bir politika izlemektedir.

İletim ve dağıtımdaki kayıplar ve nihai sektörlerde yüzde 50'nin üzerine çıkabilen enerji tasarrufu imkânları değerlendirilmemiştir.

Enerji ihtiyacını karşılamak üzere genelde ithal enerji kaynağı kullanılmış, fosil kaynaklı ve ithalata dayalı yüksek maliyetli yatırımlar yapılmış, enerjideki dışa bağımlılık ciddi boyutlara ulaşmıştır. Türkiye'nin enerji ithalatı yüzde 75 (43 milyar dolar); yerli üretimin talebi karşılama oranı ise yüzde 25 civarındadır.

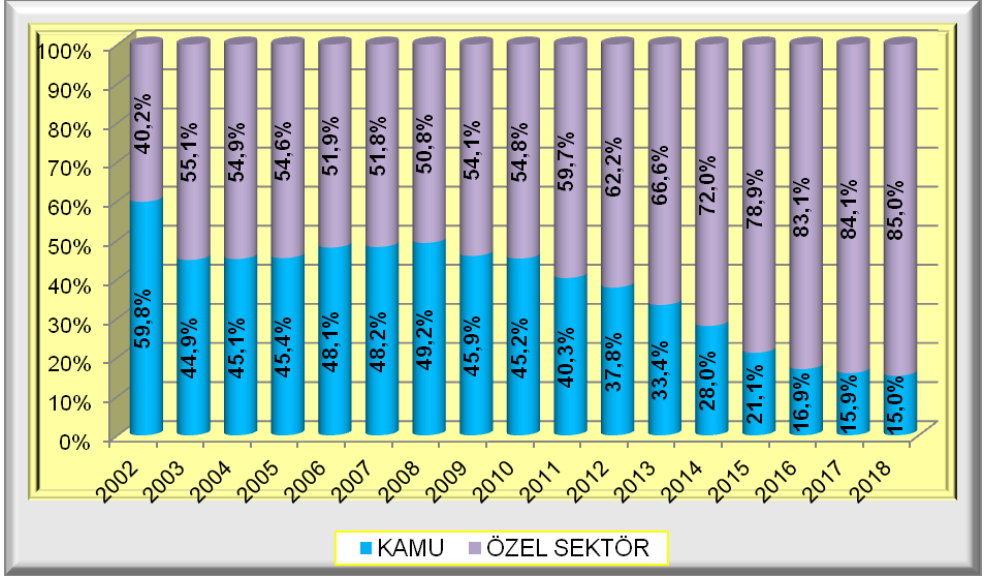
Türkiye Birincil Enerji Tüketiminde Dışa Bağımlılığın Artışı, 1990-2017 (%)

Kaynak: ETKB-EİGM, Son güncelleme 15.11.2018; Erişim tarihi 24.11.2018

Elektrik üretiminde kamu ve özel sektör payları 2002-2018 döneminde oldukça değişmiş; kamunun payı yüzde 59,8'den yüzde 15'e gerilemiş; özel sektörün payı ise yüzde 40'tan 84,8'e yükselmiştir.

Elektrik Üretiminde Kamu ve Özel Sektör Paylarının Gelişimi, 2002-2018

Kaynak: TEİAŞ

Finansal boyutta ise 2017 sonunda 637 milyon TL olan enerji sektörünün takipteki kredi miktarı, 2018 sonunda 6 milyar 322 milyon TL'ye yükselmiş; artış oranı yüzde 892 olmuştur.

Sektöre 2003-2018 döneminde 95 milyar dolarlık yatırım yapılmıştır. Yatırımlar için alınan kredilerin büyük kısmı döviz cinsindedir ve Aralık 2018 itibarıyla enerji şirketlerinin bankalara 34 milyar dolarlık kredi borcu bulunmaktadır. “Elektrik üretim ve dağıtım şirketlerinin yaklaşık 13 milyar dolarlık sorunlu kredi bakiyesinin 7,5 milyar doları yapılandırıldı. Yıl sonuna kadar 2,5 milyar dolarlık kredinin daha yapılandırılması için bankalar ve şirketler arasında mutabakatlar sağlandı. Böylece, enerji sektöründe 10 milyar dolarlık sorunlu kredi yapılandırılmış olacak. Öte yandan sektörün bankalara 47 milyar dolar kredi borcu bulunuyor.” (Cumhuriyet Gazetesi, 12.10.2019)

Kurulu gücün kaynaklara dağılımında fosil kaynaklar yüzde 53, yenilenebilir kaynaklar ise yüzde 47 oranındadır. Elektrik üretiminin kaynaklara dağılımında ise jeotermal, rüzgar ve güneş enerjisinin oranı da yüzde 13,3 düzeyindedir.

Gerek kaynaklarımızın yeterli düzeyde değerlendirilebilmesi, gerekse iklim değişikliği etkilerinin sınırlanması için enerji üretiminde öncelik ve ağırlık, fosil yakıtlara değil yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarına verilmelidir.

Enerji kaynaklarının çıkarılması, değerlendirilmesi, iletilmesi ve dağıtımının toplum çıkarlarını gözeterek kamusal bir planlama dâhilinde acilen yapılması gerekmektedir.

Planlama çalışmaları da kültür ve tabiat varlıklarını koruyan, çevresel ve sosyal etkileri itibarıyla sorunsuz, bireysel ve toplumsal haklara karşı saygılı, nükleer macera peşinde koşmayan, özelleştirme, taşeronlaştırma ve iş güvencesinden yoksun çalışma koşullarından arınmış, toplumsal yararı gözeterek ve yeniden etkin kamu varlığını öngören bir anlayışla yürütülmelidir.

Halkımız ve sanayimizi bunaltan enerji fiyatlarının sürekli artışından ancak böylece kurtulabiliriz.

Serbestleştirme ve Özelleştirmelere Karşı MMO'nun Mücadelesi

Odamız ülkemizin değişik bölgelerinde faaliyet gösteren

- **İstanbul'da Anadolu yakasını kapsayan bölgede faaliyet gösteren İstanbul Anadolu Yakası Elektrik Dağıtım AŞ,**
- İstanbul'da Avrupa yakasını kapsayan bölgede faaliyet gösteren Boğaziçi Elektrik Dağıtım AŞ
- İzmir, Manisa illerini kapsayan bölgede faaliyet gösteren Gediz Elektrik Dağıtım AŞ,
- Kırklareli, Edirne, Tekirdağ illerini kapsayan bölgede faaliyet gösteren Trakya Elektrik Dağıtım AŞ,
- Diyarbakır, Şanlıurfa, Mardin, Batman, Siirt, Şırnak illerini kapsayan bölgede faaliyet gösteren Dicle Elektrik Dağıtım AŞ,
- Adana, Mersin, Gaziantep, Kilis, Hatay, Osmaniye illerini kapsayan bölgede faaliyet gösteren Toroslar Elektrik Dağıtım AŞ

özelinde elektrik dağıtım özelleştirmeleri ile

- EGO ve Başkent Doğalgaz Dağıtım AŞ,

- İZGAZ/İzmit Gaz Dağıtım San. ve Tic. AŞ ve
- BOTAŞ mülkiyetindeki Baymina Santraline doğalgaz ileten Yüksek Basınç Hatlarının BOTAŞ'tan alarak Başkent Doğal Gaz Dağıtım AŞ'ye devrine karşı

davalar açmıştır.

Odamız bu raporun başında yer alan “TMMOB Makina Mühendisleri Odası'nın Özelleştirmelere Karşı Açtığı Davalar, İlgili Oda Raporları, Basın Açıklamaları ve Merkezi Etkinliklerin Sonuç Bildirilerinin Bazılarının Başlıkları” bölümünde belirtilen enerji raporları ve yaptığı çok sayıda açıklama ile enerji alanında yaşanan sorunların kökeninde serbestleştirme, özelleştirme, ticarileştirme ve kamu örgütlenmesinin parçalanarak yok edilmesine karşı çıkmış; fiyatların artmaması ve enerji darboğazıyla karşılaşmamak için kamusal planlama, kamusal üretim-dağıtım-denetim ve elektrik-doğalgaz-petrol alanlarında kurumsal tekleşme zorunluluğunu defalarca vurgulamıştır.

Raporlarımızda kamu hizmetlerinin geri kazanılması, özelleştirilen kamusal hizmetlerin yeniden kamu eliyle yerine getirilmesi doğrultusunda somut öneriler sıralanmıştır. Genel politikalar; olmazsa olmaz ölçüt olarak toplum yararı; şeffaflık, erişebilirlik, toplumsal denetim; doğal gaz, kömür ve kömür yakıtlı santraller, hidroelektrik, rüzgâr, jeotermal, güneş, biyoyakıtlar, yerel yönetimler, enerji projelerinin çevresel etkileri, enerji ekipmanlarının yerli üretimine yönelik politikalar başlıkları altında oldukça ayrıntılı teknik, ekonomik, sosyal ve kurumsal saptama ve öneriler raporlarımızda ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır.

ERDEMİR ÖZELLEŞTİRMESİ

Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları TAŞ (ERDEMİR) özelleştirmesi uzun bir süre ülke gündemine oturmuş, konu değişik platformlarda tartışılmış, özelleştirilmesi ile ilgili çok şeyler söylenmiştir.

Birçok stratejik özelleştirme eşliğinde ERDEMİR ile birlikte ülkenin sanayisi, savunması ve üretim kültürünün de satışı gerçekleşmiştir. Türkiye'nin sanayileşme ve kalkınmasının simgeleri arasında yer alan ERDEMİR, Odamızın açtığı davalara rağmen özelleştirilerek Ordu Yardımlaşma Kurumu-OYAK'a satılmıştır. ERDEMİR'deki kamu payının blok olarak satış suretiyle özelleştirilmesine ilişkin 4 Ekim 2005 tarihinde yapılan ihaleyi; 2.770.000.000 dolar bedelle en yüksek teklifi veren OYAK'ın kazandığı açıklanmış, bu ihale ÖYK Kararı ile de onaylanmıştır. İhalenin OYAK tarafından kazanılmış olması, ERDEMİR'deki kamu payının özelleştirilerek ortadan kaldırılması gerçeğini değiştirmemektedir. Çünkü özelleştirme uygulamalarının değerlendirilmesinde yerli-yabancı sermaye gibi aldattıcı ayrımlardan çok öncelikle ülke ve kamu çıkarlarının göz önüne alınması gerekmektedir.

ERDEMİR'in Kuruluşu

1938 yılında İkinci Sanayi Planı ile gündeme gelen ERDEMİR projesi, 1945 yılında İkinci Dünya Savaşının hemen ertesinde dönemin Başbakanının talimatıyla Şevket Süreyya Aydemir'in Ereğli'ye giderek at sırtında yer seçimi çalışmalarında bulunması ile sürmüştür, 1959 yılı başında Sanayi Bakanlığı'nda kurulan bir heyet ile ABD şirketi Koppers tarafından yapılabilirlik etüdü ile tesisi kuracak şirketin statüsü üzerinde çalışmalar başlatılmış ve aynı yıl raporlar hazırlanmıştır.

ERDEMİR, Türkiye'nin ithalat yoluyla karşılanan yassı haddelenmiş demir çelik ihtiyacını yurtiçinden karşılamak üzere özel girişimci statüsünde bir şirket olarak 28.02.1960 tarihli 7462 Sayılı Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları Türk Anonim Şirketi Kanunu ile kurulmuş ve 11.05.1960 tarihinde tescil edilmiştir. Kurucular arasında Türkiye İş Bankası, Türkiye Demir Çelik Genel Müdürlüğü, Sümerbank Genel Müdürlüğü ve Ankara Ticaret ve Sanayi Odası ile ABD Koppers Associates S.A. vardır.

Haziran 1961'de temeli atılan tesisler inşaat ve montaj çalışmalarından sonra 15.05.1965 tarihinde 470.000 ton/yıl sıvı çelik kapasite ile fiilen işletmeye alınmıştır.

ERDEMİR'in kuruluşundaki amacı herhangi bir üretim veya ticari kazanç elde etmek gibi dar bir çerçeveye sınırlamak mümkün değildir. ERDEMİR'in ülke sanayisinin bütününe sağladığı girdilerle doğrudan etkileyen ve destekleyen bir işlevi söz konusu idi.

ERDEMİR'in 7462 Sayılı özel kanunu, diğer ticaret şirketlerinden farklı olarak ERDEMİR'e özel bir statü sağlamıştır. Bu Kanun uyarınca ERDEMİR'in olası bir kâr eksikliğinin kuruluşundan itibaren 5 yıl süreyle Maliye Bakanlığı'na tamamlanması, istimlak edilen gayrimenkullerin ERDEMİR'e devredilebilmesi, bu devirlerin her türlü harç, resim ve vergiden muaf tutulması, makina ve teçhizat ithalatında vergi resim ve harçtan muaf tutulması ve diğer istisna ve muafiyetler, diğer ticaret şirketlerinden farklı ve özel bir statüsünün olduğunu ve güçlü kamu yararı bağını ortaya koymaktadır.

30.04.1987 tarih ve 54 Sayılı kararla özelleştirme programına alınan ERDEMİR, özelleştirme programına alınan ve yatırımları durdurulan ve hiçbir şekilde personel alımı yapılmayan, adeta yok olmaya terk edilen birçok KİT'in tersine özelleştirme programına alındıktan sonra da yatırımlarını yapmaya ve büyümeye devam etmiştir.

ERDEMİR kamunun elinde olduğu dönem içinde yarı özerk idari yapısı ve ulaştığı teknolojik konumu ile örnek bir model oluşturmuştur. ERDEMİR'in kapasitesi, kurulduğu tarihten özelleştirilene kadar yaklaşık 8 kat artmıştır. Tesis ulaştığı 5 milyon ton/yıl düzeyinde ham çelik üretim kapasitesi ile Türkiye'nin en büyük demir-çelik kuruluş ve tek entegre yassı çelik üreticisi idi. Teknolojisini yaptığı yatırımlarla geliştirmiş, ancak teknolojiyi sadece transfer etmiş, teknolojiyi üreten düzeye ulaşamamıştır.

ERDEMİR özellikle özelleştirme öncesi son yıllarda artan siyasi müdahalelerin etkisi altında kalmış; satış, satın alma ve yatırım politikalarında da çeşitli müdahaleler olmuştur.

ERDEMİR'in Özelleştirmesine Yönelik Odamızın Dikkat Çektiği Hususlar

Odamız, uluslararası tekellerin isteklerine cevap vermeye yönelik olarak gündeme gelen demir çelik ve madencilikten enerjiye, iletişimden ulaşım, eğitimden sağlığa, yerel yönetimlerden hizmet sektörlerine dek birçok alanın sermayeye sunulması talan edilmesini, sanayileşme ve bağımsızlıktan bir kez daha vazgeçilmesi olarak saptamıştır. Özelleştirmeler yerli ve yabancı sermayeye ulusal kaynakların aktarımı işlevli olarak yapılmaktadır.

Küreselleşme süreçleri eşliğinde özelleştirme, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomiyi ulusal-kamusal nitelik ve çıkarlardan arındırma ile eşanlamlıdır.

Özelleştirmeler bir yandan kamu mülkiyetinin ve işletme haklarının sermayeye devri ile gerçekleşirken diğer yandan kamu hizmetlerinin ticarileşmesi ve paralı hale getirilmesini hedeflemektedir. Odamız, kamusal alanın sermayeye devrini içeren bu uygulamalara karşı kamusal yararını ön plana alan kamu mülkiyetini, kamu işletmeciliğini ve kamusal hizmeti savunmaktadır. Bu, ulusal bağımsızlık ve sosyal hukuk devleti olmanın da bir gerekliliğidir.

Odamız, özelleştirmeler konusunda, “yerliye mi gitsin-yabancıya mı” vb. aldatıcı ikilemlerin, hatta “ucuza gitti-gitmesin” tartışmalarının da ötesinde, bu sürece yön veren emperyalizmin çıkarları doğrultusundaki küreselleşme ve neoliberal politikalar karşısında ülke çıkarlarımızı dikkate alınarak tutum belirlemiştir.

Odamız 2006 yılında yayınladığı Erdemir Gerçeği Oda Raporu, düzenlediği Demir Çelik Kongreleri, özelleştirmeye karşı açtığı davalar ve yaptığı açıklamalar ile kamusal sorumluluk ve görevlerini yerine getirmiştir.

Odamızın ERDEMİR’in özelleştirme sürecinde yaptığı saptamalardan bazıları şunlardır:

- Uluslararası finans kuruluşları ile Dünya Ticaret Örgütü ve Avrupa Birliği’ne (AB) verilen taahhütler sonucu böylesine verimli, ulusal ekonomi açısından anlamlı ve stratejik bir kuruluşun, üstelik kuruluş değerinin çok altında bir bedelle satışa çıkarılması ülkeyi satmakla eş anlamlıdır.
- Kamu tekelinin özel tekele dönüştürülmesi “rekabete, verimliliğe” ilişkin gerekçelerle izah edilemez. Özel tekellerin piyasayı bozan, fiyat istikrarına zarar veren etkileri bilinmektedir.
- Özelleştirme ile ERDEMİR’in elden çıkarılması, “küreselleşme” sloganı ile işe soyunan yerli tekellerin uluslararası tekellere teslimiyetine de katkıda bulunacaktır.
- Ülkemize “yol, yön, harita, ev ödevi” vs. sunanların kendilerinin yüksek gümrük duvarları oluşturmaları gerçek niyetlerini gözler öne sermektedir. Küreselleşme, serbestleştirme-özelleştirme ve neoliberal iktisadın

Ülkemizdeki savunucuları ulus-devlet çıkarlarına sürekli olarak yüklenirken, nedense gelişmiş ülkelerin esasen ulus-devlet eksenli emperyalist politikalarını görmezden gelmektedirler.

- AB bünyesinde elik üretim fazlalığı söz konusudur. AB sürecinde Birlik içinde elik üretim dengesinin kurulması için ülkemizdeki elik üretiminin azaltılması yönünde Birliğin bazı kısıtlamalar getirmesi söz konusu olacaktır. Devam etmekte olan Türkiye demir ve elik sanayiinin AB'ye uyum çalışmalarında özellikle sıcak haddeleme kapasitesine ve devlet teşviklerine kısıtlamalar getirilmektedir. Bu husus, ERDEMİR'in özelleştirilmesinin sakıncalarına işaret etmektedir.
- AB'nin geçmişte Avrupa Kömür elik Topluluğu (AKT) olarak kurulduğu unutulmamalıdır. Türkiye ile bu Topluluk arasında yapılan Serbest Ticaret Anlaşması uyarınca Türkiye demir-elik sektörünün yeniden yapılandırılmasının AB Genişleme Strateji Raporu, Türkiye İlerleme Raporu ve Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesi'nde gündemde tutulduğu ve bunun yakın dönemde Türkiye üzerinde bir baskı unsuru olarak kullanıldığı bilinmektedir.
- Ülkemizde zaman zaman çeşitli sübvansiyonlar, kredi alımlarında Hazine garantisi, navlun ve çeşitli vergilerde indirimler yapılarak elik sektörüne devlet desteği verilmekle birlikte uluslararası bağlamda aleyhte gelişmeler vardır ve bu açıdan Türkiye'nin durumu kaygı vericidir. Zira bizim gibi geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelere kamu işletmeciliğinin tasfiye edilmesini ve ulusal ekonominin korunmamasını dayatan ülkeler kendi ülkelerinin sanayi sektörlerine kiskanılıkla sahip çıkmaktadır. Japonya, Rusya ve G. Kore'den yapılan ithalatlar nedeniyle Kuzey Amerika'da elik fiyatları düşünce, Amerikan elik şirketleri rahatsız olmuş ve 5 Mart 2002'de ABD, 10 elik ürününün ithalatında gümrük vergilerini % 8'den % 30'a yükseltme kararı almıştır. Aynı şekilde AB, elik sanayisini korumak amacıyla 28 Mart 2002 tarihi itibariyle 15 demir-elik ürünü ithalatında Genel Tarife Kotası uygulamasına geçmiştir Gümrük Birliği Anlaşması ile Türkiye'nin de bu uygulama kapsamında tutulması, ülkemiz aleyhine olan bir diğer husustur.
- Dünya demir-elik piyasası istikrarlı olmayıp, üretici konumdaki birkaç dev uluslararası şirketin spekulasyonu ve yönlendirmesi ile iniş-ıkışlar göstermektedir. Özelleştirme sonucu ERDEMİR'e sahip olan "yerli şirket", dünyadaki oluşumun tersine bir yapı gösteren Türkiye'nin yassı mamul/uzun

mamul üretim dengesi nedeniyle, özellikle kriz dönemlerinde uluslararası piyasaya direnemeyecek, üretimi kısıp, şirketi küçültebilecek ve bundan dolayı da ülke kayba uğrayacaktır.

- 2002 yılında, ARCELOR'un oluşmasıyla hız kazanan demir çelik sektöründeki konsolidasyon eğiliminin son örneği LNM, ISPAT ve ISG'nin birleşmesiyle ortaya çıkan MITTAL STEEL'de gözlenmiştir. MITTAL STEEL'in oluşumundan sonra uluslararası çelik üreticileri piyasalarda daha büyük ve daha güçlü bir oyuncu olabilmek için birleşmelere ağırlık vermeye başlamışlardır. Söz konusu eğilimin bir parçası olarak, MITTAL STEEL, ARCELOR, CORUS ve SEVERSTAL gibi uluslararası çelik devleri, yüksek kârlılık ve Orta Doğu pazarlarına yakınlık avantajına sahip olan ERDEMİR ile ilgilenmişlerdir. Türkiye'nin Avrupa ülkeleri ile ilişkileri, ERDEMİR'in stratejik konumu ve Türkiye'nin otomotiv, beyaz eşya ve inşaat alanlarındaki gelişmesi bu ilgiyi artırmıştır.
- ERDEMİR'in savunma sanayiine yönelik namlu, zırlı çelik vd. üretimi ve gemi inşa sacları üretimine yönelik yatırımları ile savunma ve gemi sanayisi için taşıdığı önem tartışılmaz. Aynı şekilde Türkiye'nin enerji, doğalgaz ve petrol ulaşım hatları üzerinde oynamaya başladığı rol ve bu hatlara yönelik malzeme ve boru tedariki ERDEMİR'e ayrıca bir önem kazandırmaktadır.
- İhale sürecinde ERDEMİR'in taliplileri arasında ARCELOR, US. STEEL, CORUS, NOVOLİPETSK gibi şirketler vardı. ERDEMİR, 2004 yılında bu şirketlere göre daha iyi performans sergilemiştir. Bu şirketler ile ERDEMİR'in 2004 yılı konsolide net kâr marjları karşılaştırıldığında ERDEMİR'in net kâr marjının % 19,0, ARCELOR'un % 3,9, US STEEL'in % 4,2, CORUS'un % 1,2, olduğu görülmektedir. ERDEMİR bu şirketlere göre net kâr marjında minimum 4,5 ile maksimum 15 kat arası daha fazla kâr sağlamıştır.
- Özelleştirme ihalesini kazanan OYAK ile ARCELOR ortaklığı Odamızın açtığı davaların da etkisiyle geri çekilmiş olsa da bunun hileli bir geri çekme olduğu ve uluslararası ortaklık girişimlerinin sürebileceği basına yansıyan bilgilerle görülmüştür.
- ERDEMİR savunma sanayiinin ve kalkınmanın en önemli girdisi olan demir-çelik gibi stratejik bir ürünü üretmektedir. Romanya'dan Hindistan'a kadar olan bölgede ERDEMİR'den daha güçlü bir yapıya sahip bir demir-çelik üretim şirketi yoktur.

- ERDEMİR özellikle bütün yatay ve dikey entegrasyonlarını tamamlayarak bölgesel bir güç ve dünya çapında bir kuruluş haline gelmiştir.
- Dünyada demir çelik üretimi geleneksel üretim teknolojileri olarak değerlendiriliyorsa da otomotivden yapı sektörüne, elektronikten savunma sanayi teknolojisine kadar birçok sektörün ihtiyaç duyduğu stratejik bir ürün özelliğine sahip yassı çelik ürünler bu sektör tarafından üretilmektedir. Bu açıdan ülkelerin gelişmişlikleri ve gücü, demir-çelik sektörlerinin gelişmişliği ve gücü ile de ilişkilidir.
- ERDEMİR'e sahip olan, yassı mamul kullanan sektörlerin yatırım ve gelişme eğilimlerinde de belirleyici olabilecektir.
- Her ne kadar dünyadaki çelik kullanımı verimlilik, etkinlik, esneklik gibi şartlardan dolayı azalma eğilimi ve inşaatlar ile araba ve beyaz eşya gibi ürünlerde daha az çelik kullanma vb. gelişmeler nedeniyle gelecekte kişi başına düşen çelik tüketimi kısmen azalacak olsa da gelişmiş ülkelerin çelik tüketim değerinin (kişi başına 400 kg) tutturulması veya en azından o değerlere yaklaşılması gerekmektedir. Türkiye nüfusunun 2025 yılında 90 milyona ulaşacağı hesaplanmaktadır. Kişi başına çelik üretiminde AB ülkelerinin düzeyine ulaşılabilmesi için yassı mamul üretiminin 18 milyon ton/yıl, toplam çelik üretiminin de 36 milyon ton/yıl, değerine yaklaşılması gerekmektedir. Bu, ülkemizin ERDEMİR kapasitesinde daha birçok tesise ihtiyacı olacağı anlamına gelmektedir.
- ERDEMİR sektörteki ortalama performansın üzerine çıkmış ve gelirin önemli bir kısmını yatırıma dönüştürmek zorunda olduğundan dolayı istihdam ve yatırım politikalarındaki artıları ile birlikte uluslararası düzeyde rekabet edebilecek bir niteliğe sahiptir.
- ERDEMİR'in yassı çelik üretiminde tekel niteliğinde olması özelleştirilmesini bir kez daha sakıncalı hale getirmiştir. Yassı çelik gereksinimi her yıl artış gösteren Türkiye'nin tek yassı çelik üretim tesisi olan ERDEMİR'in satılmasıyla ülkemizin ithalata yönelmesi ve dışa bağımlı hale gelmesi olasıdır.
- ERDEMİR, özellikle özelleştirme sürecinde İSDEMİR'i, ÇELBOR'u, DİV-HAN'ı da bünyesine katarak yassı çelik üretiminde mevcut olan tekel konumunu daha da güçlendirmiştir. Böyle bir tekelin özel kesimin elinde olmaması gerekir.

- Özelleştirmeye ERDEMİR’i satın alana İSDEMİR bedelsiz olarak sunulmaktadır. Oysa İSDEMİR özel koşullarla; ulusal yassı ürün ihtiyacını karşılamak üzere yapılacak olan yatırım, dönüşüm ve iyileştirme projesi kapsamında ERDEMİR’e devredilmiştir.
- Kamu işletmeciliğinin çökertildiği bir ortamda dahi ERDEMİR büyük bir gelişme içindedir. 500 en büyük kuruluş içinde ERDEMİR kârda, üstelik “özel sektör” kategorisindeki kârda birinci gelmektedir. 2005 yılı itibarıyla ERDEMİR’in yatırımları 493 milyon dolar, İSDEMİR’in 610 milyon dolar, toplam olarak 1 milyar 103 milyon dolardır. Önümüzdeki yıllara ilişkin planlanan yatırım hedefleriyle ERDEMİR’in Avrupa’nın önde gelen kuruluşları arasında yer alması mümkün olacaktır. 2009’a kadar tamamlanacak toplam 38 proje için takriben 2 milyar dolar harcanacaktır. Yani yaklaşık satış bedeli kadar.
- ERDEMİR’in kurulduğu yıldan bu yana ülkeye 10 milyar dolarlık katma değer sağladığı yöneticileri tarafından açıklanmıştır. Bu büyüklükte katma değer yaratan bir kuruluşa artık kamunun ihtiyacının olmadığı söylemek mümkün değildir.
- ERDEMİR gibi bir şirketin özelleştirildiği dönemdeki kuruluş maliyeti 10 milyar dolar olarak düşünülüyordu. Bu değerdeki bir kuruluşun % 51’i 2,9 milyar dolar civarında olan borsa değerine yakın bir fiyattan satılması her zaman tartışılacaktır.
- ERDEMİR özelleştirmesi gelirinin, batık bankalarda sadece birkaç kişinin aldığı ancak geri ödemediği kredi büyüklüğünde olması düşündürücüdür.
- ERDEMİR’in elinde ülkemizdeki en büyük yükleme kapasitesine sahip Ereğli, İskenderun ve Yarımca Limanları bulunmaktadır. Üç büyük limanı elinde bulunduran bir şirketin konumunun ülke ekonomisi üzerinde ayrı bir yeri ve önemi vardır. Karadeniz Marmara ve Akdeniz’de yer alan bu limanlar bölgelerinin en önemli yükleme boşaltma limanları arasındadır.
- ERDEMİR, Zonguldak Taş Kömürü Havzası içinde bulunmaktadır. ERDEMİR, Havzadaki 1,1 milyar tonluk metalürjik taş kömürü rezervlerinin ulusal ekonomi açısından en uygun şekilde değerlendirilebilmesi ve havzada madencilğe dayalı istihdamın artarak devam edebilmesi açısından da önem taşımaktadır.

- ERDEMİR, ulusal önemi yanı sıra aynı zamanda devletin görevini yüklenmiş bir bölgesel kalkınma ve istihdam projesidir.
- Hisselerinin el değişiminden sonra yönetim kurulunda üretimi kısıtlayacak veya yapılacak yatırımları durduracak kararları belli bir süreyle veto yetkisine sahip bulunmak için 20 adet “altın hissenin” Özelleştirme İdaresi Başkanlığı’nın elinde kalacağı açıklanmış bulunmasına karşın, bu veto yetkisinin belli bir tarihten sonra değerini yitireceği ve yitirdiği açıktır. “Altın hisse” uygulamasının özelleştirmelere geçit vermek için kullanılan bir aldatmaca olduğu bilinmektedir.
- ERDEMİR yoğun bir şekilde yerli otomotiv, beyaz eşya ve diğer ağır sanayi kollarımıza uzun vadeli ürün girdisi yaparak yerli sanayinin gelişmesi ve KOBİ’lere katkılar sağlamaktadır. Örneğin sanayiciye faizsiz ve vadeli ürün satışı yapmıştır. Bu, ERDEMİR’den ürün alıp yurtiçinde işleyip ihraç edecekler için getirilen bir uygulamadır. ERDEMİR’den ürün alan bu firmalar dünya pazarına henüz yeni girmiş sektörlerde idiler. İç piyasadaki vadeli hammadde alımı, risksiz hammadde temini, kaliteli ve güvenli sacı iç piyasadan temin etmek önemli bir avantajken, ERDEMİR’in özelleştirilmesi sonrasında oluşacak pazarlama politikasının eskisi gibi olamayacağı açıktır.
- ERDEMİR sahip olduğu bilgi birikimini ulusal sanayinin her kuruluşu ile gerektiğinde ve karşılık beklemeden paylaşmış, kamusal anlayış ile hareket etmiş bir kuruluştur. Bilginin başat faktör olduğu düşünüldüğünde özelleştirme sonrasında, ERDEMİR’in girdi katkısı sağladığı sanayilerin bilgiye yine kolay ve ucuz bir şekilde ulaşamayacağı bellidir. ERDEMİR’de yürütülen birçok mühendislik projesi ve çeşitli Ar-Ge çalışmalarından ülkenin diğer sektörleri bugünkü gibi kolay yararlanamayacaklardır.
- Kendine yetmenin ötesinde, teknolojik gelişmeleri yakından takip ederek devlete yük olmaksızın yatırımlarını yapan, yetişmiş insan gücü kaynağı ülke ortalamasının üstünde olan, kâr eden ve ülke ihtiyacının ancak yarısını karşılayabilen, yani pazar sorunu olamayan bir şirketin hisselerini satmanın savunulacak bir yanı yoktur.
- Özelleştirme sonrası şirketlerde kârlılıkta önemli bir yer tutan satın alma işlemi merkezileştirilecektir. Cevher, kömür, kok, slab, merdane gibi maliyetlerde önemli yer tutan kalemler, satın alan şirket merkezi tarafından belirlenecektir. Doğal gibi görünen bu uygulama ile satın alan şirket kâr transferi yapacaktır. Kendisinin veya ortak olduğu şirketlerden alımların

yapılmasını sağlayacak, böylece özel kâr amacı kamu yararının önüne geçecektir.

- Özelleştirme sonucu Türkiye büyük bir değer ve vergi kaybına uğrayacaktır.
- Özelleştirme sonrası, Divriği’de cevher üretilmesi, zenginleştirilmesi, pelet üretimi, havzadan alınan kömürün harmanında kullanılması gibi ülke kaynaklarının değerlendirilmesine yönelik girişimlerden vazgeçilmesi söz konusu olabilecektir.
- Mühendislik hizmetleri, fizibilite çalışmaları, Ar-Ge faaliyetleri merkezileştirilecek, çekirdek bir kadronun kalması sağlansa bile merkezde kalan kadro yalnızca uygulayıcı olacaktır.
- Satış ve pazarlama konusunda ise merkezi yönetimin yeni kâr güdülerine bağlı olarak yerli sanayiye satış politikasında değişiklik yaratacak ve taşımacıliktan orta ölçekli üreticiye kadar birçok yerli kuruluş olumsuz yönde etkilenecektir. Zira ERDEMİR demir cevheri ve demir-çelik ürünlerinin taşınmasında ülke taşımacılık sektörüne damgasını vurmuştur.
- Özelleştirme sonrası grup içerisinde yer alan personel sayısının azaltılması söz konusu olabilecektir. Her ne kadar belirli bir süre istihdam ve yatırım garantisi satış koşulları içerisinde yer alsa bile orta ve uzun vadede personel sayısında azaltma olasılığı çok yüksektir.
- Yarı kamu şirketi niteliğindeki ERDEMİR’de çalışan personele ödenen ücret ve sosyal haklar ülke standartlarının üzerindedir. Bu olumlu durum özelleştirme sonrasında sürdürülmeyecektir.
- Belirlenen çevre amaç ve hedefleri doğrultusunda İSO 14001 çevre yönetim standartlarına uygun bir çevre yönetim sistemi uygulayıp, bunun sürekliliği ve gelişmesini sağlayarak, tüm faaliyetlerini bu kapsamda geliştiren ve diğer kuruluşlara örnek oluşturan başka bir kurum mevcut değildir. Bunun en önde gelen nedeni ERDEMİR’deki kamu hisseleri ile kamu ve toplum çıkarlarının esas alınmasıdır.
- Önceki yıllarda ülke sanayisini kuran KİT’lerin görevini ERDEMİR kendi alanında sürdürmüştür. Özelleştirme ile bir eğitim yuvası, bir kültür, bir ekol yok olacaktır.

- ERDEMİR 1994'ten itibaren özelleştirme programı kapsamına girmesinin ardından daha önce var olan kısmi özerk yapısından uzaklaşmış ve partizan müdahalelere daha açık olmuştur. Özellikle yakın geçmişte ERDEMİR ve İSDEMİR'de siyasi iktidarların doğrudan müdahaleleri olmuştur. 2003 yılı başında ilk aşamada 300'e yakın çalışan zorunlu olarak erken emekli edilerek işten çıkarılmış, yerlerine siyasi iktidara yakın kadrolar atanmıştır. Özellikle yönetim kademesindeki çalışanların yaklaşık % 80'i iktidara yakın kadrolarla değiştirilmiş ve dışarıdan alımlar olmuştur.

Odamızın Hukuk Mücadelesi

ERDEMİR özelleştirmesi sürecinde TMMOB Makina Mühendisleri Odası'nın açtığı davalarla ilgili özet bilgiler şöyledir:

- ERDEMİR sermayesindeki % 46.12 oranındaki kamu hissesinin, 4 Ekim 2005 tarihinde yapılan ihale ile blok satışına izin veren Rekabet Kurulu Kararı'nın iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle açılan davada Danıştay 13. Dairesi'nce, Kanun'da öngörülen usule aykırı olarak 7 kişi yerine 8 kişinin katılımıyla alındığı gerekçesiyle, Rekabet Kurulu'nun devir işlemine izin verdiği dava konusu Kararı'nın önce yürütmesinin durdurulmasına daha sonra da iptaline karar verilmiştir.
- ERDEMİR sermayesinin % 46,12 oranındaki kamu hissesinin, 4 Ekim 2005 tarihinde yapılan ihale ile blok satışına onay veren, 06.12.2005 tarih ve 26015 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, 01.12.2005 tarih ve 2005/140 Sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı'nın iptali istemiyle açılan davada; bu onay Kararı'nın dayanağı olan Rekabet Kurulu izin Kararı'nın yürütmesinin durdurulmuş olduğu gerekçesiyle, ihale yoluyla satışa onay veren Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı'nın da yürütmesi durdurulmuştur. Bu Karara karşı Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nca yapılan itiraz da reddedilmiş olup, dava bir süre devam etmiştir.
- ERDEMİR hisselerini devralan Ataer Holding AŞ'nin % 46,12 oranındaki hissesinin Arcelor S.A'ya devrinin uygunluğuna ilişkin Özelleştirme Yüksek Kurulu'nca verilen Karar'ın iptali istemiyle Danıştay nezdinde açılan davada Danıştay 13. Dairesi'nce, söz konusu hisselerin Arcelor S.A.'ya devrinden vazgeçilmesi ve ERDEMİR'in sermayesindeki % 46,12 oranındaki kamu hissesinin Ataer Holding A.S ile davalı İdare arasında imzalanan Hisse Devir Sözleşmesi ile devredilmesi nedeniyle dava konusu işlemin yürütülmesinin

durdurulması konusunda bu aşamada karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiş olup, dava bir süre devam etmiştir.

- ERDEMİR sermayesindeki % 46,12 oranındaki kamu hissesinin ve Kalkınma Bankası'nın yüzde 3,81 oranındaki hissesinin özelleştirme yoluyla satışına izin veren Rekabet Kurulu Kararı'nın, Kanun'da öngörülen usule aykırı olarak 7 kişi yerine 8 kişinin katılımıyla alındığı gerekçesiyle, Danıştay 13. Dairesi tarafından verilen yürütmenin durdurulması kararı üzerine, Rekabet Kurulu tarafından yeniden yapılan değerlendirme sonucunda; "...ERDEMİR'in OYAK tarafından devralınması işleminin, ilgili ürün pazarında 4054 Sayılı Kanunun 7. maddesi kapsamında hâkim durum yaratılması veya mevcut hâkim durumun güçlendirilmesi ve böylece rekabetin olumsuz yönde etkilenmesi sonucunu doğurmayacağına ve devir işlemine izin verilmesinde sakınca bulunmadığına..." ilişkin olarak, 15.09.2006 tarih ve 06-64/882-254 Sayılı toplantısında aldığı ikinci izin Kararı'nın, yapılacak yargılama sonucunda iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle dava açılan davada, Danıştay 13. Dairesi tarafından yürütmenin durdurulması isteminin reddine karar verilmiştir. Bu karar üzerine Oda tarafından itiraz yoluna gidilmesine karşın, bu itiraz da Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nca reddedilmiştir.

Özelleştirme Sonrası

Çelik Üreticisi 15 AB üyesi ülke arasında 8. sırada, dünyada 48. sırada yer alan, 2004 yılını rekor üretimle kapatan ve 2003 yılındaki 4,9 milyon tonluk üretim kapasitesi ile dünyanın sayılı büyük çelik üreticisi gruplarından biri konumuna erişen ERDEMİR 2008 yılının ilk 9 ayında 1,5 milyar dolar kâr etmişken, 2008'in son üç ayında 1,3 milyar dolar zarar etmiş ve yıllık kâr toplamda 211 milyon TL'ye düşmüştür.

"Kriz fırsatçılığı" ile işten çıkarmalar başlamıştır. İşten çıkarmaya ortam hazırlama planları 2008 krizinin fırsatçılığı eşliğinde yürürlüğe konulmuştur. "Fabrika durur, kapısına kilit vururuz" diyenler, sözde "ERDEMİR'İ zarardan kurtaracak" senaryolarla "gönüllü emeklilik" görünümü altında 3 ila 5 yıllık çalışanları bile işten atmaya çalışmıştır. İşletmenin özelleştirme kararı ile başlayan devasa zararı ve kötü yönetimin faturası çalışanlara çıkarılmıştır. Odamızın Ereğli İlçe Temsilcisinin de bulunduğu bir grup çalışanın işten atılması ve emekli edilmesinin ardından ERDEMİR yönetimi, 16 Mart 2009 tarihinde tüm müdürleri çağırarak 250 kişilik işten atılacakların listesini vermiş

ve “personel gönüllü olarak işten ayrılmaz ise işten atacaklarını ve bundan sonra hiçbir OYAK şirketinde işe giremeyecekleri” tehdidini dile getirmiştir. Ayrıca askerliğini yapmamış olan personele ek tazminat talebinde bulunmadan işten ayrılmak için dilekçe vermeleri yönünde telkinde bulunulmuştur. Özelleştirmenin hemen sonrasında 250 kişinin işine son verilmiştir.

İki yıllık dönemde kademe kademe yapılan işten atmalar ve emekliliklerin ardından siyasi iktidara yakın 2 binin üzerinde kişi işe alınmıştır. Yatırımlar aşamasında iktidara yakın gruplar kayırılmış, “Kurumsal Sosyal Sorumluluk” adı altında hesapsız, kontrolsüz şekilde yöredeki siyasi hedeflere yönelik olarak harcamalar yapılmıştır. Daha önce hiçbir hükümet döneminde yaşanmayan hızlı Kuran okuma yarışmaları, kutlu doğum günleri kutlamaları, halka iftar yemekleri, vb. etkinlikler düzenlenmiştir. Demokrat, çağdaş çalışanlar yönetim kademelerinden alınıp alt düzey görevlere atanmış, yükselmeyi hak edenler dikkate alınmamış, işten çıkarmalar yaşanmıştır.

Özelleştirildiği dönemde toplam 7.350 çalışanı bulunan ERDEMİR’de bugün, OYAK Maden Metalürji Grubu 2018 Faaliyet Raporu’na göre 4 bin 161’i saat ücretli, bin 683’ü aylık ücretli olmak üzere toplam 5 bin 844 çalışan bulunmaktadır.

TÜRK TELEKOM ÖZELLEŞTİRMESİ VE ODAMIZIN TUTUMU

1990'lı yılların başında ABD Başkan Yardımcısı Al Gore, "Eskiden bir ülkenin limanlarına sahip olunarak ona hükmedilebildiğini, şimdi ise iletişim altyapısına sahip olunarak hükmedilebileceğini" söylemişti. Bu sözler, özel olarak Türk Telekom'un (TT) özelleştirilmesi, genel olarak da telekomünikasyon sektöründe yabancı egemenliğinin oluşmasıyla birlikte düşünüldüğünde, Türkiye aleyhine olağanüstü ağır sonuçların oluşacağını öngörmek mümkündür.

Telekomünikasyon alanı üç ana bölüme ayrılmaktadır: Telekomünikasyon cihazları üretimi, katma değerli hizmetler ve temel telekomünikasyon hizmetleri. Bu bölümleri özelleştirme açısından incelediğimizde öncelikle telekomünikasyon cihazları üretimi alanının özelleştirildiğini görüyoruz. Katma değerli hizmetler alanında en önemli parçalar olan GSM hizmetleri ve internet alanları ise serbestleştirilmiştir.

Özelleştirme çerçevesinde tartışılanlar temel hizmetler ve bunların altyapısının özelleştirilmesidir. PTT'nin parçalanmasından doğan TT'nin en önemli özelliklerinden biri, dünyanın en büyük 13. şebekesine sahip olmasıydı. TT'nin yeniden kuruluş maliyeti 200 milyar dolara ulaşmaktadır. Aynı TT, önceki haliyle sektörün tam liberalleşmesine ve fiyat düşmesine engel konumda idi.

850 işyeri, 3 bin bayisi, 3,5 milyon km'yi bulan bakır kablo şebekesi, 100 bin km F/O kablo, Haziran 2004 itibarıyla 19 milyon sabit hat abonesi ve 21 milyon sabit hat kapasitesi, ADSL ağı (network) 500 bin .000, sayısallaşma oranı % 100, sabit hat penetrasyonu % 26 gibi yüksek bir değerde olan TT'nin, mobil telefon pazarında % 15 piyasa payına karşılık gelen yaklaşık 5 milyon aboneye sahip AVEA'da da % 40 hissesi bulunmaktaydı. .

TT'nin de içinde yer aldığı kamu işletmeciliği, kamu maliyesine 2003'te 18 katrilyon, 2004'te 20,4 katrilyon net faktör geliri aktardı. TT yılda 2,3 katrilyonluk kar transferi ile bu toplamın % 10'undan fazlasını aktarıyordu. TÜPRAŞ ise bir yıl içindeki vergi ve fonların % 20'sini,

TT, 2004 yılı Kurumlar Vergisi rekortmenidir. Kurumlar Vergisinde ilk 20 içinde kamu şirketleri 10, ilk 100'de ise 24 kuruluş ile önemli bir yer tutmaktaydılar. Kamu işletmesi sayısı çok az olmasına rağmen Kurumlar Vergisinin % 53'ünü bu kuruluşlar ödemekteydiler. Ancak özelleştirmelerin gerçekleşmesi ile birlikte kamu maliyesine aktarımdaki gerilemenin bütçe dengesini olumsuz yönde etkilediği açıktır. Özelleştirme sonucunda malzeme ve teçhizatla yurtdışına yönelineceğinden yaşanacak olan Kurumlar Vergisi kaybı;

TT'ye yerli teçhizat satan yerli sanayi ve kablo firmalarının en hafif deyimle etkilenmesi; personel nakilleriyle Hazine'ye 1 milyar dolara yakın külfet yüklenmesi; özelleştirmeyi kazanan tarafın özelleştirme fonlarından yararlanması yoluyla oluşacak kayıp toplamı yılda 3,5 milyar dolara civarındadır. Türk Telekom özelleştirmesinin üzerinden birkaç yıl geçmeden hileli zam gibi kamu zararına uygulamalar da görülmüştür. Kamu hizmetini yok sayan özel bir tekel yaratılmıştır. Ne kablolu TV ne de Telekom'un altyapısını kullanan diğer işletmecilerin Türk Telekom karsısında seçenek oluşturmadığı ise ortadadır.

Özelleştirme kararına karşı açılan davalardan biri de Türk Telekom'un yüzde 55 oranındaki hissesinin blok satışına ilişkin 1 Temmuz 2005 tarihli Karar'ın iptali istemiyle Danıştay'da açılan davadır. Ancak 9 Temmuz 2007 tarihinde davayı esaslan sonuçlandıran Danıştay 13. Dairesi, Türk Telekom'un özelleştirilmesi kararının iptal istemini oy birliğiyle reddetmiştir. Ancak Danıştay'ın verdiği ret kararı hukuki süreci sonlandırmamıştır. Yargı çeşitli hukuka aykırılık noktalarında kararlar vermesine rağmen kılıfına uydurulmuş işlemler yapılmış, zamanla yargının yetkisi daraltılmış ve kimi zaman da hedef tahtası haline getirilmiştir.

Türk Telekom'un özelleştirilmesi açıkça kamu yararına aykırıdır. Türk Telekom'un OGER firmasına devrinin üzerinden geçen süreçte kamunun zararına uygulamaları belgelenmiştir.

Özelleştirme her yurttaşın ulaşabilmesi gereken ve kamusal bir hak olan haberleşme hakkına indirilmiş bir darbe olmuştur. Nitekim Türk Telekom, ev abonelerinin yoğun kullandığı hatlarda ve şehir içi görüşmelerde yüksek oranlarda zam yapmıştır.

Türk Telekom'un özel tekele dönüştürülmesiyle birlikte Türkiye, telekomünikasyon alanındaki tüm iddiasını kaybetmiştir. Kurumu işleten firma kurum için yatırım yapmamıştır.

Kamu milyarlarca dolarlık gelirden mahrum bırakılmış; bu kaynak ABD'nin Ortadoğu'daki gözdelelerinden Lübnanlı Hariri ailesinin sahibi olduğu Saudi OGER firmasına (onun Türkiye'de kurduğu OTAŞ'a) aktarılmıştır. Kamu çalışanları adeta yabancı özel tekele kiraya verilmiştir. Nitelikli birçok eleman kurumdan ayrılmak zorunda bırakılmış, birçok insanın işine son verilmiştir. Türk Telekom'un devrinden ülkenin stratejik çıkarları, halkımız ve çalışanlar lehine hiçbir şey yoktur. Bu devirden tek kazanan OGER firması olmuştur.

Kamu çalışanları adeta özel tekele kiraya verilmiştir. Nitelikli birçok eleman kurumdan ayrılmak zorunda bırakılmış, birçok insanın işine son verilmiştir.

Hafta sonu tatilleri ve hafta içi çalışma süreleri konusunda esnek çalışma koşullarını egemen kılmak isteyen OGER, özelleştirmenin amaçlarından biri olan emeklilik yoluyla istihdamın azaltılması, yeni işe başlayanlarda asgari ücretin esas alınması gibi uygulamalar ve düşük ücretlerle özelleştirme soygununa yeni halkalar eklemiştir.

AKP iktidarının 2005'te "bir başarı öyküsü" olarak sunduğu ve Türkiye'nin en büyük özelleştirmelerinin başında gelen TT özelleştirmesi 2018 yılında tam bir hüsrarla sonuçlandı ve Türk Telekom'u alan şirket bankalara kredi borcunu yüksek kârlarına rağmen ödemeyince üç büyük banka Telekom'un yüzde 55 hissesinin yeni sahipleri oldu. On üç yılın bilançosu, OGER'in muazzam kârları ile sermayesi yarıya yakın azalan ve borçları artan bir şirket oldu. OGER-OTAŞ, Türk Telekom ve PTT'ye ait olan Türkiye'nin dört bir yanındaki arsaları, arazileri, binaları, eğitim tesisleri ve sayısız taşınmaz mülk geçici olarak devredilmiş olan mülkleri de sattı.

Odamız TELEKOM davalarına müdahil olmuş ve EMO ve HABER-SEN ile ortak rapor hazırlamış, özelleştirilmesine karşı eylemlere aktif bir şekilde katılmıştır.

ARAÇ MUAYENE İSTASYONLARI/HİZMETİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ

Özelleştirme Süreci

Araç muayeneleri, araçların sahip olması gereken donanım ve aksamalarının işlevsel yeterliliğinin periyodik olarak kontrol edilmesini sağlayan, trafik ve insan güvenliğinin yanında trafikteki araçların taşıt tekniğine, ilgili mevzuata ve standartlara uygunluğunun denetlenebildiği, yarattıkları çevresel etkilerin kontrol edildiği tek araçtır. Bu nedenle, araç muayene hizmetinin kamu yararına yürütülmesi gereken bir kamu hizmeti olduğu yadsınamaz bir gerçekliktir.

Anayasa'nın 128. maddesi uyarınca da kamu hizmetinin kamu görevlileri eliyle yürütülmesi esastır. Ülkemizde araç muayene hizmetleri 1985 yılına kadar Karayolları Genel Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından yapılmıştır. 1985 yılından itibaren ise 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM)'nin görev ve yetkilerini düzenleyen 7. maddesinin (j) bendindeki “tescile bağlı araçların muayenelerini yapmak veya yaptırmak” hükmü uyarınca KGM tarafından yapılmaktaydı. Ne var ki KGM tarafından bu hizmetin gerektiği gibi yerine getirilememesi gerekçesi ile bu hizmet özel sektör eliyle gerçekleştirilmeye başlandı. KGM tarafından bu hizmetin yerine gerektiği gibi yerine getirilmediği gerekçesi doğru olmakla birlikte, kamu hizmeti niteliğindeki bu hizmetin iyileştirilmesi mümkün iken özelleştirilmesi kamu çıkarlarına ters düşen bir durumu yansıtmaktadır.

Odamız yaptığı yazılı açıklamalarda ve yer aldığı birçok platformda Araç Muayene İstasyonları/Hizmeti ile ilgili sorunları şu başlıklar altında dile getirmiştir;

- Karayolları Genel Müdürlüğü bu hizmeti gereği gibi yürütmemektedir.
- Personel, araç-gereç ve yer sorunundan kaynaklı örgütlenme yetersizdir.
- Muayene istasyonları teknik altyapı, teknik teçhizat, donanım ve personel açısından yetersiz bırakılmıştır.
- Hizmet bir makina mühendisliği hizmetidir. Bu nedenle makina mühendislerince görülmesi gerekmektedir.

- Teknik personele, trafikteki araçlara ve bunların muayenelerine ilişkin mevzuat ve standartlar, hizmetin gereği gibi yürütülmesini sağlayıcı nitelikte değildir.

Odamızın konuya ilişkin tüm çabalarına karşılık yıllar yılı bu hizmetten elde edilen gelir, yine bu hizmetin iyileştirilmesinde kullanılmayarak ve yukarıda belirtilen olumsuzluklar giderilmeyerek, hizmetin özelleştirilmesine gerekçe hazırlanmıştır.

Konuya ilişkin ilk hazırlıklar 2000 yılında başlamış, ÖİB tarafından Danıştay'a gönderilen 23 Mart, 2005 tarihli yazıda özelleştirme hazırlıkları paylaşılmıştır. İlgili yazı şu şekildedir: "Ülkemizde araç muayene hizmeti halen, Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından bina, cihaz ve sayı bakımından yetersiz muayene istasyonlarında, hiç bir alet kullanılmadan gözle yapılmakta (olup), 2003 yılı sonu itibariyle tescilli araç sayısı yaklaşık 6,5 milyon adet ve muayene edilen araç sayısı 2,7 milyon adettir... Yapılan muayene sonucu aracın teknik aksamlarında bir sorun olup olmadığı, güvenliği tespit edilemediğinden... araç muayene istasyonlarının yatırım ihtiyacı bulunduğu tespit edilmiş, ancak kamu kaynaklarının verimli kullanılması prensibi çerçevesinde bu alana kaynak aktarılması uygun görülmediğinden özel sektör aracılığı ile bu yatırımın yapılması ve bu hizmetin verilmesi öngörülerek "Araç Muayene İstasyonları Hizmeti" özelleştirilmesi ülkemizin gündemine gelmiştir"

Ardından Araç Muayene İstasyonları/Hizmeti, Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 04.06.2003 tarih ve 2003/36 Sayılı kararıyla özelleştirme kapsamına, yine Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 22.09.2003 tarih ve 2003/64 Sayılı kararıyla da özelleştirme programına alınmıştır.

2918 Sayılı Trafik Kanunu'nun 35. maddesi 31.07.2004 tarih ve 25539 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5228 Sayılı Kanunun 45 inci maddesiyle değiştirilmiş, 01.01.2005 tarihinden geçerli olmak üzere hizmetin yetki verilen gerçek veya tüzel kişilere ait muayene istasyonlarında yürütüleceğine hükmedilmiş ve böylece özelleştirme sürecine hukuki dayanak da oluşturulmuştur.

Akabinde, Ulaştırma Bakanlığı tarafından 23.09.2004 tarih ve 25592 Sayılı Resmi Gazete'de 01.01.2005 tarihinde yürürlüğe girmesi kaydıyla " Araç Muayene İstasyonlarının Açılması, İşletilmesi ve Araç Muayenesi Hakkında Yönetmelik" yayımlanarak muayene istasyonlarında aranacak vasıflar belirlenmiştir.

Anılan kararlar çerçevesinde Araç Muayene İstasyonları Hizmeti “İşin Gereğine Uygun Sair Hukuki Tasarruf” yöntemi ve “pazarlık” usulü ile özelleştirileceği 24.09.2004 tarihinde Özelleştirme İdaresi Başkanlığı’nca ilan edilmiş ve ihale süreci başlatılmıştır.

İhale ilanında 23.11.2004 olarak belirlenen teklif verme süresi ÖİB tarafından 07.12.2004 tarihine uzatılmış, bu tarihten sonra teklif sahipleri ile görüşme süreci başlamış, açık artırma sonucunda teklifler değerlendirilerek 20.12.2004 tarihinde ihaleyi kazanan ortak girişim grubu açıklanmıştır.

İhalenin sonuçlandırılmasından sonra dosya Rekabet Kurumu’na gönderilmiş, Rekabet Kurumu’nun izni sonrasında da ÖYK onayına sunulmuştur. ÖYK’nın dava konusu 14.02.2005 tarihli onay kararı ile de süreç sona erdirilmiştir. Böylece Türkiye’de Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan Araç Muayene Hizmetleri 2005 yılında özelleştirilmiş, motorlu araçların muayene yöntemi ile teknik denetim hizmeti özel sektöre bırakılmıştır. İlk defa devlet sorumluluğunda olan bir hizmetin sadece hizmet hakkının devri yöntemiyle özelleştirilmesi yapılmıştır.

Kamu Zarara Uğratıldı

Bu devir her yönüyle ülke ve kamu çıkarlarına aykırıdır.

Yıllık geliri 2004 yılında 100 milyon dolar olan kaynağın yatırıma ayrılmasıyla iyileştirilip, eksik ve kaçakları giderilebilecek ve böylece yılda 300 milyon doların üstünde gelir getirebilecek olan araç muayene istasyonları hizmeti 20 yıllığına ve taksitli ödemelerle 613,5 milyon dolara özelleştirildi.

Özelleştirme sürecinde tesis edilen tüm işlemler yargı aşamasındayken ve henüz kesinleşmiş herhangi bir yargı kararı da mevcut değilken, yangından mal kaçırırçasına devir sözleşmesi 15.08.2007 tarihinde imzalanarak AKFEN-DOĞUŞ OTOMOTİV-TÜVSÜD konsorsiyumuna hizmet devredilmiştir. Konsorsiyumda bir müteahhitlik firması, bir otomotiv firması ve bir yabancı mühendislik kuruluşu bulunmaktadır.

Özelleştirme ile birlikte Anayasal bir hüküm olan kamu hizmetlerinin kamu tarafından verilmesi gerekliliği dışlanmış, kamu ciddi bir gelirden mahrum bırakılarak zarara uğratılmıştır. Ayrıca Odamızın birçok kez dikkat çektiği özelleştirmeye ilişkin kanun kapsamı dışına çıkılmıştır.

Araç Muayene Hizmetinin özelleştirilmesi ile devletin görevlendirme ve yedekleme planlarında yer alan araçlara ait bilgiler ile tüm araçlara ilişkin adli takibat bilgileri de özel muayene kuruluşlarına iletilmiştir. Bu durum

ülke/toplum güvenliğine ilişkin verilerin yerli-yabancı sermayenin bilgisine sunulması ve yurtdışına çıkarılması gibi sakıncaları da beraberinde getirmiştir.

Trafik, yol ve araç güvenliği bütünselliği bozulmuştur. Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından yapılan araç muayenesi ile Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yapılan yol üzeri denetim ve tescil işlemleri, karayolları ve araçlara ilişkin bir bütünlük oluşturmaktadır. Bu bütünlüğün bir kısmı kamunun elinden çıkarılmış, kamu hizmetleri yara almıştır.

Araç muayenesinin özelleştirilmesi ile kamusal hizmet alanında özel tekel yaratılmıştır. Türkiye’de özelleştirme ile birlikte araç muayenesine yönelik yeni bir iş sektörü oluşmuştur. Bu sektörün en başta gelen özelliği rekabete tamamen kapalı olmasıdır. Araç muayenesi kamu hizmetinin otomotiv sektöründe faaliyetleri bulunan bir ortaklığa verilmiş olması haksız rekabete ve tekelleşmeye yol açmıştır.

Odamızın Hukuk Mücadelesi

Odamız hizmetin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinin yolunun özelleştirilme olmadığı, yıllar yılı bu hizmetten elde edilen gelirin bu hizmetin iyileştirilmesinde kullanılmayarak özelleştirilmesine gerekçe oluşturulmaya çalışıldığı, ülke insanının can ve mal güvenliğini doğrudan ilgilendiren böylesine önemli bir hizmetin yürütülmesinin özel sektörün inisiyatifine bırakılamayacağı gibi temel gerekçelerle hukuk mücadelesi sürecini başlatmış ve özelleştirilme sürecinde tesis edilen işlemlere karşı çok sayıda dava açmıştır.

Bunlar:

- Araç Muayene İstasyonlarının Açılması, İşletilmesi ve Araç Muayenesi Hakkında Yönetmelik’in İptali istemiyle
- Araç Muayene İstasyonlarının Özelleştirilmesine İlişkin İhale İlanı ve Bu İlanı Dayanak Karar’ın İptali istemiyle
- Özelleştirme İhalesinin Onaylanmasına İlişkin Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı’na Karşı
- Araç Muayene İstasyonları/Hizmetinin Özelleştirme Yoluyla Devrine İzin Veren Rekabet Kurulu Kararı’na Karşı
- Özelleştirme Yüksek Kurulu’nca Alınan 2. Onay Kararı’na Karşı

- Rekabet Kurulu'nun Devir İşlemine İkinci Kez İzin Verme Kararı'nın İptali istemiyle

açmış olduğumuz davalardır.

Odamızın yürüttüğü hukuk mücadelesinde hizmetin özelleştirilmesinin getireceği sakıncalar ortaya konulmuş ve hizmetin hukuksal niteliği vurgulanmıştır. Özetle hizmetin niteliği gereği, 4046 Sayılı Kanun kapsamında özelleştirilebilecek hizmetlerden olmadığı ve özelleştirmenin Kanun'un demagojikte olsa genel amacı olan "kamu yararı" ve özel amacı olan "ekonomide verimlilik artışı ve kamu giderlerinde azalma sağlama" amaçlarına uygun olmadığı; Anayasa'nın özelleştirmeyi düzenleyen maddesinde de bu nitelikteki bir hizmetin özelleştirilecek hizmetler arasında gösterilmediği, Anayasa gereği bu nitelikte bir hizmetin kamu idaresi ve kamu görevlilerince yerine getirilmesinin gerektiği dile getirilmiştir.

Odamızın açtığı ilk davalar sonucu,

- Araç muayene hizmetinin kamu hizmeti olduğu, asıl olarak da kamu idaresince yürütülmesi gerektiği,
- Yasa maddesinde hizmetin asıl olarak kamu idaresince yürütülmesine ilişkin bir düzenleme bulunmadığı,
- Ayrıca alt işleticilere devir konusunun da tamamen ihaleyi kazanan işletmeciye bırakıldığı, bu nedenlerle kamu idaresiyle hizmet arasındaki bağın koparılmış olduğu

gerekçeleriyle, hizmetin özelleştirmenin dayanağı olan 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 35.maddesi Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmiştir. Ancak bu madde Anayasa Mahkemesi'ndeyken üzerinde yapılan değişikliklerle, hizmeti yürütme konusunda Ulaştırma Bakanlığı'na da yetki tanınmış, alt işleticilere devir hususu da yine aynı Bakanlığın onayına tabi kılınmıştır. Yapılan değişikliklerle hizmetin salt özelleştirme yoluyla yetki verilenlerce yürütülebileceğine ilişkin zorunluluk ortadan kalkmış, hizmeti görmekle asıl yetkili olarak Ulaştırma Bakanlığı işaret edilerek, hizmetin özelleştirilmesi mutlak bir zorunluluk olmaktan çıkarılmıştır. Ancak ortaya çıkan bu esaslı durum, siyasi iktidarca değerlendirmeye bile gerek duyulmaksızın göz ardı edilmiş Kanun maddesinin öngördüğü ikincil durum tercih edilerek özelleştirme sürecine devam edilmiştir.

Odamızın açtığı davaların bir kısmı sürerken özelleştirmenin yapılması ise hukukun çiğnendiğini göstermiştir. Her şeye karşın Odamız açtığı davalarla bu özelleştirmeyi üç yıl geciktirmiştir.

TÜRK HAVA YOLLARI (THY) ÖZELLEŞTİRMESİ

Özelleştirme Öncesi THY

THY, Mayıs 1933'te Ankara Eskişehir arasında sefer yapan toplam 28 koltuk kapasiteli 5 küçük uçakla ve *Havayolları Devlet İşletme İdaresi* adı ile faaliyete geçer. Kurulduğunda Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı idi ve sivil hava yolları kurarak taşımacılık yapmak ile görevlendirildi. O dönemde havacılığa verilen önemin de katkısı ile hızla gelişmeye başlayan kurum 4 yıl içinde 3 noktaya daha uçmaya başlar. 1938'de Devlet Hava Yolları adıyla Ulaştırma Bakanlığı'na bağlanır.

1 Mart 1956'da 60 milyon TL sermaye ile Türk Hava Yolları AO olarak yeni bir yapıya kavuşur. 1990 yılına gelindiğinde THY 700 milyar TL sermaye ile Kamu Ortaklığı İdaresi'ne dâhil edilir ve aynı yıl özelleştirme kapsamına alınır. 1994 yılına kadar sermayesini 5,5 trilyona yükselterek, özelleştirilmek istenen diğer kamu iktisadi teşekkülleri gibi Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na bağlanır.

Bir kamu iktisadi teşekkülü olarak THY kamu yararını gözeterek, kârlı olup olmamasına bakmaksızın ülkenin pek çok noktasına seferler düzenlemiştir. Türkiye gibi geniş bir coğrafyaya yayılan, bir ucundan diğer ucuna karayoluyla 24 saatten fazla bir sürede ulaşılabilen bir ülkede ulaşım avantajlarının küçük bir kesimin ayrıcalığı olmaktan çıkarılarak toplumun tüm katmanlarının ulaşabildiği bir hizmet olması gerekliliği ortadadır. Serbest piyasa ekonomisinin işleyişi içinde hiçbir özel şirketin bu amacı kâr amacının önüne koymayacağı ortada iken THY'nin özelleştirilmesi kamu yararının artık iyiden iyiye yok sayıldığının bir kanıtı olmuştur.

Özelleştirme Süreci ve Odamızın Tutumu

Özelleştirme ve serbestleştirme uygulamalarıyla küresel sermayenin tüm dünya havacılığını ele geçirme çabaları da söz konusudur. Ulusal birikimimiz olan THY, tüm dünya sivil havacılığını sarsan 11 Eylül saldırıları sonrasında derinleşerek yaşanan krizde bile zarar etmeyen az sayıdaki havayolu kuruluşlarından biri idi. Ancak IMF ile yapılmış anlaşmalarda THY'nin özelleştirileceği taahhüt edildiğini belirtmek gerekir.

Küresel sermaye ülkemiz sivil havacılığını tamamen ele geçirme çabasındadır. Hemen her yıl Avrupa Birliği İlerleme Raporlarına yansıtıldığı üzere, iç hatların Avrupa havayollarına açılması ve kabotaj haklarının kaldırılması ile THY'nin ulusal havacılık sektörünün çıkarlarını gözetken, bakım ve bu bağlamda mühendislik yatırımlarını planlayan bir kamu kuruluşu olma özelliğinin ortadan

kaldırılması söz konusudur. Yani Avrupa havayollarının iç hatlarımızda uçabilmeleri, Avrupa sermayesinin Türkiye'deki havayollarını satın alabilmesi istenmekte ve bu konularda hiçbir ilerleme kaydedilmemiş olması eleştirilmektedir.

Diğer yandan 26 Nisan 2001 tarihinde uygulamaya konulan Açık Gökler Anlaşması ile Türkiye, ABD'nin havayollarına ve ABD havayollarının küresel ittifaklarında yer alan Avrupalı ve diğer büyük havayollarına sınırsız uçuş hakları vermiştir. 2000'den 2003'e kadar uçuş haklarını kademeli olarak serbestleştiren bu anlaşmanın sonuçları bugün açığa çıkmakta ve yabancı havayollarının Türkiye havacılığındaki ağırlığı artmaktadır.

1933 yılında Havayolları Devlet İşletme İdaresi adı altında kurulan THY, günümüzdeki anonim şirket yapısına ise 1956 yılında kavuşmuştur. 1994 yılında ise Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na bağlanmış, Özelleştirme Yüksek Kurulu tarafından % 50 den fazla hissesinin satılarak özelleştirilmesi kararı alınmıştır. 1990'lı yıllar boyunca THY'nin statüsünde herhangi bir değişiklik olmaz. Sadece yapılan sermaye artışları sonucunda THY'nin halka açıklık oranı % 1,83'e yükselir. 2004 yılında itibaren ise özelleştirme süreci "halka arz yöntemiyle" hızlanır. 2004'ün Aralık ayının başında gerçekleştirilen kesin talep toplama sürecinin ardından toplam % 23 oranında THY hissesi özel yatırımcıya satılır. Böylece THY'nin halka açıklık oranı % 24,83'e yükselirken, ÖİB'in elindeki pay % 75,17'ye geriler. Söz konusu satış işleminden 199 milyon dolar gelir elde edilir.

THY'nin tüzel kişiliğinde radikal bir değişime yol açan ikinci halka arz adımı ise 2006 Mayıs ayı içerisinde atılır. 16-17-18 Mayıs 2006 tarihlerinde 'fiyat aralığı ile talep toplama' yöntemi izlenerek hisse başına 6,30-7,25 TL aralığından satış yapılır. Hisse başına düşen fiyat 6,30 TL olurken devlet bu işten yaklaşık 205 milyon dolar gelir elde eder. THY Ana Sözleşmesi'nin Geçici Birinci Maddesi'ne göre "... Ortaklıktaki kamu payı % 50'nin altına düşüncüye kadar 4046 Sayılı Kanun hükümlerine tâbidir". Mayıs 2006'daki halka arzın ardından THY'nin halka açıklık oranı % 53,57'ye yükseldiğinden, şirket 4046 Sayılı Kanunun kapsamından çıkarılır. Ulusal havacılığın simgesi olan THY artık özel şirket statüsündedir, yüzde 51'i "halka arz" yoluyla özelleştirilmiştir, yüzde 49,12 kamu hissesi de Varlık Fonu'na devredilmiştir.

THY'nin özelleştirmesinde üç yöntem izlenmiştir. İlki "halka arz yöntemi" ile özelleştirme; ikincisi şirketin kamu statüsünden arındırılıp özel sektör şirketi haline getirilmesi; üçüncüsü de rekabet edebilirlik şartlarına uygun olarak şirketin çok hızlı bir şekilde küçük parçalar halinde elden çıkarılmasıdır. Bu sürecin sonunda THY; Habom AŞ, THY Teknik AŞ ve THY Eğitim AŞ isimli

üç ayrı şirkete bölünmüştür. THY bu şekilde hizmet sunan konumdan hizmet alan konuma getirilmiştir. “Maliyetleri düşürmek” adına uçuş operasyonları, uçak bakımı ve yer bakım hizmetlerinin kurumsal bünyeden çıkarılıp üçüncü firmalara devredilmesi deneyimli ve eğitilmiş personelin tasfiyesine ve buna bağlı olarak uçuş güvenliğinin riske girmesine de neden olmaktadır.

Her geçen gün büyüyerek gelişen havayolu taşımacılığı gerçeğine karşın toplumsal faydayı maksimum kılacak yatırımlar yapmak yerine THY'nin uluslararası sermayenin iştahını kabartmada kullanılması tercih edilmiştir. Yoğun talep ve olanakların olduğu bir pazarda THY, yanlış yönetim sonucu Sayıştay raporlarına da yansdığı üzere zarar ederken ve pek çok uçağı kullanılmazken uçak alım ve kiralamalarına devam edilmiş, yani zarar göz göre göre katlanmıştır.

Bu kadar zararın neden THY hanesinde biriktiği sorusu ise, THY Varlık Fonu'na devredildiğinde açık bir şekilde yanıtlanabilir hale gelmiştir. THY örneği, hava taşımacılığının nasıl ve hangi amaçlarla yönetildiğinin kanıtı durumundadır. Önce “altın hisse” formülü ile siyasetin kararından çıkmayacak biçimde özelleştirilmiş, sonrasında Sayıştay ve TBMM denetimi olmaksızın her türlü harcamayı yapabilir hale getirilmiştir. Bu sayede akla uygun olmayan harcamalar yapılabilmektedir. Şimdi de Varlık Fonu aracılığı ile finans spekülâtorlerinin masasına servis edilmektedir. Bu haliyle THY'nin, ulusal havacılık sektörünün çıkarlarını gözetken, bakım ve bu bağlamda mühendislik yatırımlarını planlayan kamu kuruluşu özelliği kalmamıştır.

THY tekrar ulusal havayolu şirketimiz haline getirilmeden, özelleştirmeci anlayışlarla yönetilmesine son verilmeden, nitelikli bir hava yolu taşımacılığı anlayışından bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Havacılık sektörünün her alanında kamunun yanlış yönetimi yanı sıra özelleştirilmeyle birlikte etkisizleştirilen bir yapıya dönüşmesinden bahsetmek mümkündür.

Odamız bu gerçeklere ve diğer sorunlara iki yılda bir düzenlediği Ulusal Uçak, Havacılık ve Uzay Mühendisliği Kurultaylarında işaret etmiş, sonuç bildirimlerinde ve ilgili açıklamalarında yer vermiş ve kamu işletmeciliğini kararlılıkla savunmuştur.

DEMİRYOLU ULAŞIMININ ÖZELLEŞTİRİLMESİ

TCDD'nin Yeniden Yapılandırılması Süreci: Kamucu Yaklaşımın Tasfiyesi

Demiryolu işletmeciliği, yatırımdan bakıma, yenilenmeye, eğitime ve yeni hatların kurgulanmasına dek merkezi bir planlamayı gerektirmektedir. TCDD'nin bu kapsamda yapmakla yükümlü olduğu başlıca işler zamanında tanımlanmıştır. TCDD'nin demiryollarını, kendisine bağlı liman, rıhtım ve iskeleleri işletmek, genişletmek, yenilemek; tamamlayıcı işler olarak gerektiğinde demiryolları taşımacılığını tamamlayıcı nitelikteki feribot dâhil, her türlü deniz ve kara taşımacılığı yapmak; çeken ve çekilen araç ve gereçler ile benzerlerini yapmak ve yaptırmak; görevlerinin gerektirdiği ambar, antrepo, depo ve benzeri tesisler ile yolcu ihtiyaçları için gerekli tesisleri kurup işletmek; yurt içinde ve dışında yapılmakta ve yapılacak olan demiryolu inşaatlarını üstlenmek gibi kamusal yükümlülükleri 1995'lerden bu yana yapılan düzenlemelerle tasfiye edilmektedir.

Bu süreçte tek yanlı yükümlülükler içeren Gümrük Birliği anlaşması imzalanarak demiryollarını iyileştirmek bir yana Booz–Allen&Hamilton, Canac, Euromed vb. kuruluşların hazırladığı raporlar ve Dünya Bankası, AB ve IMF uyum programları uyarınca gündeme gelen “TCDD'nin yeniden yapılandırılması” programı ile kamu işletmeciliğinin tasfiyesi başlamıştır.

Demiryollarına devlet desteği geri çekilmiş, “demiryolları zarar ediyor” gerekçesiyle serbestleştirme-özelleştirme politikaları uygulanmıştır. Yıllar önce bir Maliye Bakanının “TCDD'nin kendisine faydası yok” demesi TCDD'nin zayıflatılma isteminin bir kanıtıdır. Bütün uygulamalar da bu yöndedir.

TCDD'nin yeniden yapılandırılmasının bazı yönleri şu şekilde sıralanabilir:

- Altyapı ve işletmeciliğin bölünmesi, farklı iş birimleri arasında kaynak aktarımı yapılmaması.
- Kurum yapısının parçalanması, faaliyetlerin yatay bölünmeye tabi kılınması.
- Özelleştirme ve taşınmazlarının satılması, istihdamın azaltılması.
- Teknik yeteneklerinin zayıflatılarak orta ve uzun erimde demiryollarının işbirlikçi yerli sermaye ile uluslararası yabancı sermayeye açılması.

Altyapı işletmeciliğinin bölünmesi, kurumsal bölünme, özelleştirme, “toplam kalite yönetimi, müşteri memnuniyeti” gibi piyasa faktörleri, azaltılan personelle çok iş çıkarma, esnek çalışma koşulları, performansla bağlı ücret politikası,

siyasi ve ehil olmayan kadrolaşma, işgücü kalitesinin düşürülmesi, istasyonları kapatma, yolcu trenlerinde azaltmaya başvurma, lojmanların satılması, permi haklarının kaldırılması, hastane ve eğitim tesislerinin kapatılması sayesinde bir bütün olarak 163 yıllık demiryolu kazanımları yok edilmektedir.

Yeniden yapılanma adı altında TCDD'nin nihai tasfiyesini gerçekleştirmek için birkaç yasa tasarısı hazırlanmıştır. “Genel Demiryolu Kanunu Tasarısı” ile “TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması ve Türkiye Demiryolu Taşımacılığı A.Ş. Kurulması Hakkında Kanun Tasarısı” 2008 yılında hazırlanarak TBMM'ye sevk edilmiş ancak komisyon aşamasında geri çekilmiştir. Bunlar Ulaştırma Bakanlığı tarafından AB müktesebatına uyum gerekçesiyle demiryolu hizmetlerinin “rekabete dayalı esaslar çerçevesinde yeniden yapılandırılması ve sektörün serbestleştirilerek piyasaya açılması” hedefiyle hazırlanmıştır.

2011 yılında çıkarılan 655 Sayılı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK ile söz konusu kanun tasarılarında yer alan önemli hükümler yasalaştırılmış, 1995 yılında başlayan “yeniden yapılanma” çalışmaları doğrultusunda yeni düzenlemeler yapılmıştır. 655 Sayılı KHK'nin amacı “*Demiryolu ulaştırması faaliyetlerinin, ticari, ekonomik, sosyal ihtiyaçlara ve teknik gelişmelere bağlı olarak ekonomik, seri, elverişli, güvenli, kaliteli, çevreye kötü etkisi en az ve kamu yararını gözetecek tarzda serbest, adil ve sürdürülebilir bir rekabet ortamında yapılmasını ve bu faaliyetlerin diğer ulaştırma türleriyle birlikte ve birbirlerini tamamlayıcı olarak hizmet vermesini sağlamak*” olarak belirlenmiştir. Yani serbestleşmenin, özelleştirmenin ve rekabetçi bir yapının önu açılmıştır.

KHK ile oluşturulan Demiryolu Düzenleme Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasında sayılan “*Demiryolu altyapı işletmecisi ve demiryolu tren işletmecileri ile demiryolu taşımacılığı alanında organizatör, acente, komisyoncu, gar veya istasyon işletmecisi ve benzeri faaliyette bulunanların hizmet esasları, mali yeterlik ve mesleki saygınlık şartlarını belirlemek, bunları yetkilendirmek ve denetlemek*” hükmü ile kurumun parçalara ayrılmasının ve demiryolu işletmeciliğini tamamlayan her türlü iş ve hizmetin üçüncü şahıslarca yapılabilmesi önündeki engeller kaldırılmıştır.

KHK ile sadece demiryolu taşımacılığındaki tekel kaldırılarak Özel Firmalara Demiryolu Altyapısına Erişim Hakkı tanınmamış, aynı zamanda yeni genel müdürlüğün görevleri arasında yer alan 8. Maddenin (d) fıkrasında bulunan “*Demiryolu altyapı işletmecileri*” kavramı ile demiryollarında birden fazla altyapı işletmecisinin de bulunabileceği, yani altyapının da gerektiğinde özelleştirilebileceği açık bir hüküm olarak yer almıştır.

İlgili Genel Müdürlüğün görev tanımları içerisinde açık ifadelerle kamu hizmeti tanımı yapılmadan yer verilen “*Demiryolu taşımacılığı alanında kamu hizmeti yükümlülüğüne ilişkin usul ve esasları belirlemek*” hükmü ile aslında kurumun kamu hizmeti üretme niteliğinden vazgeçilmiş ve demiryolu hizmeti bir bütün halinde piyasalaştırılmıştır. Aynı maddede yer alan “*mesleki yeterlilik şartlarının belirlenmesi, bununla ilgili eğitim vermek veya verdirmek, sınav yapmak veya yaptırmak ve bunları yetkilendirmek ve denetlemek*” hükümleri ile çalışanlar üzerinde yakın gelecekte öngörülen yaptırımların önü açılmıştır.

Özel işletmecilerin faaliyetlerini sorunsuz yürütebilmesi için “Kaza Araştırma ve İnceleme Kurulu, Demiryolu Koordinasyon Kurulu gibi” sürekli kurullar oluşturulurken, istendiğinde yeni kurulların da oluşturulabilmesi konusunda Bakana dolayısıyla siyasi otoriteye yetki tanınmıştır.

KHK kapsamı şöyledir:

- Demiryolu sisteminin ulusal ve uluslararası işletmecilerin (sermayenin) kullanımına açılması, serbestleştirilmesi (3. şahıslar kendi lokomotif, personel ve vagonlarıyla tren işletilebilecektir),
- Demiryolu sisteminin tümüyle kamusal denetimin dışına alınması ve tüm yetkinin siyasi otoriteye devredilmesi,
- TCDD'nin parçalara ayrılması,
- Altyapı dâhil her türlü hizmet üretiminin piyasalaştırılması ve rekabete açılması,
- Her türlü özelleştirmenin atanmışların önerisi ve Bakan imzası ile mümkün hale gelmesi,
- Demiryolcuların “mesleki yeterlilik vb.” söylemlerle sindirilmesi ve kamu çalışanı sayısının azaltılması,
- Kamu hizmetinin tasfiyesi, kamu hizmeti niteliği ile tüm vatandaşlarımızın yararına sürdürülmesi gereken faaliyetlerin piyasanın kar güdüsüne terk edilmesi, kar etmediği gerekçesi ile hatların kapatılması ve trenlerin seferden kaldırılması,
- TCDD arazilerinin yağmalanmasının önündeki bütün yasal engeller kaldırılmıştır.

Nihayetinde 2013 yılında yürürlüğe giren 6461 Sayılı Türkiye Demiryolu Ulaştırmasının Serbestleştirilmesi Kanunu, TCDD Taşımacılık AŞ'yi tren işletmecisi kuruluş olarak tanımlamış, TCDD'yi ise altyapı işletmecisi olarak tanımlamıştır. 2016 yılında tescilli yapılarak faaliyete başlayan TCDD Taşımacılık AŞ'nin ve demiryolu taşımacılığının serbestleşme ve rekabete açılma süreci 1 Ocak 2017 tarihi itibarıyla fiilen başlamıştır.

Resmi raporlarda artık şu ifadeler yer almaktadır: *“TCDD şebekesi yenileme ve bakım-onarım hizmetlerinin özel kesim eliyle yürütülmesi; TCDD'nin Türkiye Demiryolu Ulaştırmasının Serbestleştirilmesi Hakkında Kanun çerçevesinde TCDD'nin yeniden yapılandırılması tamamlanacak, demiryolu yük ve yolcu taşımacılığı özel demiryolu işletmelerine açılacaktır. TCDD şebekesi yenileme ve bakım-onarım hizmetlerinin özel kesim eliyle yürütülmesi esas olacaktır. TCDD'nin kamu üzerindeki mali yükü sürdürülebilir bir seviyeye çekilecektir.”* Böylece TCDD'nin parçalanması, özelleştirme amacıyla şirketleştirilmesi, kamu hizmeti anlayışı yerine serbest piyasa gereklerini gözetilen bir modelin esas alınması ve TCDD'nin taşınmazlarının pazarlanması, on binlerce çalışanın güvencesiz çalışmaya zorlanması gündeme getirilmiştir.

2016 yılında kurulan Varlık Fonu Kanunu'nun 2017 yılında OHAL sürecinde kapsamının genişletilmesiyle iktidara kamunun elindeki iktisadi devlet teşekküllerinden istediğini fona devretme yetkisi verildi. Böylece TCDD'nin taşınmazları Varlık Fonu'na devredildi.

En son Cumhurbaşkanlığı 2019 Yıllık Planı'nda, Türkiye Demiryolu Ulaştırmasının Serbestleştirilmesi Hakkında Kanun çerçevesinde özel sektör tren işletmeciliğinin gelişmesine değinilmiş ve 2018 yılı Ekim ayı itibarıyla bir kamu, iki özel sektör firmasının demiryolu işletmeciliği organizatörlüğü ve bir özel sektör firmasının da yük taşımacılığı acente yetki belgesi aldığı belirtilmiştir.

Demiryollarında yeniden yapılandırma sürecinde yönetimin aldığı kararlar doğrultusunda;

- TCDD Meslek Lisesi, basım ve dikimevleri, çamaşırhaneler, kurum eczaneleri kapatılmıştır.
- TCDD hastaneleri önce SSK'ya sonra Sağlık Bakanlığı'na devredilmiştir.
- Haydarpaşa Limanı dışındaki bütün limanlar özelleştirme kapsamına alınmış, bu çerçevede Mersin, İskenderun, Bandırma, Derince ve Samsun limanlarının özel şirketlere devri tamamlanmıştır. İzmir limanlarının özelleştirilmesi süreci devam etmektedir.

- “Eleman yetersizliği” nedeniyle birçok istasyon ya kapatılmış ya da günün belirli saatlerinde hizmet verebilir hale gelmiştir.
- Birçok atölye kapatılarak işlevsizleştirilirken “kamu özel sektör işbirliği” yöntemleriyle yeni fabrikalar kurdurulmuştur.
- Kuruma yeni personel alınmaması nedeniyle kurumda çalışan personel sayısı hızlı bir şekilde eritilmiştir.
- Kamusal nitelik taşıyan pek çok hizmet taşeronlar eliyle yürütülmeye başlanmış ve hizmet alımı yaygınlaşmıştır.
- TCDD ana hatlarının bir kısmında hiçbir yolcu treni çalıştırılmamaktadır.
- İhtiyaçlar tespit edilmeden taşınmazların bir kısmı belediyelere, birçoğu da satılmak üzere Özelleştirme İdaresine devredilmiştir.

TMMOB bu nedenle TCDD taşınmazlarının satış ihalesinin ve ihaleye dayanak oluşturan Yönetmeliğin iptali için Odamızın da katkısıyla dava açmıştır.

Bütün bu sürecin sonucu ise gerçekte topluma ait olan işletme ve varlıklar ile toplumun yaygın olarak kullandığı, güvenli ve ucuz bir şekilde faydalandığı demiryolu ulaşımı yerine özel şirketlerin kâr ve verimlilik kriterlerinin belirleyici olması ve sektörde çalışanların geleceksizliğe itilmesidir.

Ara Sonuç ve Odamızın Tutumu

Bu kapsamda izlenen bilinçli politikalarla 1959 yılında TCDD'nin çalışan sayısı 66 bin 595 iken 2000 yılında 47 bin 212'ye, 2017 sonunda 17.747'ye; binlerce yol ve geçit bakım görevlisinin çalışması gereken hatlarda bakım görevlisi sayısı da 39'a düşmüştür. Zira demiryollarında kamu işletmeciliği anlayışının tasfiye edilmesinin önemli ayaklarından biri de personel politikası olmuştur. TCDD'de, nitelikli personelin uzaklaştırılması, personel sayısının azaltılması, mevcut personelin yaşam koşullarının bozulması ve kuruma eğitilmiş işgücü sağlayan demiryolu meslek okullarının kapatılması gibi olumsuz politikalar yakın döneme damga vuran uygulamalar olmuştur.

Ulaşım denince sadece karayolu ve karayolunda alınacak önlemler akla gelmekte ve karayolu ulaşımı tüm ulaşım çeşitlerinin en fonksiyoneli olarak algılanmaktadır. Şu andaki ulaşım politikaları insan ve yük taşımacılığını genellikle karayolu ile yapmaya yöneliktir. Oysa 2016 yılı itibarıyla İtalya'da demiryolu ana hat uzunluğu 16 bin 788 km, İngiltere'de 31 bin 910 km, Fransa'da 28 bin 364 km iken ülkemiz demiryollarının yüksek hızlı tren hattı

dâhil toplam ana hat uzunluğu halen 12 bin 608 km'dir. Ülkemizin yüzölçümü ise sırasıyla bu ülkelerin yüzölçümlerinin 2,6; 3,2 ve 1,4 katıdır.

Demiryolu taşımacılığında planlama ve yatırımların doğru yapılmaması, ulaşım hizmetlerinde karayolu taşımacılığı ile diğer taşımacılık türleri arasındaki makası karayolu taşımacılığı lehine daha da açmıştır. Demiryolları 1950'lerden itibaren karayolu ağırlıklı ulaşım politikaları nedeniyle ikinci plana itilmiştir. Resmi verilere göre 1950'de karayolu yolcu taşımacılığı oranı yüzde 49,9 oranında iken günümüzde yüzde 88,8; karayolu yük taşımacılığı da yüzde 17,1 iken günümüzde yüzde 89,2 oranına yükselmiştir. Demiryolu yolcu taşımacılığı oranı ise 1950'de yüzde 42,2 iken günümüzde yüzde 1'e; demiryolu yük taşımacılığı da yüzde 55,1'den yüzde 4,3'e gerilemiştir.

Mevcut demiryollarının fiziki ve geometrik yapısı da gelişen teknolojiye uyumlu hale getirilmemiştir. Demiryolu hatlarının da 4 bin 660 km'si elektrikli, 5 bin 534 km'si sinyallidir. Toplam yol uzunluğu içindeki oranları da sırasıyla yüzde 37 (4 bin 660 km) ve yüzde 44'tür (5 bin 534 km).

Yüksek hızlı tren (YHT) ise bir gereklilik olmakla birlikte yük taşımacılığının dışlanması, yolcu taşıma ağırlıklı ve imaj/prestij eksenli olarak uygulanmaktadır ve 2009'dan itibaren yılda ortalama olarak ancak 134 km hat yapılabilmektedir.

Demiryollarına ayrılan ödenekler esasen özelleştirme sürecinde demiryollarını pazarlama ve YHT projelerine yöneliktir. YHT hatları nedeniyle Hazine'nin en fazla kaynak ayırdığı KİT olan TCDD, 2017 Yılı Yatırım Programı kapsamında ayrılan 5,7 milyar TL ödeneği aşarak 5,8 milyar TL ödenek kullanmış ancak Sayıştay raporuna göre 2017 yılını yaklaşık 2 milyar lira zararla kapatmıştır. Kurumun geçmiş yıllarla birlikte toplam bilanço zararı 18 milyar lirayı aşmıştır. Sayıştay raporunda TCDD'nin konvansiyonel hatların modernizasyonuna ağırlık vermesi gerektiği de belirtilmektedir.

Demiryollarının atıl duruma düşmesinin en önemli nedeni serbest piyasacı yaklaşımlar ve dışa bağlı ulaşım politikalarıdır. Kaynaklarını karayolları ve dolayısıyla uluslararası petrol ve otomotiv tekeline akıtarak demiryolu ve denizyolu taşımacılığını gerileten ulaşım politikaları aşılmadığı müddetçe doğru bir ulaşım sistemine geçiş ne yazık ki mümkün olmayacaktır.

Özetle kamusal hizmet, kamu-toplum yararı eksenli güvenli ve ucuz ulaşım hakkı; demiryolları, yanı sıra karayolları, havayolları, denizyolları işletmeciliğinin ticarileştirilmesi ve demiryolu işletmeciliğinin zayıflatılması süreciyle tasfiye edilmektedir.

Odamız bu nedenle iki yılda bir güncellediği Ulaşım ve Trafik Politikalarında Planlama Gerekliliği Oda Raporu ile Ulaşımında Demiryolu Gerçeği Oda Raporu'nu iki yılda bir güncelleyerek kamuoyunun dikkatine sunmuş, TMMOB'nin açtığı TCDD taşınmazlarının satış ihalesinin ve ihaleye dayanak oluşturan Yönetmeliğin iptali davasına katkıda bulunmuştur.

Yine bu nedenle Odamız Karayolları Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğunda olan ve yapım, bakım, onarım ve işletimini üstlendiği bağlantı yolları ile birlikte Edirne-İstanbul-Ankara Otoyolu, Pozantı-Tarsus-Mersin Otoyolu, Tarsus-Adana-Gaziantep Otoyolu, Toprakkale-İskenderun Otoyolu, Gaziantep-Şanlıurfa Otoyolu, İzmir-Çeşme Otoyolu, İzmir-Aydın Otoyolu, İzmir ve Ankara Çevre Otoyolu, Boğaziçi Köprüsü, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü ve Çevre Otoyolu ve bunlar üzerindeki hizmet tesisleri, bakım ve işletme tesisleri, ücret toplama merkezleri ve diğer mal ve hizmet üretim birimleri ile varlıkların tek paket halinde birlikte ve fiili teslim tarihinden itibaren 25 yıl süre ile "İşletme Haklarının Verilmesi" yöntemi ile özelleştirilmesine ilişkin Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın ihale ilanının ve bu ilana dayanak teşkil eden Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın kapsama alma-programa alma kararlarının iptali için dava açmıştır.

SERBESTLEŞTİRME-ÖZELLEŞTİRME VE KURALSIZLAŞTIRMANIN YENİ TÜREVİ “KAMU ÖZEL İŞBİRLİĞİ” PROJELERİ

Kamu Özel İŞbirliği (KÖİ) projeleri; serbestleştirme ve özelleştirmelerin türevi olan, kamusal varlıkların işletme ve kullanma hakkını on yıllar boyunca özel firmalara bırakan bir uygulamadır. “Geleceğe dönük özelleştirme” diye de nitelenen KÖİ projeleri, özelleştirmeler gibi AKP iktidarları döneminde hız kazanan arsa tahsisi, hizmet alım taahhüdü, özel ortaklara verilen belirli ciro garantileri, döviz üzerinden yapılan denetim dışı sözleşmelerle kamu maliyesine yük bindiren birer kriz faktörü olmaktadır. Bu konu, çevre sorunları, bir dizi hukuk ihlali, firma seçiminde yapılan kayırmacılık, aktarılan ve aktarılacak kaynakların büyüklüğü itibarıyla ülkemizin başını bir hayli ağrıtmaktadır.

Kamu kaynak ve varlıklarını kullandığı için kamunun mutlaka denetiminde olması gereken KÖİ projeleri TBMM ve Sayıştay denetimine kapalıdır.

Ülkemizde kullanılan KÖİ modelleri, Yap İŞlet Devret (YİD), Yap-İŞlet (Yİ), İŞletme Hakkı Devri (İHD) ve Yap-Kirala-Devret’tir (YKD).

Yap-İŞlet modeli ülkemizde özellikle elektrik enerjisi üretiminde kullanılmakta ve özel sektöre mülkiyetleri kendilerine ait olmak üzere termik santral kurma ve işletme izni verilmekte, üretilen elektriği devlet satın almaktadır. Sözleşme bitiminde ise tesis özel sektörde kalmaktadır.

Yap-İŞlet-Devret modelinde kamuya ait bir arazi üzerinde özel sektöre tesis inşa etme hakkı verilmekte, riskler özel sektör ile kamu arasında paylaşılmaktadır. Özel sektör belirli bir süre tesisi iŐletmekte, bakım ve onarımını yapmakta, süre sonunda ise kamuya devretmesi öngörülmektedir. Bu model otoyol, havaalanı, liman, köprü, tünel yapımından tabiat parkı, toptancı hali yapımına kadar birçok farklı alanda uygulanabilmektedir.

Yap-Kirala-Devret modelinde özel sektör tesisi yapmakta, fiziksel donanımını sağlamakta, belirlenen süre boyunca sözleşmede belirlenen alanları iŐletmekte ve sonunda tesisi kamuya devretmesi öngörülmektedir. Kamu ise her yıl özel sektöre kira ödemesi yapmakta ve “müşteri” (hasta) garantisi vermektedir. Sağlık alanındaki Şehir Hastaneleri ve Sağlık Kampüslerinde bu model uygulanmaktadır.

İŞletme Hakkı Devri modelinde, mevcut bir tesisin işletme hakkı belirli bir süreliğine özel sektöre devredilmektedir.

Yeni oluşturulan ve gelirlerinin çoğunu İşsizlik Sigortası Fonu, Özelleştirme Fonu kaynakları olan Varlık Fonu ve bu fona aktarılan büyük kuruluşlar ile varlıklar, “mega/çılgın projelerin” altyapı yatırımlarının kaynak ve borçlanma ihtiyaçları için kullanılacaktır. Bu fon, dış finansman bulmakta sorun yaşayan iktidara ve “Kamu-Özel Ortaklığı”na dayalı projelere destek için gündeme getirilmiştir.

Yeni rejim ile Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın yetkisine bırakılan KÖİ projelerinde Türkiye, 22.76 milyar Euro yatırım büyüklüğü ile Avrupa'nın ilk sırasında yer alıyor. Projenin ilk ve en yoğun uygulayıcısı İngiltere, 15.08 milyar Euro'luk yatırım ile Türkiye'nin gerisinde kalmıştır.

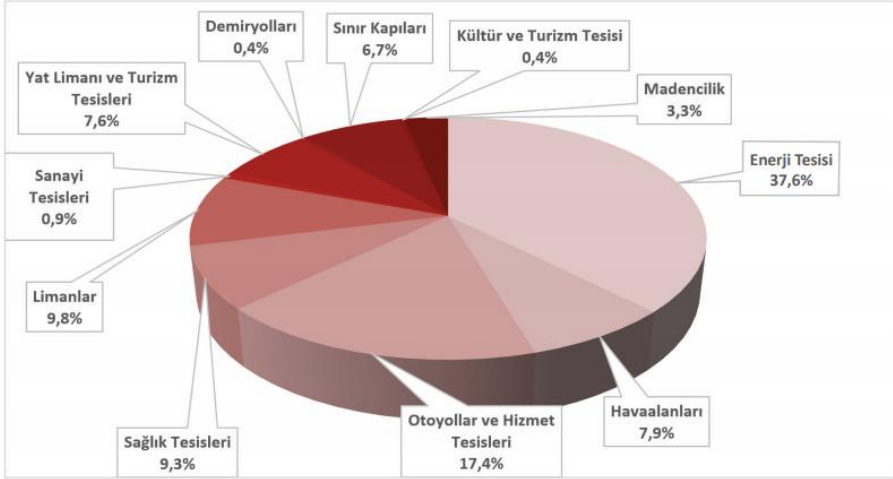
Dünya Bankası'nın Altyapıda Özel Sektör Katılımı Veritabanı'nda sunduğu verilere göre, 1990-2018 yılı (ilk yarısı) arasında gelişmekte olan ülkelerde toplam yatırım tutarı 1 trilyon 491 milyar dolar olan 6 bin 135 adet KÖİ projesi gerçekleştirilmiştir ve en çok yatırım tutarına sahip ülkeler Brezilya, Hindistan, Çin, Türkiye ve Meksika olmuştur. 2018'de kapanışı yapılan toplam 500 milyon Euro ve üzerinde değere sahip olan projelerde Türkiye birinci sıradadır. En büyük sekiz projede Türkiye'den üç proje yer aldı. 3,1 milyar Euro ile Çanakkale Köprüsü, 1,3 milyar Euro ile Ankara-Niğde Otoyolu ilk iki sırada yer alırken, 711 milyon Euro'luk Bilkent Laboratuvarı da yedinci sıraya yerleşti. İlk sekizde Fransa ve Almanya'dan birer, Hollanda'dan da üç proje yer aldı.

KÖİ projelerinde büyük bütçe kaynakları kullanılarak ve borçlanmaya gidilerek bu projeler iktidara yakın ortaklıklara veriliyor. Bu projelerin önemli bir bölümü dövizle endeksli yolcu, hasta, araç geçiş garantileri ile kamuyu zarara sokma pahasına rant aktarım aracı olmuştur.

2017 yılında 225 olan proje sayısı 2018'de 242'ye çıktı. Toplam yatırım tutarı bir yılda 61,7 milyar dolardan 63,8 milyar dolara, sözleşme değeri ise 135 milyar dolardan 140 milyar dolara çıktı. 1986 yılından 2018 sonuna kadar 2 bin 10'u işletmede, 32'si finansal kapanış ya da yapım aşamasında olmak üzere, toplam yatırım tutarı 63,8 milyar dolar olan 242 KÖİ projesi uygulamaya konuldu. Bu projelerin toplam sözleşme değeri yaklaşık 140 milyar dolar oldu.

Uygulama sözleşmesi imzalanan 242 projenin 109'unu Yap-İşlet-Devret modeli ile yapılanlar oluşturuyor. 108 projede İşletme Hakkı Devri, 20 projede Yap-Kirala-Devret ve 5 projede de Yap-İşlet modelleri uygulandı.

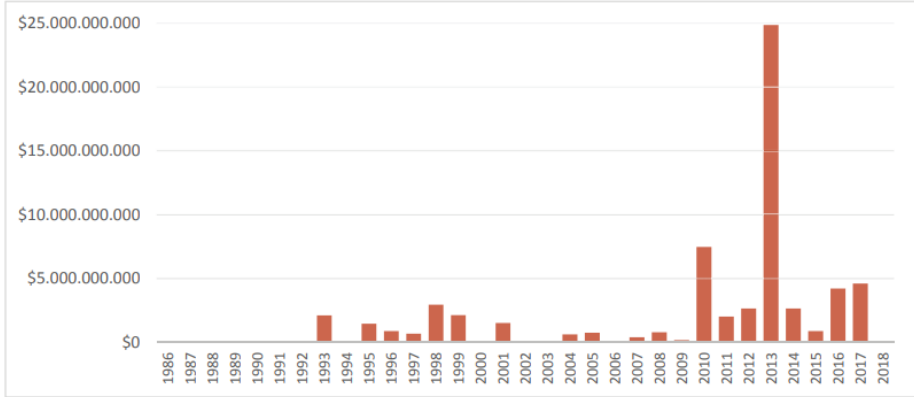
Uygulama Sözleşmesi İmzalanmış KÖİ Projelerinin Sektörel Dağılımı (Adet-Yüzde) (1986-2018)

Kaynak: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, *Kamu Özel İşbirliği Raporu 2018*

91 enerji üretim tesisi, 41 otoyol ve hizmet tesisleri, 23 liman, 20 sağlık tesisi, 19 havaalanı, 18 sınır kapısı, 17 yat limanı ve turizm tesisi, 8 madencilik, 2 sanayi, 1 demiryolu, 1 kültür ve turizm tesisi yapımında KÖİ modeli uygulanıyor. 139,8 milyar dolarlık proje büyüklüğü içinde 71,3 milyar dolar ile en büyük pay havaalanı projelerindedir. Bunu 28,7 milyar dolar ile enerji ve 21,2 milyar dolar ile otoyollar ve hizmet tesisleri izliyor.

Yıllara Göre Uygulama Sözleşmesi İmzalanmış KÖİ Projelerinin Yatırım Tutarları (ABD Doları)

Kaynak: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, *Kamu Özel İşbirliği Raporu 2018*

Orta Vadeli Program kapsamında KÖİ'ye ilişkin politikalar (2019-2021) da şöyledir:

- *Kamu Özel İşbirliği (KÖİ) uygulamalarının, finansal açıdan verimli olmasına yönelik bir çerçeve oluşturulması ve bu çerçevede uygulamaların bütüncül olmasının sağlanması öngörülmektedir.*

Diğer bir ifade ile KÖİ'lerin finansmanına dönük devletin elinde hangi mekanizma var ise gerektiğinde bütünsel ve daha merkezi olarak devreye sokulacaktır.

- *Kamu yatırım harcamalarından azami düzeyde tasarruf edilirken kalkınma potansiyelini destekleyici mahiyetteki iktisadi ve sosyal altyapı yatırımlarına öncelik verilmeye devam edilecektir.*

AKP iktidarı ve yeni Cumhurbaşkanlığı rejiminde ekonomide talebin ve rantın yaratılmasında en öncelikli kullanılan alanlardan birisi altyapı harcamalarıdır. OVP'deki ifade, bu anlayışın devamlılığını ortaya koymakta, KÖİ'lerin yoğun bir şekilde kullanılmasının planlandığını göstermektedir.

Bu amaçlara yönelik ise “KÖİ alanında faaliyet gösteren kamu kurumlarını kapsayan kapasite geliştirme projesi tamamlanacaktır” ifadesiyle kamu kurumlarının faaliyet kapasitelerinin KÖİ'lere yönelik genişletilmesi amacı dile getirilmiştir.

Dünya Bankası ve diğer emperyalist kuruluş ve devletlerin sanayi ve hizmet sektörlerindeki KİT'lerin özelleştirilmesi dayatmasına boyun eğen iktidarlar ve özellikle AKP rejimi bununla kalmamış kamu mülkünün tamamen devrinin mümkün olmadığı sektörlerde de KÖİ projelerini hızla hayata geçirmiştir. Ancak bunu yaparken makro hedeflere uygunluk, kamusal çıkarları maksimize etme, çevreye duyarlı olma, doğal ve kültürel varlıklara saygıyı ve korumayı umursamamıştır. Giderek projeler hukuk dışı, kamu denetimi dışlanarak, üstelik çok ciddi finansal risklere yol açarak uygulanmıştır.

Özellikle AKP dönemindeki özelleştirme ve devamı sayılan KÖİ projelerindeki kuralsızlık büyük bir kapalılık, denetimsizlik, kayırmacılık ve çevre, tarih, kültür varlığı talanı eşliğinde uygulanmaktadır. Bu denetimsiz, kontrolsüz ve içinde büyük kamusal riskler barındıran sürecin bir an önce farklı bir kamu yönetimi ve denetimi altına alınması ivedi bir zorunluluktur. Aksi takdirde tüm topluma ait yeraltı-yerüstü kaynak ve varlıkları ile geride kalan kamusal yapıların daha çok tahrip edilmesi önlenemeyecek, büyük çevre felaketleri ve ekonomik sosyal çöküş kaçınılmaz olacaktır.

SONUÇ: YENİDEN KAMUSAL ÜRETİM, KAMU İŞLETMECİLİĞİ, KAMUSAL HİZMET, KAMUSAL DENETİM VE YENİDEN KALKINMA PLANLAMASI

Raporumuz boyunca dile getirdiğimiz gerçeklikler karşısında yürütülmesi gereken mücadele oldukça nettir: Yeniden kamusal üretim, kamu işletmeciliği, kamusal hizmet, kamusal denetim ve yeniden kalkınma planlaması. Eşitlik, özgürlük, demokrasi, laiklik, insan hakları, sosyal adalet ve bağımsızlığa inanan tüm toplumsal kesimleri ve örgütlerini bu doğrultuda:

- Türkiye'nin toplumsal üretim ve toplumsal hizmet potansiyellerini yeniden kazanma ve bağımsızca geliştirmeye,
- Her türlü müdahaleye açık ve iktidar arpalığı haline gelmiş olan mevcut kamu iktisadi kurumları işleyişi yerine yeni, katılımcı ve demokratik bir kamu mülkiyeti ve yönetimi anlayışını tasarlama, kurgulama, planlanma ve geliştirerek uygulamaya,
- Toplum çıkarlarının korunması için toplumdaki kişi ve kuruluşların bilgiye serbestçe ulaşabilmesi, sorunların tartışılması-karar alma süreçlerine katılması ve müdahil olabilmesinin önündeki tüm engelleri kaldırmaya ve demokratik işleyiş açısından hesap verebilirliği mümkün hale getirmeye,
- Bölgesel dengesizliklere karşı bütün bölgelerin kaynaklarını bölgesel ve merkezi bir plan içinde değerlendirmeye,
- Yüksek teknolojiye sanayi dallarında atılım yapmaya,
- Bütün serbestleştirme ve özelleştirmeleri durdurmaya ve bu kuruluşları üreticilerin, çalışanların ve tüm toplumun çıkarları doğrultusunda çalışır hale getirmeye,
- Toplum çıkarlarını gözetmeyen, kamu kaynaklarını talan eden KÖİ projelerini sonlandırmaya; toplumsal yararı olan hizmetlerin kamu eliyle yürütülmesini sağlamaya,
- Kamu hizmetlerini veren/vermesi gereken kuruluşların faaliyetlerini daha verimli ve etkin kılmaya ve kamusal hizmetin niteliği ve çeşitliliğini artırmaya,
- Kamu hizmetlerinde çalışanların “Söz, Yetki, Karar” haklarını uygulanır hale getirmeye,

- Yol haritaları ve eylem programları oluşturmaya; yalnızca eleştirdiklerimizi değil, ne istediğimizi ve nasıl uygulayacağımızı insanlarımıza anlatmaya, benimsetmeye ve

bütün bu programları gerçekleştirebilmek için birlikte mücadeleye çağırıyor; TMMOB Kamucu Politikalar Sempozyumu'nun bu yönde önemli bir başlangıç olmasını diliyoruz.

şubat 2020

TMMOB Makina Mühendisleri Odası